CATALOGI DVO OPERVM D. ERASMI ROTERODAMI AB IPSO conscripti, & digesti.

Cum praefatione D. Bonifacij Amerbachij Iurecons. ut omni deinceps imposturae uia intercludatur, ne pro Erasmico quispiam aedat, quòd uir ille non scripserit dum uiueret.

ACCESSIT

Vita Erasmi per Beatum Rhe. ad Episco. Colon. Monodia Frederici Nauseae Erasmi uitā graphicè depingens. Vita Erasmi ex ipsius epistola ad Ser. patrem.

Praeterea, ne quid desideres, Epitaphiorum libellus cum clariß. uirorū aliquot epistolis: cumq; Monodijs, Encomijs, consolationibus, Elegijs, multisq; doctißi. uirorum Epitaphijs, nunquàm impressa.

☞ Antuerpiae apud uiduam Martini Caesaris, expēsis Ioannis Coccij, circiter Calē. Augu. Anno M. D. XXXVII.

Ad Nobiliß.doctißimumq; Heröa,Ioannem Neruenium,agri Dirixlandici Præsidem:totiusq; Insulæ Suijtuorniæ(quæ altera est Hollãdia)ornamentum,ne ob Magni.D.Erasmi Roterodami mortem mœrore se conficiat, Gerardi Vorselmani Megasondri,Medicinæ doctoris,apud Antuerpiensis,Monostichon.

Nõ obIIt DIVVs NerVenIe,VIVIt EraſMVs.

Eiusdem ad eundem Iam.Di.Hy.

DIVVs reVIXIt(sI obIIt)EraſMVs.

Per Liuinum Panagathum.

OrbIs gLorIa totIVs,deCVsqVe
HoC qVI esCIt EraſMVs In sepVLChro.

Ad eos,qui acerbè nimis Erasmi mortem ferunt, per Andream Masium Liniacensem.

Viuit,qui uixit,quid uos lugetis?Erasmus
Viuit apud superos,qui modo uixit homo.

NOBILI ET AMPLISSIMO DOmino Ioanni Paungartnero à Paungarten Bonifacius Amerbachius S. D.

IN *mandatis mihi dederas, Nobilis et amplissime uir, ut uniuersas D. Eras. Roterod. lucubrationes tibi compararē, quas haud dubie à uiri post hominū memoriā in literis uere magni morte, tanq̄ rarū aliquē thesaurū recōdere instituisti. Ego uero, ut promerētibus hoc præclaris tuis uirtutibus, ac pro ea obseruātia, qua tibi omnium studiorum Patrono studiosi pro se quiq; nihil non debent, libenter morē gessi: ita mādati me fines pro animi sententia explicare non potuisse doleo, quādo excussis hic omniū Bibliopolarū tabernis, nō paucos desidero. Præclarè tu quidē, posteaq̄ tātus uir in humanis esse desiit, lucubrationib⁹ superstitibus eū tibi ob oculos statuere, atq; adeò re ac familiarē facere instituisti, quarū beneficio nobis non solū colloquetur, sed & ab eodē in omnibus bonis disciplinis, præcipuè Theologicis, posteritas instituetur. Siquidē in his melior uiri portio relicta est tanto conspectu illo corporeo præstantior, quanto animū nobiliorē esse nemo sanæ mentis unquam negauit. Loquere dicebat Philosophus ille ad iuuenē, ut te uidere possim, nō ex imagine aut uultu, sed ex sermone hominē dijudicandū docens. Quantā uerò cladem bona studia, quantū religionis Christianæ causa uulnus, ex illius obitu acceperint, prōptius sit animo concipere, quàm pro iusto uerbis explicare: quando*

quidem ijs iuuandis ac de postliminio in integrũ resti
tuendis natus uidebatur. Quod nõ disciplinæ genus
suis uigilijs adiuuit? cui ætati laboribus suis nõ pro-
spectũ uoluit, dum in puerorũ gratiam repuerascit,
dũ mediæ ætatis hominibus, dũ semb⁹ succurrere stu
det, ad omniũ captum & ætatem miro artificio sese
attemperans? Quod si ab antiquis mortales tunc ma
xime deos imitari creditũ est cum benefici fuißent,
an non eos Erasmus imitatus dicetur, cuius tot &
tanta in omnes beneficia extant? Mirum certè tam
perpetuo in demerendis omnibus tenore eum sui si-
milem esse potuisse, alijs ob ingrauescẽtis ætatis mar
corẽ nonnihil de ingenio decedit ac memoriæ benefi
cium perit: alij morbis ad labores præcipuè animi su
stinendos prorsus inhabiles redduntur: hic tametsi
iã adfecta esset ætate et infirmißima ualetudine (cal
culo enim morbo peculiari articularis tandẽ accesse
rat) nihilominus in studiorũ bonorũ ac pietatis nego
tio adiuuãdo ita refractarius perstitit, ut senex iuue-
nes, egrotans sanos uinceret, & ingenio uiuidus, &
memoria præstãs, et tollerantißimus laborũ. Tametsi
aũt optimo uiro nullũ aliud quàm publicè prodesse
studiũ extitisset, emissarios tamen et obtrectatores ef
fugere non potuit, id quod minus mirandum, quòd
præclaros conatus inuidia à multis retrò seculis su-
gillare cõsueuerit, secura humiliũ semper alta petẽs
quodq; hoc cũ præstantißimis quibusq; omniũ secu-
lorũ uiris commune habuerit, ecquis enim unq̃ extra
cõmunem ingeniorũ aleam positus suum alastorem
non est expertus? ecquis ex ueteribus quorũ lucubra-
tiones nunc summa cum admiratione leguntur, non
idem

idem sustinuit? Natura, inquit Velleius, audita uisis laudamus libentius: & præsentia inuidia, præterita ueneratione prosequimur: & his nos obrui, illis instrui credimus. Interea non defuerunt qui tam raris uiri dotibus plurimũ deferendũ censuerunt, iiq; non plebeij ordinis homines, sed orbis monarchæ, nõ uulgariter eruditi, sed rei literariæ nostra ætate principes, quippe Inuictiß. Carolo Aug. à consilijs fuit, serenis ß. Cæsa. Ferdinandus fauoris sui in hunc documẽta quàmplurima dedit. Quàm magnificis uero honorarijs à Christianiß. Galliarum Rege Francisco in Gallias, q̃ amanter ab Illustriß. Rege Henrico, libera ubinã eo loci uiuere uellet data optione, in Angliam est reuocatus? De summis Põtificibus Leone & Clemente nihil attinet dicere, horum certè fauore aduersus quorũdam calumniatorũ machinationes substitit. Et nuper Paulũ eius nominis tertiũ admodũ sensisset beneficũ, nisi sibi ac studijs priuatus uiuere, atq; Põtificis animũ opimis sacerdotijs, magnisq; dignitatibus præferre maluisset. Ecqd faceret aliud nõ auaritiæ in pauperes ac studiosos liberalis, nõ honoribus minimè ambitiosus, non rei αὐτάρκης familiari studens intẽtus. Iam uero quantũ ei doctißimi quiq; nostro seculo tribuerint, ex epistolis ultrò citroq; mißis clarius est q̃ ut dißimulari poßit. Satis sit laudatũ esse, si nõ ab omnibus, certè à magnis: si nõ à quibuslibet, certè à probatis & laudatis. Vtinã cõcilio Oecumenico quod indictũ nouimus, adeße potuisset, nõ parũis ingenij sui dexteritate, iudicio indicibili, ac perpetua illa in euoluendis ueterũ Theologorũ cõmentarijs lectione exercitatißimus ad incẽdiũ illud dißen-

sionũ extinguendum adiumẽti attulisset. Verũ aliter Christo seruatori uisum est. Proinde quãdo de morte eius certior fieri cupis, nõ est cur plura à me desideres, post elegantẽ illam & disertã clariß. eruditißimiq; uiri D. Beati Rhenani in Origenẽ præfationem, omnia bona fide persequentis. Ne tamen tibi nõ uidear morigerari uelle, sic paucis habe, cũ toties ab illustriß Heroina Maria regina sorore Caroli Augu. & aula Brabantica reuocatus fuisset, in inferiorem Germaniã cogitare cœpit non tam ob honorificã, ut arbitror, interpellationẽ, q̃ patriæ amorẽ: quãdoqdẽ & πολύτροπον illũ Homericum suam Ithacam saxis uelut nidulum, ut Cice. inquit, adhærentẽ quibuscũq; regnis prætulisse constat Eo cõsilio res suas Friburgo Brisgogeæ huc auehendas curauit, ut ad primam occasionem Ecclesiastæ libris quorum causa potißimũ Basileam redierat absolutis secundo Rheni flumine in Brabantiam deferrentur. Verum proficiscendi institutum articularis morbus intercepit: quo sub autumnũ ita correptus est, ut ab eo tempore nunq̃, aut raro lectum sit egressus. Vidisses in summis cruciatibus tollerantiam mirabilem & mansuetudinem uix credendam, qui ne illud ipsum tempus doloribus innumeris impendendum sine linea quod aiunt trasmitteretur, libellum de puritate tabernaculi adfixus lecto scripsit, ad hoc Origenẽ recognitum scholijs illustrauit, Apologiam aduersus tãti uiri calumniatores adiecturus, nisi dysenteria corpusculum iam penitus exhaustum de medio tulisset. Nihil sane imprædi tatum ei uel inexpectatũ accidit, iamdudum suum se pensum absoluisse, nec quicquam instare q̃ mortem

præsentem crebrò dictitanti. Quàm præclare autem se in extrema illa uitæ humanæ epitasi animā exhalaturus gessit: quàm insignia Christianæ mãsuetudinis exēpla edidit, ita adfectibus in Christū cōpositis, ut nihil in ore nisi dulce Iesu nomen haberet, subinde eius misericordiā, subinde ut sui misereretur, subinde ut finem faceret implorans: ijs tam sanctis uocibus. V. Id. Iul. sub mediam noctem seruatori toties ex imis præcordijs inuocato animam reddidit, cū dysenteria uiginti & amplius dies laborasset. Deprēhendi tum uerum esse quod uulgo ferunt, mortem anteactæ uitæ typū præ se ferre, qualis uita uiri omniū integerrimi fuit, talē mortem uidimus. Sanctissime uixit, sanctissime mortuus est. Nec minus præclarum cum uitæ tum mortis præter lucubrationes omnium pijssimas monimentū testamento suo post se reliquit: quod ante menses mortis quatuor scripserat, Clementis VII. P. M. Imperatoris Caroli Augusti, ac Magistratus Basilien. diplomatibus instructus. Nā in eo exceptis aliquot legatis me nuncupatū hæredē de uniuersis bonis in usus pauperum ætate aut ualetudine infirmorum, in puellas quarū pudicitiæ offectura paupertas uideretur, in studiosos & quoscūq; subsidio dignos distribuendis fidei commisso grauauit, tā piæ uoluntatis èxequēdæ mihi socios executorum titulo adiungens Hieronymum Frobenium, ac Nicolaum Episcopium, spectatæ fidei homines. Equidē pro boni hæredis officio nihil antiquius in uotis habeo, quàm in suprema optimi uiri uolūtate exequēda etiā tempus à legibus Romanis præfinitū anteuertere. tantū certe abest ut ex S. C. Pegasiani siue

Trebelliani beneficio quicq̃ adfectare in animum in duxerim, ut etiã de mihi nominatim relictis, quotam portionẽ in usus tã pios collocandã remiserim, bono hæredi testatoris uolũtatẽ intellexisse pro iure atq; adeò quo si impijs causis latius porrigat nõnihil de sibi relictis contulisse pium esse ratus. Itaq; nunc τὸ ……… ubi bonæ spei adolescentes aliquot in studijs ali possint instituo, cõuenit opinor ut bonorũ relictorũ portio ex studijs proueniens in eorundem causam prouehendã redeat, salua interim eleemosyna pauperibus quotannis uiritim distribuenda, his oĩbus adornãdis præsto sunt executores, pollicetur operã suam ordo hic amplißimus, cuius benignitatẽ tacere non debeo, sicut nec eruditiß. Academiæ nostræ professorũ præstita officia, una cum studiosis quorũ humeris elatus est in ducendo funere, in peragendis iustis & alijs nihil quo suã erga literarũ columen obseruantiã attestarentur obmittentiũ. Nunc ad libros tibi cõparandos redeo, ex quibus quotquot uenales inueni Argẽtorati ũti in mãdatis acceperã misi: reliquos in his duobus Elenchis adnotatos inuenies, quorũ nõ alia fuit denuo ædendi ratio q̃ ut tu ac sub tui nominis titulo optimi quiq; de lucubrationibus Erasmi γνησίοις admonerentur. Semper regnauit calumnia præstantißimisq; uiris etiã apud ueteres negotiũ fecit: nescio tamen si quod aliud seculũ fuerit in quo maior eius exercendæ impunitas, aut si cui post homines natos plus q̃ Erasmo sit insidiata. In obscuro non est quam sæpe etiamnum uiuens eam libellis à se æditis propulsare fuerit coactus nunc in mortuum nihilo futuram benigniorem libello-

rum

rum proximis nũdinis Francfordianis æditorũ procemia indicant. Si lege Cornelia falsi nominis uel cognominis adseueratio falsi pœna cohercetur, quid in eum statuere par est, qui non solum falso titulo lectori fucũ facit, sed & probati uiri nomẽ alieno scripto traducit, prouinciæq; alicui inuidiosum reddit. Seueriore dignũ animaduersione facinus, cum mortui nomen præfigitur, odium excitatum restinguere nõ ualentis. Olim apud Ethnicos uitio dabatur, & nihil uiro ingenuo habebatur indignius quàm mortuos maledictis insectari, ut quibuscum non nisi laruæ queadmodũ prouerbiũ inquit, luctaretur. Nũc apud Christianos charitatem professos pro ludo habetur mortuorum etiam memoriam libellis fictis dilacerandam proposuisse. O seculum, O mores. quæ malum, magistratus tandẽ Christiani tollerantia est, ad promiscuã illã librorum extrudendorum licentiã conniuentis. Nihilo meliores sunt quotquot in lucubrationibus alienis aliqua sine delectu uenantur, quibus impotentes suos affectus magni alicuius uiri prærogatiua cæteris adprobare adoriuntur. Vt nõ nisi tota lege perspecta respõdere aut iudicare inciuile Celsus Iuriscõsultus putauit: ita parum ciuilis aut probi hominis sit alicuius in rebus fidei sententiã nudis aliquot uersibus ex medio rationis structu excerptis uulgo indocto proponere, quos alibi & explicatos fusius & declaratos nõ ignoret. si sic à candore quẽ Christianũ Christiano præstare addecet recedatur, quid etiam in ueterũ Theologorũ cõmentarijs salui supererit, nihil tã circumspecte, nihil tam sancte, addo & pie dici potest, quod nõ cauillationibus calũnijsq; futuri

ſit obnoxiũ. Ecquid enĩ nõ maleuolẽtia obtrectãdiq́; libido uel conãtur uel efficiũt? Quare uir clariſs. ſub tui nominis titulo pios ac cãdidos ubiq; gẽtiũ admonitos uolo, uniuerſas Eraſmi lucubratiões quotquot uir de literis & pietate bene meritus poſt ſe reliquit in his duobus catalogis à ſe dum etiãnũ in humanis ageret editis inueniri: quibus rerum ipſius qua fuit in me ſingulari beneuolẽtia pulchre gnarus, reliquas poſtea elucubratas adieci. Si quid præterea ſub huius titulo edatur nothũ & ſpuriũ eſſe ſciãt oẽs, imò purã putã calumniatorũ impoſturã, id quod conceptis uerbis conteſtatũ uolo, ne calũniatorũ malitia uel apud pios male audire pergat de pietate optime meritus, uel aliud uiuẽs aliud moriẽs docuiſſe uideatur, à quo fuit alieniſsimus. Nec uero me latet rumorẽ uanũ nes ſcio à quibus ſparſum, eo mortuo quædã prodituræ quibus ſuã de rebus fidei ſententiã libere ſit propoſiturus. Quaſi uero hãc nõ libere, hoc eſt ea qua decet & modeſtia & reuerẽtia lucubrationibus iãdudũ æditis propoſuerit, orbiq́; teſtatã reliquerit in ea ipſa ſentẽtia, ita me deus bene amet, uſq; ſupremæ uitæ exitũ perſtitit: nec ullus moriẽti ſuperfuit ingenij fœtus poſthumus quã Origenis recognitio, cui immortuus eſt, præteritis nũdinis Frobeny typis euulgata & in publiciũ emiſſa. Quid multa? non eſt cur quiſq̃ alias incõparabilis uiri lucubratiões expectet q̃ in hos catalogos relatas, uere magnis eruditis & pijs noſtri ſeculi, ut uerbo dicã gratas, atq; etiã poſteritati futuras gratiſsimas, quibus tu Paungartnere humaniſs. omniũq; uirtutũ laudibus cumulatiſsime feliciter fruere Bene uale. Baſileæ Cal. Febr. An. M.D.XXXVII.

ERASMVS ROTERODAMVS ORNATISSIMO VIRO D. IOANNI Botzhemo Abstemio, Iuris utriusq; doctori, Canonico Constantiensi.

S. D.

NON Pateris Abstemi uir clarissime quicquam mearum lucubrationum deesse tuæ bibliothecæ, sed quereris idem opus tibi subinde cōmercandum, uel retextum uel locupletatum, uel recognitum. Proinde rogas, ut tibi catalogum omnium nugarum mearum uerius quàm librorum describam. & cui postremam manum addiderim indicem, ne uel fugiat aliquid, quod non habeas, uel emas aliquid quod mox denuo cogaris emere. Morem geram uoluntati tuæ, per te quàm plurimis etiam aliis, ni fallor, eadem opera gratificaturus. Ornare gaudes, ut ais, tuam bibliothecam Erasmi monumētis. Ego uero meos libros arbitror ornari tua bibliotheca, qua uix quicquam uidere contigit ornatius, dicas Musarum esse domicilium. Itaq; mihi magis placeo quòd meas lucubrationes dignaris hospitio tuæ bibliothecæ, q̃ si cedrinis capsulis in Apollinis templo reponerentur. Non arbitror uicturas, tantum abest, ut immortalitatem illis ausim sperare: tamen si contingent aliquot annos superesse parenti, tuæ nimirum bibliothecæ debebunt. Existimabuntur enim aliquid esse, quas Abstemius ille tam sobrius

iudex

iudex suo Musæo dignatus sit. Quanquã ipse inte-
rim nõ aliter affectus sum erga meas uigilias, quã
parẽtes solent erga liberos, quibus fuit parum fe-
lix fœcunditas, uel quod deformes ac ualetudinari-
os genuerint, uel quod alioqui tales, ut probrũ &
exitiũ attulerint suis progenitoribus. Qua quidem
in re hoc magis ipse mihi displiceo, quod liberorũ
mala non semper imputari possunt parentibus; li-
brorum autem uitia, non alijs quàm autoribus acce
pta feruntur, nisi forte causari uelim temporum ac
regionis infelicitatem: nã me puero repullulascere
quidem cœperãt apud Italos bonæ literæ, sed ob
typographorum artem aut nondum repertam, aut
paucissimis cognitam, nihil ad nos librorum perfe
rebatur, & altissima quiete regnabant ubiq;, qui li
teras docebãt illiteratissimas. Rodolphus Agrico-
la primus omnium auralã quandam melioris litera
turæ nobis inuexit ex Italia, quem mihi puero fer-
mè duodecim annos nato, Dauentriæ uidere conti
git, nec aliud contigit. Tum autem magni refert,
quo seculo, qua regione, & ad quorum iudicium
scribas, quibus cum certes: acuit enim ingenij uim
& antagonistes insignis, quin & honos alit artes.
His omnibus destitutus, tamẽ uelut occulta naturæ
ui rapiebar ad bonas literas, ac interminantibus e-
tiam magistris, furtim è libris, siquid forte nactus
fuissem, hausi quod potui, calamum exercui, prouo
catis sodalibus, quibus cum decertarem, nihil mi-
nus cogitans, quàm ut huiusmodi næniæ typogra
phorum opera mundo proderentur. Hæc culpam
si non diluere poterant, certe poterant eleuare.

Sed

Sed sunt in quibus nec poßim, nec uelim ipse mihi patrocinari. Siquidem illud præcipuum est, ut qui scriptis sibi nomen honestum parare uelit, argumẽtum deligat, ad quod natura sit compositus, & in quo plurimum ualeat. Nec enim omnia congruunt omnibus. Id à me nunquã est factum, sed uel temere incidi in materiam, uel amicorum affectibus potius quam meo iudicio obsequens, suscepi. Proximum est, ut quod delegeris, tractes accurate, diu premas, ac frequenter sub limam reuoces priusquã in lucem exeat. Ego quod semel aggressus sum, ferè perpetuo cursu absoluo, nec castigãdi tædium unquam deuorare potui. Itaq; mihi ferè usu uenit, quod scripsit Plato, ut plus satis properans in initio serius perueniã ad finem. Nam æditione præcipitata res ipsa me cogit nonnunquã totum opus à capite usq; ad calcem retexere. Proinde miror ipse esse, præsertim hoc tam erudito seculo, qui nostra legãt, & tamen esse uel illud arguit quod typographi lucubrationes nostras toties excudunt. Sed tu iamdudũ catalogũ expectas non apologiam. Age fiet, ac primum recensebo, quæ carmine scripserim, ad quod studiũ puer eram propensior, adeò ut ægre me cõuerterim ad meditationẽ orationis solutæ. Nec hic parum diu luctatus sum, priusquam succederet, si quid tamen succeßit. Nullum aũt carminis genus nõ tentaui. Quæ feliciter interciderunt aut latent, ea sinemus quiescere, ne quod Græci uetant, εὖ κεί μενον κακὸν κινήσωμεν. Lutetiæ primũ cœpit nostra temeritas prodi mundo. Nã illic æditum est ab amicis carmen heroicum, admixto eiusdem generis tetrame-

trametro ad Faustum Andrelinum, qui cũ mihi tũ recẽs coierat sodalitas. Rursus aliud hendecasylla bũ ad Robertum Gaguinũ, cuius tum apud Parisi- os non mediocris erat autoritas . Rursus aliud ad eundem, alterne mixtis Glyconico & Asclepiadeo Præterea carmen de casa natalitia pueri Iesu : nec satis memini, si quid præterea. Rursus aliás ædidi- mus expostulationem Iesu ad hominem suapte cul pa pereuntem. Sed multis ante annis scripseram Sapphicum carmen de Michaele archangelo, non sponte, sed compulsus precibus cuiusdam magni uiri, qui templo præerat cui præsidebat Michaël: in quo cum ita temperarim stilum, ut possit oratio prosa uideri: tamen ille nõ ausus est affigere, quod esset tã poëticum, ut Græce, quemadmodum aiebat scriptum uideri posset. Ea erat illorum temporum infelicitas. Quumq; tantum laboris exhausissem, reddito carmine, homo liberalis obtulit pecuniam, qua sextarium emerem uini, munus ipso poëmate dignũ. Egi gratias pro tanta liberalitate, atq; hoc lemmate recusaui munus, quod dicerem maius quã ut conueniret exiguitati meæ. Nullo in genere me minus exercui, q̃ in epigrammatis, & tamen inter- dum inter ambulandum, aut etiam in compotatio- nibus lusimus aliquot, diuersis temporibus, quorũ nonnulla ab amicis nimium mei nominis studiosis collecta sunt, & edita Basileæ: quoq; magis ride- rentur, adiunxerunt Thomæ Mori epigrammatis, in hoc genere felicißimi. Carmen ad Guilhelmum Copum, de senectute, scriptum est nobis in alpibus, cum primum adirem Italiam. Inciderat odiosa con

tentio inter caduceatorem regis Angliæ, qui nos, quo tutius iremus, comitatus est Bononiam usq;, & inter curatorem adolescentum quos tum pacto ue lut nassæ implicitus, ducebam in Italiam, non qui- dem ut pædagogus, nam morum curam exceperã, nec ut præceptor, sed ut inspector futurus, ac studi orum uiam commonstraturus, ne quid calamitatis deesset fatis meis. Nullum enim annum uixi insua- uius. Inter hos igitur duos adeò incaluerat rixa, ut post furiosa conuicia uentum sit ad gladios: ac tum quidem alteri duntaxat irascebar. Verum ubi post tantam tempestatem uidissem illos ultro fa- ctos amicos epoto uini cyatho, utrunq; ex æquo o- deram. Etenim ut pro insanis habeo, qui sic debac- chantur, nisi grauissime lacessiti: ita nulli fidos esse duco, qui tam subito fiunt amici post iras capitales. Itaq; quo tædium inter equitandum fallerem, absti nens à colloquio partium, carmen hoc absolui, no- tans interim in charta super sellã, ne quid excide- ret, dũ, ut fit, noua cogitatio ueterem propellit. E notulis describebam, quod erat natum, ubi uentum est in diuersorium. Habes carmen equestre, uel po- tius alpestre, quod tamen docti negant prorsus in- felix, utcunque natum est. Scripsi diuersis tempo- ribus epitaphia non pauca, rogatus ab amicis, quæ non refert numerasse. Sed annis aliquot antequam adirem Italiã, exercendæ Græcitatis causa, quãdo non erat præceptorum copia, uerteram Hecubam Euripidis, tũ agens Louanij. Ad id audendum pro uocarat F. Philelphus, qui primam eius fabulæ sce- nã uertit in oratione quadam funebri; parum, ut tũ

mihi

mihi uisum est feliciter. Porrò quum stimulos adderet tū hospes meus Ioannes Paludanus, eius Academiæ rhetor, uir si quis alius, exacto iudicio, perrexi quò cœperam. Deinde ubi literis ac montibus, quod aiunt, aureis amicorum pellectus redissem in Angliā, addidi præfationem & carmen Iambicum plusquā extemporariū, quum forte uacaret membrana, atq; autoribus eruditis amicis, sed præcipue Guilhelmo Grocino, qui tū inter multos Britāniæ doctos primam laudē tenebat, obtuli libellū dicatū R.P. Guilhelmo Archiepiscopo Cātuariensi, totius Angliæ primati, & eius regni Cācellario, hoc est, iudici summo. Hoc erat tum noticiæ nostræ felix auspiciū. Is quum me paucis salutasset ante prandium, hominē minime multiloquum aut ambitiosum, rursus à prādio paucis confabulatus, ut est & ipse moribus minime molestis, dimisit cū honorario munere, quod suo more solus soli dedit, ne uel pudore uel inuidia grauaret accipientem: id actū est Lambethæ. Dum ab hoc redimus cymba uecti quemadmodum illic mos est, inter nauigandum rogat me Grocinus, quantum accepissem muneris, dico summam immensam, ludens. Quum ille rideret: quæro causam risus, & an non crederet præsulis animum esse talem, qui tantum dare uellet: aut fortunam esse talem, ut tantā benignitatem ferre non posset: aut opus non esse dignum aliquo magnifico munere. Tandem ædito muneris modo, quum ludens rogarem, quur tantillum dedisset, urgenti respondit, nihil horum esse, sed obstitisse suspicionem, ne forte idem operis alibi dedicassem alteri.

Eam

Eam uocem admiratus, quum rogarem undenam ea ſuſpicio ueniſſet homini in mentem, ridens, ſed τὸν σαρδόνιον γέλωτα, quia ſic inquit ſoletis uos, ſignificãs id ſolere fieri à noſtræ farinæ hominibus. Hic aculeus quum hæreret animo meo rudi taliũ dicteriorũ, ſimulatq; me Lutetiam recepiſſem, inde petiturus Italiam, librum Badio tradidi formulis excudendum, adiecta Iphigenia Aulidenſi, quam fuſius ac liberius uerteram agens in Anglia: & cũ duntaxat obtuliſſem præſuli, utranq; dicaui eidẽ. Sic ultus ſum Grocini dictum, quum interim non haberem in animo reuiſere Britanniam, nec de re repetendo Archiepiſcopo cogitarem: tãta tum erat in tã tenui fortuna ſuperbia. Hoc opus ſemel atq; iterum recognitũ, poſtremum hoc anno recognoui. Adoleſcens nondum annos natus octodecim elegiaco carmine, quoniam in eo minus ualebam, declamare cœperam aduerſus uitia, libidinem, ambitionem. Has ineptias amici me procul agente prodiderunt formulis, non ſine famæ meæ iactura, plura prodituri ni rediiſſem. Nam carmen prorſus extemporale, quo gratulatus ſum Philippo primum ex Hiſpania reduci, ipſe curaui ædendum ante annos, ni fallor, uiginti tres. Sed multo prius ædideram carmen heroico hexametro & iambico trimetro mixtum, de laudibus regis Henrici ſeptimi, & illius liberorum, necnon ipſius Britanniæ. Is erat labor tridui, & tamen labor, quod iam annos aliquot nec legeram, nec ſcripſeram ullum carmen. Id partim pudor à nobis extorſit, partim dolor. Pertraxerat me Thomas Morus, qui tum me in prædio

Montioij agētem inuiserat ut animi causa in pro-
ximū uicum expatiaremur. Nam illic educabatur
omnes liberi regij, uno Arcturo excepto, qui tum
erat natu maximus. Vbi uentum est in aulam, con
uenit tota pompa, non solum domus illius, uerum
etiam Montioijcæ. Stabat in medio Henricus an-
nos natus nouem, iam tum indolem quandam regiā
præ se ferens, hoc est, animi celsitudinem cum sin
gulari quadam humanitate coniunctam. A dextris
erat Margareta, undecim fermè annos nata, quæ
post nupsit Iacobo Scotorum regi. A sinistris, Ma-
ria lusitans, annos nata quatuor. Nam Edmondus
adhuc infans, in ulnis gestabatur. Morus cum Ar-
noldo sodali salutato puero Hērico, quo rege nūc
floret Britannia, nescio quid scriptorum obtulit.
Ego quoniam huiusmodi nihil expectabam, nihil
habens quod exiberem, pollicitus sum aliquo pa-
cto meum erga ipsum studium aliquando declara
turum. Interim subirascebar Moro, quod non præ
monuisset, & eo magis, quod puer epistolio inter
prandendum ad me misso, meum calamum prouo-
caret. Abij domum, ac uel inuitis Musis, cum qui-
bus iam longum fuerat diuortium, carmen intra
triduum absolui. Sic & ultus sum dolorem meum,
& pudorem sarsi. Æditum est carmen, rudimenta
cōplectens hominis Christiani. Id scriptū est stilo
simplicißimo. Sic enim iußit Ioānes Coletus, qui tū
magnis impendijs nouum ludum literarium insti-
tuerat, in quo non minus in pietate q̃ in doctrina
uolebat institui formarique pueritiam. Vir enim
singulari prudentia præditus, uidens seculum suū
deplo-

deploratißimum, teneram ætatem delegit, ut nouum Christi uinum nouis utribus committeret. Vertere cœperam *Podagram Luciani priorem, opus mirè festiuum, sed destiti, potißimum deterritus epithetis, quibus abundant chori, in quibus nō erat spes in* Latinis *assequi compositionis felicitatem, quam uidemus in Græcis dictionibus. Quod si dictiones singulas pluribus explicuissem, peribat gratia totius carminis.* Nam *hymni sacri ferè constant huiusmodi deorum cognomentis, religiosè compositis, præsertim apud Græcos. Quod genus sunt illa apud* Homerum. Ἄρες ὑπερμενέτα. βρισάρματε, χρυσεοπήληξ, ὀμβριμόθυμε, φέρασπι, πελιασσόε, χαλκοκορυστά, *itidem &* Lucanus ἐπιδεσμοχαρὴς, κατακλινοβατὴς, τιωλυσοδρόμα, βασ̆νασραγάλα, σφυροπρησιπύρα, μογιψιδάφα, δοιδυκοφόβα, γουτιλαυσαγρύπνα, περικονδυλοπωροφίλα, γουκαμψιπίτιυρτε. *Hæc atq; id gen⁹ cū apud Græcos plurimū habeant gratiæ ob facetißimā imitationē* Latinus *sermo nec umbrā horū poßit reddere. Ad græcas literas utcunque pucro degustatas iam grādior redij, hoc est, annos natus plus minus triginta, sed tum quum apud nos nulla Græcorum codicum esset copia, neque minor penuria doctorum, Lutetiæ tantum unus* Georgius *Hermonymus Græcè balbutiebat, sed talis, ut neque potuisset docere, si uoluisset: neque uoluisset, si potuisset. Itaq; coactus ipse mihi præceptor esse, uerti multos* Luciani *libellos, uel in hunc usum, ut attētius Græca legerem,* Saturnalia, Cornosolonem, Epistolas Saturnales, De luctu, Declamationem de abdicato

Versa è Græco.

Versa è Luciano.

Icaromenippum, Toxaridem, Pseudomantem, Gal lum, Timonem, Declamationem pro tyrannicida, De his qui mercede uiuunt in aulis principum. Ad hæc ex minutioribus dialogis delectos octodecim, præterea Herculem Gallicum, Eunuchum, De sacrificijs, Cõuiuium, De astrologia. Huiusmodi ceu strenulis diuersis temporibus salutabamus amicos qui mos est apud Anglos. Verteramus et Longæ uos, dictantes tantum, sed notarius suffuratus libellum Mõtioio dicatum pro suo ædidit Lutetiæ. Rapiebantur hæ nugæ primum magno studiosorum applausu, sed ubi Græcæ linguæ peritia cœpit esse uulgo communis, id quod miro successu factũ est apud nos, cœpere negligi, quod ego sanè ut futurum sciebam, ita factum gaudeo. Ausi sumus idẽ

Versa è Plutarcho

Plutarchi moralibus, cuius & phrasis aliquanto difficilior est, & res habent plus obscuritatis, ob reconditam hominis eruditionem. Ex hoc uertimus libellum, cui titulus. Quomodo sit dignoscendus adulator ab amico. Eum dicauimus Henrico Britanniæ regi, eius nominis octauo: præterea cui titu lus est. Quopacto fieri poßit, ut utilitatem capias ex inimico. hunc dicauimus ei, qui nunc est Card. & Archiepiscopus Eboracen. tum eleemosynis regijs erat præfectus, sed tamen iam tum rebus maximis destinatus, adeo ut prius q̃ daretur opportunitas offerendi, ter mihi mutanda fuerit præfatio. Quin & prius q̃ excudi poterat, iam accesserat ei Cardinalitiæ dignitatis fastigium. Ante hos uerteram, De tuenda ualetudine. Quod in principe requiratur eruditio. Quod cum principibus maxime

uersari

uersari debeat philosophus, Vtrum grauiores sint animi morbi, an corporis. Num recte dict ũ sit, λάθε βιώσας De cupiditate diuitiarum. In his libentius exercebar, *quod præter linguæ peritiam uehementer conducerent & ad mores instituendos. Nihil enim legi secundum literas diuinas, hoc autore sanctius.* Hoc unum erat incommodi, quòd Aldus hoc opus excudit *secutus exemplar multis locis deprauatum, nec apud nos uetustorum exemplarium erat copia. Vertimus unam Libanij declamationem, nomine* Menelai *repetentis uxorem apud* Troianos, *atq; hinc primum iecimus transferendi aleam. Vertimus & alias aliquot declamatiunculas incerto autore.* Nonnulla *scripsimus, quæ facerent ad institutionē studiorum, inter quæ sunt libri* De copia *uerborum ac rerum duo, olim per lusum designati uerius quàm cœpti in gratiam* Ioannis Coleti, *qui multis precibus hoc extorsit potius quàm impetrauit, ut nouum opus, nouæ scholæ dedicarem.* Ad eiusdem *preces castigaui libellum* Lilij, *quem suo ludo præfecerat, de syntaxi, sed mutatis tã multis, ut nec* Lilius *uellet opus agnoscere, nec ego possem.* In gratiam Petri Viterij *nõ uulgaris amici, licet humilioris, scripsi libellum de ratione studiorum & instituendi pueros, quod is ingenuos aliquot bonæq; spei adulescentulos erudiendos haberet. Fortaßis ad hunc ordinem pertinent duo primi libri grammatices* Theodori Gazæ, *quos ideo latinè uertimus, ut plures alliceremus ad studium Græcanici sermonis, uel ipsa facilitate, uelut esca quadam.* Et adeo *successit id quic*

Institutio studiorum

Copia

Syntaxis.

Ratio studiorum.

Theodori grãmatica

quid erat laboris, ut iam uideatur inutilis. Annota-ram quædam Anglo cuidam, de ratione scribenda-rum epistolarum: sed non in hoc ut æderentur. Eo defuncto, quum uiderem opus, ut erat mutilum ac mendosum, æditum, in Anglia, coactus sum paucos dies in eiusmodi nugis perdere, quas planè cupie-bã abolitas, si qua fieri potuisset. Prodierat & Col-loquiorũ libellus, partim è confabulationibus do-mesticis, partim è schedis meis cõsarcinatus: sed ad-mixtis næniis quibusdam, non tantum ineptis, uerũ etiam male Latinis, planeq; soloecis, & hoc nuga-mentum miro applausu exceptum est, ut in his quoque rebus ludit fortuna. Coactus sum igitur et hisce næniis admoliri manum. Tandem adhibita paulo maiore cura non pauca adiecimus, ut esset iusta libelli magnitudo, iamque uel hoc honore di-gnus uideri posset, ut Ioanni Erasmio Ioanni Fro-benii filio, puero tum sex annos nato, sed indole incredibili dicaretur, Id factum est anno millesimo quingentesimo uicesimo secundo. Quanquam hu-ius operis natura est, ut quoties uisum fuerit, reci-piat accessionem. Itaq; in gratiam studiosorum & Ioannis Frobenii frequenter iam actuarium adie-cimus, sed ita temperatis argumentis, ut præter le-ctionis uoluptatem, ac sermonis expoliendi fructũ inesset, quod ad mores quoq; formandos condu-ceret. Porrò donec præter meras ineptias nihil ha-beret ille libellus, miro omnium fauore legebatur. Vbi accessit uberior utilitas, non potuit effugere τῶν συκοφαντῶν δήγματα. Theologus quidam Lo-uaniensis mire lippiens oculis, sed multo magis in genio,

De cõscri bendis epi stolis.

Colloquia familiaria

genio, uidit illic quatuor locos hæreticos. Accidit & aliud quiddā huic operi memorabile. Excusum est nup Lutetiæ correctis, hoc est, deprauatis ali quot locis, quæ uidebantur attingere monachos, uota, peregrinationes, indulgentias, aliaq; huius generis, quæ si plurimum ualerent apud populum uberior esset istis quæstus. Verum hoc ipsum fecit adeo stultè, adeoq; indoctè, ut scurram quempiam è triuio fecisse iures, cum autor tam insulsæ fabulæ feratur Theologus quidā ordinis Dominicani, na tione Saxo. Quorsum attinet addere nomen & co gnomen, quod nec ipse cupit supremis nescit tale portentum pudescere, citius laudem etiam petat ex scelere. Addidit impostor nouā præfationem meo nomine, in qua fecit tres uiros in uno puero instituendo sudantes, Capitonē, qui tradiderit lite ras Hebraicas: Beatū, qui Græcas: me, qui Latinas Horum utroq; facit me tum literatura tum pietate inferiorem, significans in Colloquijs inspersa quæ dam, quæ Lutheri resipiant dogmata. Atq; hic scio quosdam sublaturos cachinnum, cum legent Capi tonem ab isto, qui sic odit Lutherum, optimi do ctißimique uiri elogio prædicatum. Hæc atque huiusmodi multa me loquentem facit, huius auda ciæ exemplo sumpto ex epistolis Hieronymi, qui quæritur æmulos suos ipsius nomine confictam epistolam sparsisse apud Afros in conuentu Epi scoporum, in qua fateretur se deceptum à Iudæis quibusdā falso uertisse uetus testamentū ex Hebræ is. Et omnino persuasissent eā epistolā esse Hiero nymi, si stilū Hieronymi aliqua ex parte potuißet

assequi. Hoc facinus quum Hieronymus referat uelut extremæ deploratæq; maliciæ, tamē unum hoc arrisit isti Phormioni, quòd est quouis libello famoso sceleratius, sed defuit malitiosæ uoluntati facultas perficiēdi quod destinarat, stilum Erasmi quāuis incultum assequi non potuit, sic enim claudit florulentam suā præfationem. Ita monuit ætas, ita iussit pietas, ut dum uiuere datur prægraui senecta scripta mea repurgem, ne functos manes tristibus transscribāt sequaces inferijs. Quum talis sit totus hominis sermo, tamen nō ueritus est suos flosculos nostris coronis intertexere, aut insanissimè sibi placens, aut pessimè sentiens de iudicijs Theologorū, nam his ista cudit, quos omnes tam stupidos esse putet, ut non statim deprehensuri sint infeliciter assutos huius pannos. Tam abiectè ubiq; adulatur Galliæ, Lutetiæ, Theologis, Sorbonæ, collegijs, ut nemo mendicus possit abiectius. Itaq; si quid parū magnificè dictū uidetur in Gallos, transfert in Britannos, si quid in Lutetiam, uertit in Londinum. Addidit quædam odiosa, uelut à me dicta, quo mihi conflet inuidiam apud eos, quibus dolet me esse charum. Quid multis? Passim suo commodo resecat, addit, mutat, ueluti sus oblita cœno uolutans sese in horto alieno, nihilq; non conspurcans, perturbans, euellens, nec interim sentit perire captatā à nobis argutiam. Etenim cum illic cuidam dicēti, ex Hollando uersus es in Gallū, respōdetur, Quid? an capus eram quum hinc abirem, ille mutauit ex Hollando uersus es in Britannum. Quid? an Saxo eram, quum hinc abirem? Rursum quum quidam dixisset,

dixiſſet, ueſtis indicat te mutatũ ex Batauo in Gal-lum. Ille ex Gallo facit Britannũ, quumq; ille reſpõdiſſet, hanc metamorphoſin malim q̃ in gallinam, alludens ad gallum. Ille mutauit gallinam in Bohemum. Mox quum quidam iocatur ſe Latinũ quoq; ſermonẽ ſonare Gallicè, ille pro Gallicè uertit Britannicè, & tamen reliquit quod ſequitur: nunquam igitur bona carmina facies, quia perijt tibi ſyllabarũ quantitas, quod in Britannos non congruit. Item quum illic aliquis dicit, quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum aquila, ille ſic corrumpit iocũ, quid accidit Pardis ut bellum ſuſcipiant cum lilijs, quaſi lilia ſoleant prodire in bellum. Interdum non ſentit ea quæ ſequuntur cum his quæ mutauit non cohærere, uelut hoc ipſo in loco. Ego ſcripſeram, eſt ne Lutetia immunis à peſtilentia? Ille mutat, Eſt ne Londinum immunis à peſtilentia? Rurſus alio loco, quod à quodam dicitur, quid trepidamus hũc gallum lacerare? Ille gallum uertit in leporem, nec tamen mutauit quod ſequitur, utrum mauis de ala an de poplitibus? Porrò quum Dominicalibus adeo tenerè faueat, ut uoluerit apud illos ſedere cõmiſſarios, tamen Scotum atrociter attactum æquo fert animo. Nec enim mutauit quod illic dicit quidam, citius patiar perire totum Scotum quam libros unius Ciceronis. Verum ut hæc ſtultitiæ plena ſunt, ita inſunt permulta quæ parem habent ſtulticiæ iunctam maliciam. Quidam illic irridet ſodalem, qui quum eſſet perditæ uitæ, tamen fideret bullis indulgentiarijs: hic corrector facit illum fatentem ſe cũ Lutero ſuo ſentire indulgentias Pontificias nihil

ualere

*ualere. Ac mox fingit eundem resipiscentem, pro-
fiteri erroris sui pœnitentam. Atq; hæc uideri uult
uelut à me correcta. O miros fidei nutantis Atlan-
tes. Hoc perinde est ac si quis offis sanguine imbu-
tis uulnus mētiatur in humano corpore, ac mox idē
sublatis quæ admouerat, uulneri medeatur. Dicit il-
lic puer quispiam, confessionem quæ fit deo præci-
puam esse. Ille correxit, asseuerans confessionem
quæ fit sacerdoti, præcipuam esse. Ita prospexit pe-
riclitanti confessioni. Vnum hoc exempli causa re-
tuli, cum in huius generis sycophantijs creber sit.
Atq; hæc scilicet respondent palinodiæ quam ille
sub meo nomine pollicetur in falsaria præfatione,
quasi cuiusquā sit canere palinodiam erroris alieni,
aut quasi quicquid illic sub quacunq; persona dici-
tur, meum sit dogma. Nihil enim me mouet, quod ho-
minem nondū sexagenariū facit prægraui senecta.
Olim capitale erat ædere quicquam alieno nomine
nunc tales sycophantias in uulgus spargere ficto
ipsius nomine qui traducitur, ludus est theologorū.
Nam uult Theologus uideri, quum res illum clami-
tet ne pilum quidem tenere rei theologicæ. Nec du-
bito quin furcifer ille mendacijs suis imposuerit fa-
melico typographo: nō enim arbitror quenquā es-
se tam insanum, qui sciens tam indoctas nænias ue-
lit excudere. Deploratam hominis audaciam mira-
ri desij, poststeaq̄ intellexi illum esse pullū è nido
Bernēsi quondā elapsum, planè ἐκ τοῦ κακίστου κόρακος
κάκιστον ᾠόν. Illud demiror, si uerum est quod ad-
fertur, apud Parisios esse Theologos qui sibi plau-
dāt, quod tandē nacti sunt hominē qui eloquentiæ*

ſuæ fulmine diſijciat uniuerſam Luteri factionē, et eccleſiā priſtinæ reſtituat trāquillitati. Nā ſcripſit & aduerſus Luterū, ut audio. Et poſtea Theologi querūtur ſe à nobis traduci, qui ſtudia ipſorū tātis uigilijs adiuuamus, quū ipſi uolentes amplectātur talia monſtra, quæ plus dedecoris adferunt ordini Theologorū, atq; etiam monachorum, quā quiuis quamlibet maledicus hoſtis poſſet. Qui tale facinus audet, idē non dubitabit incendiū, aut ueneficiū admittere. Atq; hæc excuduntur Lutetiæ, ubi nefas eſt uel Euāgelium excudi, niſi Theologorū cenſura comprobatū. Hoc Colloquiorū opus poſtremum exijt auctū coronide, Anno 1524. menſe ſebtēbri. Cæterū quoniā uidebam multos ſcriptores uel negligi prorſus, uel minore cum fructu legi, quod undiq; ſcaterent mendis, tum autem quoſdam etiam commentarijs inſulſiſſimis eſſe contaminatos ueriús quàm expoſitos, ſtuduimus & hac parte conſulere ſtudijs iuuentutis, nec iuxta Græcorum prouerbium in dolio τὴν κεραμικὴν ſumus adgreſſi, ſed in libello puerili cui titulus Cato. Adiecimus Mimos Publianos ſanè quàm feſtiuos, qui inter Senecæ lucubrationes falſo titulo latebant ſed deprauatiſſimi, tum admixtu multarum ſententiarum, qui Mimi non erant, contaminati. His omnibus ſcholia adiecimus. Adiūximus & alia quædam à nobis recognita, minutiora quàm ut ſit operæpretium referre, quod quidem ad operam à nobis inſumptam attinet. In hanc claſſem referenda uidetur Nux Ouidij, quam emendatam commentariolo explanauimus in gratiam optimæ ſpei adoleſcentis

Caſtigata Catonis diſticha

Mimi Publiani

Ioan-

Ioannis Mori, cui adiũximus duos hymnos Prudẽ-
tianos, alterũ γενεθλιακόν, alterũ ἐπιφανειακόν pue-
ri Iesu. Quos itidẽ emaculatos cõmentariolis enar-
rauimus in gratiam clarißimæ puellæ Margaretæ
Roperæ, id factum est Anno 1524. Moliti sumus
simile quiddam apud Aldum post ædita Prouerbia
in Comœdias Terentij & Plauti omnes, sed hic ni-
hil aliud professi, quàm uersuũ cõfusorum digesti-

Terentius
Plautus
Seneca

onẽ, ubi licuisset, tum in Tragœdias Senecæ, in qui-
bus nõ pauca feliciter mihi uisus sum restituisse, at
non sine præsidio ueterũ codicum. Exemplaria re-
liquimus Aldo, permittentes illius arbitrio, quid de
his statuere uellet: nisi quod Senecæ Tragœdias
post in Anglia denuo recognitas Badio transmisi-
mus, qui uisus est nostra cũ alienis miscuisse. Porrò
Cantabrigiæ nacti ueteres aliquot codices aggres-

Seneca
orator

si sumus Senecã oratorẽ magnis quidem laboribus
nostris, sed quorũ æditio parum feliciter cesserit.
Etenim quũ meæ res me reuocarent in patriã, dede-
ram hoc negocij doctis amicis, ut ex his quæ nota-
ram in margine deligerent quibus uideretur uten-
dum, atq; illi sanè q̃ magnificè receperunt. Sed il-
lic primum didici, & apud eos, qui putantur in
promißis adamantini, nonnullos esse qui parum
probæ sint fidei, frustraq; pœnituit non obtempe-
rasse Caßitæ consilio, ne quid expectes amicos fa-
cere, quod per te queas. Quin & ea pars exempla-
ris quæ plurimas habebat annotationes perijt. Non-
nulli suspicabantur, & erat uerisimile, eum qui ne-
gocium magnificis promißis susceptum haud scio
peiore ne fide an iudicio gesserat, clam sustulisse,

ne deprehen-

ne deprehenderetur. In nonnullos libros nõ succur rebat aliquid uetustiorũ codicũ, uelut in naturales quæstiones, in controuersias. His locis non ita mul tis addideramus coniecturã nostram, non mutata scriptura. In alios ubi licuit ueterum librorum uti præsidijs, totas margines expleueramus annotati onibus, sed quæ requirerẽt expensorem. Huic ope ri excudendo si præsens adfuissem, fateretur can didus lector, hoc quicquid est operæ, non sine fru ctu fuisse susceptum. Nunc infelicitatem meam & ipse deploro, perfidiam nemo potest obijcere. Au dio quosdam apud Italos moliri nouam huius auto ris æditionem, ex fide uetustißimorum codicũ. Ho rum industriæ fauebimus utroq; pollice, & adeo non putabimus illorum felicitatem ad nostrã igno miniam pertinere, ut hinc aliquid etiam laudis si mus decepturi, nimirũ quod nostro qualicunq; co natu præbuerimus illis ansam, stimulumq; subiece rimus ad honestißimam prouinciã suscipiendam.

Nouum testamentũ.

Ab his progymnasmatis, aggressus sum Nouũ te stamentum, in quo decreueram adeò uerborũ par cus esse, ut statuerim singula loca tribus uerbis an notare, præsertim quum Laurentij castigationem iam ædidissem, quæ mihi uerbosior q̃ pro re uideba tur. Cæterũ ubi iam accinctus esset Frobenius ad ex cudendum, perpulerunt amici docti, quibus aliquo ties obsequentior sum q̃ expedit, ut mutarem etiã æditionem uulgatam, & in Annotationibus essem aliquanto copiosior. Is labor noster ut plurimos ex citauit, uel ad Græcas literas, uel ad studium synce rioris theologiæ, ita mihi gloriam peperit, multa

inuidia fermentatam. Dedimus & hic mox pœnas non leues uel temeritatis uel nimiæ facilitatis in obsequendo amicorũ uoluntati potius q̃ iudicio. Nõ credendis laboribus totũ opus retexuimus, ac rursus officinæ tradidimus. Rursum tertio manum admouimus, magnaq; cura locupletauimus anno millesimo quingentesimo uicesimo secundo, quæ quidẽ hactenus fuit nobis operis æditio nouissima. Quartam habemus paratã, quod dum Paraphrases scriberemus multa deprehenderimus quæ prius fefellerant. Quin et Hieronymianas epistolas, quod hæ ut plurimum habent eruditionis & eloquentiæ, ita habebãtur mendosissimæ, castigauimus, ac scholijs explicuimus, notha semouimus adiectis censuris. Quod opus rursum recognouimus anno millesimo quingentesimo uicesimo secundo, non paucis locis uel correctis uel additis, quæ nos in priore æditione fefellerant. Hoc rursus excusum est An. 1524. In hoc labore sic uersati sumus, ut attentus lector facilè deprehensurus sit, me non frustra recognitionem hanc suscepisse. Non defuerunt hic ueterum codicum præsidia, sed quæ non præstarent, quin aliquot locis fuerit diuinandũ. Verum eam diuinationem in scholijs ita temperauimus, ut ne qui facile falli posit, sed tantum excitetur ad inuestigandum lectoris studium. Et speramus fore, ut aliquis adiutus emendatioribus exemplaribus restituat & illa, quæ nos fugerunt: quibus ut libẽter tribuemus meritam industriæ laudem, ita non habebunt quod nostros conatus insectentur, qui quum multa feliciter restituerimus, in quibusdam coacti sumus ue-

Hieronymus

tus sequi prouerbium οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα. *Sunt enim quidam eo ingenio, ut si quid possint superiorum conatibus adijcere, totam laudē sibi uindicēt, magnis conuicijs exagitant, sicubi dormitatū est, aut sicubi non præstitit alter quod conabatur. Quorū equidem haud scio utrum magis detestandam arbitrer inhumanitatem, an ingratitudinem. Nullus illis præclusit uiam, si uelint dare absolutiora. Negant quicquam ædendum, nisi quod sit absolutum. Hoc qui præscribunt, dicunt nihil omnino ædendum, neq; tale quicquam à quoquā adhuc æditū. Dabamus illa Batauis, dabamus monachis ac Theologis magna ex parte* ἀμούσοις. *Nōdum enim huc usq; promouerant bonæ literæ. Hæc si quis reputet, intelliget me nec ignauam, nec infrugiferā obisse prouinciam. An Itali Critici non dabunt hāc ueniā Barbaris, quā ipsi uelint nolint dare cogūtur suis, Philelpho, Hermolao, Vallæ, breuiter, quot quot intra annos sexaginta, uel uertendis Græcis, uel enarrādis corrigendis ue latinis industria sua iuuerunt publica studia? Qui nihil ædunt, sic uitāt culpā, ut nihil laudis promereantur, imò dum stulte uitant culpam humanā, in grauißimam culpam incidunt: nisi forte minus culpandus est, qui ex lautiore penu nihil depromit famelicis amicis, quàm qui gratis & candidè profert, quicquid habet, libēter daturus lautiora, si haberet. Quis insectatur annotationes Hermolai in Plinium, quod destitutus emendatorū codicū auxilio plurima nō potuerit assequi in multis etiā parum feliciter diuinarit? Ego me plurimum debere profiteor Beato Rhenano,*

qui nos

qui nobis dederit Tertullianũ, multis in locis emẽ-
datũ, quanq̃ nec totum dedit, & innumeris adhuc
mendis obsitũ. Non fraudatur sua laude, qui pro tẽ-
pore quod potuit præstitit, ac uiã aperuit cæteris
elimatiora moliendi. Nec ullos patimur iudices ini-
quiores, q̃ istos qui nihil omnino ædunt, ac ne do-
cent quidẽ, uelut inuidentes utilitati publicæ, perin-
de quasi ipsis pereat, quicquid cõpererint esse mul-
tis cõmune. Et sicubi lapsum humanũ deprehende-
rint, qui cachinni, quæ cõuicia, quæ tragœdiæ? Om-
nium felicißimus in uertendo fuit Theodorus Ga-
za. Et tamen in huius libris deprehendit aliquot er-
rores Trapezontius, quos ille monitus correxit.
Hermolaus uir tantus, nonne statim in præfatione
Themistij in libros Aristotelis de anima pueriliter
lapsus est, in ipso quod aiunt, portu impingens?
Quid hic memorẽ de Philippo Beroaldo, de Bapti-
sta Pio, deq; similibus, ad quorũ errores cõniuẽt Ita-
li? Quid de omnibus ferè, qui intra octoginta an-
nos uerterũt Græca, Diodorum Siculũ, Herodotũ,
Thucydidẽ, uitas Plutarchi, atq; etiã libellos mora-
les? Si his ignoscimus, quod in tãta doctorũ homi-
nũ, ac uetustißimorũ librorũ copia labũtur aliquo-
ties insigniter, cœlũ terræ miscent, si in Batauo præ-
sidys omnibus destituto reperiant, quod sit emen-
dandũ? Quanquam nos ipsi in nostras lucubratio-
nes cẽsores agimus, multaq; in his quæ uertimus
ex Græcis emendauimus, Idem facturi, donec uixe-
rimus. Sed uideo mi Botzeme iamdudũ ad Catalo-
gũ reuocas. Ergo Suetonium Tranquillũ cum mi- *Suetonius*
ræ uetustatis codice contulimus, ac loca nonnulla
satis

satis feliciter restituimus, à nemine antea animad uersa. Idē fecimus in operibus Cypriani. Recognouimus et Arnobij commentarios in sacros psalmos quem laborem inscripsimus Adriano pontifici Romano eius nominis sexto, tum recens electo. Idem fecimus in Hilario, qui miris modis nos torsit. Hoc laboris dedicauimus Ioanni Carondileto archiepiscopo Panormitano, Caroli Cæsaris, in Brabātia Cancellario summo. Cæterum ubi perpenderemus quantum ad elegantiam & copiam dictionis adferant momenti sentētiæ argutæ, metaphoræ aptæ, prouerbia similiaq; schemata, decreueramus ex omni scriptorum probatorum genere, quàm maximam harū rerum uim congerere, & in suā quæq; classem digerere, quo magis essent in promptu his qui stilum exercere uellent ad parandam orationis facultatem & copiam huius rei periculum fecimus ante annos, ni fallor, uiginti septem. Occasio fuit hæc. In littore Douariensi priusq̃ ingrederer mare, naufragium fecit tota mea pecunia, quæ tum erat exigua, sed tamen mihi maxima, quum mihi nihil superesset. Id factum est à profecto, penè dixeram, à prædone, littoris, regio nomine, quum mihi morus ac Montioius persuasissent nihil esse periculi, nisi monetam Britannicam efferrem. At ego nec Britannicam habebam, nec in Anglia partam aut acceptam. Verum in littore didici non esse fas ullam efferre pecuniam, ne ferream quidem, ultra precium sex angelatorum. Tanti mihi constitit unicam legem Britannicam didicisse. Vbi nudus redissem Lutetiam, non dubitabam quin multi ex-

Arnobius

Collectanea.

Prouerbia

pectarent futurum, ut quod solent literati, fortunā hanc ulciscerer calamo, scribens aliquid in odium regis, aut Angliæ, simulq; uerebar ne Guilhelmus Montioius, quoniam dederat occasionem perdendæ pecuniæ, subuereretur ne uerterem animum erga se meum. Vt igitur & illorum expectationem fallerem, imò potius declararem me non esse tam iniquum, ut priuatum casum imputarem regioni, aut tam incogitantem, ut ob iacturam tātulam uel in me uel in amicos, quos in Angliā reliquerā, prouocarem tanti principis iram, simulq; Montioio meo testatum facerem, me nihilo secius affectum esse in amicitia, q̄ antea fueram affectus, uisum est protinus aliquid ædere. Quum nihil esset ad manum, tumultuariè paucorum dierum lectione congressi syluam aliquam Adagiorum, diuinans hoc libelli qualisqualis esset, uel ob utilitatem uersaturum in manibus studiosorum. Hoc argumento declaraui, quàm non refrixissem in amicitia. Tum adiecto carmine, cuius ante meminī, testificatus sum, quàm non essem infensus uel regi uel regioni, ob pecuniā ereptam, nec malè cessit hoc meum consilium. Ea moderatio candórque, mihi tum plurimos amicos conciliauit apud Britannos, uiros eruditos, probos ac potentes. Id opusculum paucis post annis excudit Badius noster, adiectis à me pauculis, & recognitis Græcis potissimum. Mox Matthias Schurerius Argentorati, quum ego interim copiosiorem syluam collegissem in Venetam æditionem, quæ prodijt ex officina Aldina. Porrò quoniam uidebam hoc opus sic esse gratio-

sum apud studiosos ut uicturum appareret, & à multis typographis certatim æderetur: iterũ atq; iterum locupletaui, ut se dabat uel otium uel maior librorum copia. Postrema manus ædita est apud Ioannem *Frobenium, anno à natali seruatoris millesimo quingentesimo uicesimo tertio.* Porrò *dum locupletandis* Adagijs *nonnullos autores relego, obiter collationes aliquot annotaui, magis indicans, ac præbens alijs exemplum futuri operis q̃ librum iusta cura absoluens. Est autẽ liber unus de parabolis siue similibus ad* Petrum Aegidium *iureconsultum & ciuem* Antuerpiensem *quõdam mihi studiorum sodalem. Fortassè non absre fuerit huic generi subnectere opus epistolarum, quãquam non est aliud omnium cui minus faucam.* Indultum *est hic plus satis amicorum affectibus, præsertim quum hi sæpenumero pro tempore mutentur in diuersos, qua de re satis testati sumus in prima postremæ æditionis epistola quæ prodijt ex officina* Frobeniana *anno 1521.* Et *quod tum diuinabã post nimium ueris experimentis comperi.* Res *enim ipsa docet quosdã ex iuratissimis amicis quos* Pylades *poterã dicere, factos hostes acerrimos summã ingratitudinẽ cũ summa perfidia copulantes, nõ ob aliud, nisi quod nollẽ palã dare nomen periculoso negocio, quod semp ariolatus sum in pniciosam seditionẽ exiturũ. Atqui ego nemini renũciaui amicitiã, uel qđ in Luterũ esset propẽsior, uel qđ à Lutero alienior. Tali sũ ingenio ut uel* Iudæũ *amare possi, mõ sit alioq cõmodus cõuictor et amic⁹, nec me corã blasphemias euomat ĩ Christũ*

Similia.

Epistolæ *ad diuersos.*

Atq; hanc ciuilitatem arbitror utiliorem ad finien dum dißidium. Ac leuiter sanè me commouet, q̃d quibus ante scribebar, Sidus Germaniæ, Princeps ueræ Theologiæ, Antistes bonarum literarũ nunc sim alga uilior. Siquidem glorosos illos titulos, q̃ mihi nunq̃ non fuere molesti, lubens illis resigno, amicitiæ fœdus nulli uolens remitto. Tentauimus & declamationẽ, ad quam magis eramus natura compositi, q̃ ad illa collectanea, in quæ tamẽ maximè nos impulit nescio quis genius. Itaq; lusimus olim ladem ac uituperationẽ matrimonij, quæ nũc pars est libelli, De ratione conscribendi epistolas. Id fecimus in gratiam clarißimi iuuenis Guilhelmi Montioij, quẽ tum in rhetoricis instituebamus. Hunc quum rogassem, ecquid placeret quod scripseram: ille festiuiter, adeo placet, ut mihi planè persuaseris esse ducendam uxorem. Tum ego, suspende sententiam donec legeris diuersam partẽ. Istam, inquit, tibi habe, mihi prior placet. Is iam post tertiam uxorem celebs est, fortasse ducturus quartam, adeo facile est perculisse plaustrũ, quo sua sponte inclinatur. Sed admodum iuuenes uix annos nati uiginti. scripsimus in eodem genere laudem uitæ monasticæ, hoc est, solitariæ, in gratiam amici cuiusdam, qui nepotem quẽdam uenebatur proselytum, quem in nassam pelliceret. Item ante annos uiginti tres, Encomium artis medicinæ, rogatu cuiusdam amici, qui nuper Caroli Cæsaris medicus fuit. Repperi inter schedas Episcopi respõsionem ad populum sibi gratulantem, nec satis memini, quá nam occasione ea mihi scripta fuerit.

Declamatoria.

Encomiũ matrimonij.

Encomiũ uitæ monasticæ.

Laus Medicinæ.

Nam

Nam consolationẽ de morte filij præmaturæ præ repti, scripsi Senæ, quum Alexandrum Archiepiscopũ ecclesiæ diui Andreæ, Iacobi Scotorũ regis filium instituerem. Sed multo ante apud Anglos descripseram Declamationẽ Lucianicæ respondẽtem cõtra tyrannicidã, huc prouocãte Thoma Moro, tum studiorum sodali, qui nunc Anglorũ regi est à thesauris. Querimoniã pacis scripsimus ante annos fermè septem, tum primum in aulam principis acciti. Agebatur magnis studijs ut Cameraci synodus esset summorum orbis principũ, Cæsaris, regis Galliarũ, regis Angliæ, Caroli nostri, atq; ibi pax coiret inter illos, adamantinis, ut aiunt, uinculis. Hæc res potißimum agebatur per clarißimum uirum Guilhelmum à Cieruia, & reipublicæ iuuãdæ natum Ioannem Syluagium, cancellarium summum. Obstabant huic consilio quidam, quibus inutilis est rerum tranquillitas, quibusq; iuxta Philoxeni sententiam, qui dixit suauißimas esse carnes, quæ carnes non essent: suauißimos pisces, qui pisces non essent: maxime placebat pax, quæ pax nõ esset, & bellum quod bellum non esset. Itaq; iussu Ioannis Syluagij scripsi Pacis querelam. Nũc res eò profecerunt, ut parandum sit paci Epitaphium quandoquidem nulla spes est eam reuicturam. Sed in his sunt quæ seria ducunt, ut ait Flaccus. Moriã lusimus apud Thomam Morum, tam ex Italia reuersi, quod opus quum mihi sic esset contemptum, ut nec æditione dignarer: nam aderam Lutetiæ, quum per nescio quos peßimis formulis deprauatißime excuderetur, tamen uix aliud maiore plau

Cõsolatio de morte.

Declamatio contra Tyrannicidam.

Querimonia pacis.

Moriæ encomium.

ſu exceptum eſt, præſertim apud magnates: pau-
cos tantum monachos, eoſq; deterrimos, ac theo-
logos nonnullos moroſiores offendit libertas: ſed
plures offenſi ſunt, ubi Lyſtrius adiecit commenta
rios, quod antea profuerat non intelligi. Cœcepe-
ramus id temporis animo tres ſimul declamationes
Encomiū Moriæ, naturæ, & in gratiæ, ſed quorun-
dam moroſitas fecit, ut uerterem conſilium. Admo
dum adoleſcens aggreſſus ſum Antibarbaros: nam
& hoc opus arbitror ad declamatorium genus per
tinere. Quanquam autem & his quæ recenſui ple
raq; ſunt quæ pertinent ad inſtitutionem uitæ, ta-
men hæc quæ nunc cōmemorabo, ſerio nobis ſcrip-
ta ſunt ad uitæ rationem ac pietatem. In his eſt Pa
negyricus quem Philippo principi porreximus,
primum ex Hiſpania reuerſo: quem ſic laudamus,
ut eadem opera ſubmoneremus, quid eſſet bono
principi ſpectandum, quod ſatis teſtati ſumus in e-
piſtola ad Ioannem Paludanum, quam tum operi
adiecim⁹. Præterea libellus de principe Chriſtiano
quem Carolo, nunc Cæſari porreximus, recens in
aulæ principalis famulitium acciti, ut eſſemus in-
ter principis conſiliarios. Atq; hoc pacto primum
fidelis cōſiliarij partes ſumus auſpicati. Hoc enim
epitheton ſolenniter addi ſolet conſiliarijs, quum
pleriq; principes nihil minus ament, quàm uerè fi-
dos conſiliarios, & pleriq; conſiliarij nihil minus
præſtent, quam cognomentum ſuum. Et tamen hu
ius libelli libertate nemo magnatum offenſus eſt.
Ferunt boni principes liberam admonitionem ſe-
ditioſam licentiam non ferunt. Enchiridion militis
Chriſtiani

Antibar-baros.

Inſtitutio uitæ. Pa-negyric⁹ gratulato rius.

De princi pe Chriſti-ano.

Christiani cœpimus ante annos fermè triginta, tum agentes in arce Tornahensi, quò nos pestis, quæ tum Lutetiæ deseuiebat, propulerat. Res est casu nata. Erat in ea arce quidam amicus mihi, Battoq; communis. Huic erat uxor singulari pietate prædita, ipse nulli peior quam sibi: homo profusus scortationibus & adulterijs opertus: alioqui comis ad omnem conuictum. Theologos omnes fortiter contemnebat, uno me excepto. Vxor mire satagebat de salute uiri. Hæc per Battum mecum agit, ut aliqua notarem scripto, quæ religionem incuterent homini: sic tamē, ne sentiret hæc uxoris impulsu geri. Nam erat & in hanc sæuus usq; ad plagas, more uidelicet militari. Obsequutus sum, anno taui quædam ei tempori cōgrua. Ea quū placerēt etiam eruditis, præsertim Ioanni Vitero Franciscano, cuius erat in illis regionibus autoritas summa: posteaquam rursus è Lutetia pestis undiq; sæuiens Louanium nos profligasset, per ocium absoluimus. Libellus erat aliquandiu neglectus. Mox mire cœpit esse uendibilis, idq; potissimum commendatione quorundam Dominicalium, quorum aliquammultos nuper alienauit addita præfatio ad Paulum Volzium Abbatem, uirum moribus, ut si quis alius, purè Christianis. Huic adieceramus epistolam Pareneticam, ad Adolphum principem Veriensem, tum admodum puerum. Præterea duas precationes, ad uirginem matrem, in gratiam matris illius, hoc est, Annæ dominæ Verianæ, stilo iuuenili, & ad illius affectum accōmodato potius q̄ ad meū iudicium. Post, unam addidi

Enchiridion militis Christiani

Parænesis

Precationes tres.

ad Iesum magis ex animo meo. Accessit pars tem-
porariæ disputationis olim habitæ cum Ioanne Co
leto, de tædio Iesu, si tamen hæc pertinet ad morum
institutionem Hoc anno, hoc est 1524. emisimus
Exomologesim, siue de ratione confitendi cõmis-
sa sacerdoti. Quin his maiora sum ausus, explicui
paraphrasi, epistolam Pauli ad Romanos. Mox ubi
successus audaciæ & amicorum hortatus me subin
de longius prouocarent, absoluimus paraphrases
in omnes epistolas apostolorum. Hoc opus quoni-
am non perpetuo labore, sed ex interuallis absolu-
tum est, sic ut post unamquanq; portionem abso-
lutam statueremus ab hoc genere temperare: fa-
ctũ est, ut præter morem meum operis summa non
sit uni dedicata, Post, hortatu Matthæi Cardinalis
Sedunensis, idem nuper ausi sumus in Matthæum.
Hoc lucubrationis dedicauimus Carolo Cæsari, cui
scimus industriam nostram fuisse gratissimam. Iã
disierã cogitare περὶ τοῦ παραφράζειν, et ecce mul-
tis in hoc stadium reuocantibus, absolui Parapha
sim in Ioannem, quod is præ cæteris multis difficul
tatibus remoratur lectorem. Nec hic licuit quiesce
re: cœpit efflagitari Lucas, quod apud hunc mul-
ta sint cum nullo Euangelistarum cõmunia, adeo
nunq̃ deerat efflagitãdi lemma. Hic labor dicatus
est Anglorum regi Henrico, eius nominis octauo
Marcũ denuq; quidam insignis amicus suasit addẽ
dum, ne lacuna in medio uacans inuitaret aliquẽ
qui suis admixtis, operis integritatem interrumpe
ret. Hoc opus dicatum est Galliarũ regi Francisco
eius nõis primo. Restabant apostolorum acta, pars
Euangelij

Paraphrases. In Matth. In Ioãnem In Lucam In Marcũ In acta.

Euangelij secundum Lucam. Ea dicauimus Clementi, summo Pontifici, huius nominis septimo. Apocalypsis nullo modo recipit paraphrasten. Hic itaq; tandem Paraphrascon finis satis felix. Nec enim alias labor mihi minus inuidiæ conflauit quam Paraphrascon. Scripsimus & in psalmos duos commentarium, quibusdam magnis flagitationibus ad hunc laborem uocantibus. Verum hic non solũ deterret operis tum magnitudo, tum difficultas, uerumetiam turba commentariorum, ut periculum sit, ne prophetiã obruant citius q̃ explanent. Attamẽ tertiũ psalmũ Paraphrasi explicuimus, in gratiã eruditi amici Melchioris Viãdali. Scripsimus & in precationẽ dominicam Paraphrasim, rogatu Iodoci siue Iusti Vuissenburgensis, Secretarij regis Poloniæ. Nuper absoluimus Cõcionẽ de misericordia domini ad preces sanctissimi præsulis D. Christophori episcopi Basiliensis, qui huic titulo sacellũ quoddã dedicarat. Et eodẽ tẽpore Cõparationẽ uirginitatis & martyrij, ad preces integerrimi uiri Heliæ Maccabæitici apud Agrippinam collegij moderatoris. Nã cõcionẽ de puero Iesu pridẽ scripserã rogatu Ioãnis Coleti. Methodũ ueræ theologiæ iã sæpius æditã recognouimus ac locupletauimus anno 1522. ac rursus anno proximo. Equidẽ gloriari consueueram, quod quũ tam multa ioco serioq; scripsissem, nullum adhuc mortalium meo stilo nominatim lacerassem. sed hãc gloriã inuidit mihi nescio quis malus Genius. Quanquam hactenus defendi laudem innoxij stili, quod in neminẽ strinxi ferrum, nisi prouocatus odiose: neq; cuiquam respondi,

In psalmos duos

In precationem dominicam

Concio de misericordia domini

Cõparatio Virginis & Martyris

Methodus

respondi, nisi modestia uicerim aduersarium inferior uirulentia. Nã arbitror hoc ita liquere è scriptis meis, ut mihi tantũ laudis liceat citra iactãtiæ notã arrogare. Primũ illud erat in uotis, ut nec impetitus à quoq̃, nec impetens quenquam, incruento calamo luderem perpetuò. Sed hic bis infelix fui: primum quod à multis sum odiosissimè libris æditis impetitus: atq; etiam ab his, de quibus nihil unquã fueram male meritus: deinde ab his quos mihi nec pulchrum erat uincere, nec concertatores habuisse magnificum, ac ne frugiferum quidem. Itaque quoties huc necessitatis adactus sum, λακωνίζω, rẽ q̃ possum uerbis paucissimis perstringens. Nec ulli mortalium huiusmodi lucubrationum mearum quicq̃ dicaui, siue quod eas uicturas esse nec sperarem, nec optarem: siue quod nollem quenquã inuidia degrauare quod ego per omnem uitã pro uiribus caui, ne quid ex me molestiæ rediret ad amicos Martinus Dorpius instigantibus quibusdã, primus omniũ cœpit in me uelitari, cui respondimus ut amico amicè, unica epistola patrocinantes Moriæ & nouo testamento. Nec ob hanc uelitationem discissa est nostra necessitudo, quod scirem illum non odio mei huc uenisse, sed iuuenem tum ac natura facilem, aliorum impulsu protrudi. Successit huic Iacobus Faber Stapulensis, uir integer & eruditus, mihiq; ueteri iunctus amicitia. Cui sic respõdimus ut eam necessitatem fatis imputare maluerimus quàm homini: nec ob eum casum tametsi grauem, illi nostram amicitiam renunciauerimus. Nam & hodie manet incolumis inter nos beneuolentia mutua.

Apologia ad Fabrũ Stapulẽsẽ

tua. Hic mihi perijt opera dierum duodecim. Nec ita multo post prosilijt Eduardus Leus, ex amico subito factus hostis, qui sic aggressus est, ut planè nollet ζωαγρεῖν, sed internitione conficere totũ Erasmũ: cui respondimus tribus libellis, tametsi secunda æditione primũ omisimus, quod is tantum ad uirulentias illius & plusquam muliebres rixas respõderet, ex quibus ad lectorẽ nulla redire posset uel utilitas, uel uoluptas. Hic mihi periẽrũt dies simul scribendo & ædendo (nam omnes paginas ipse correxi) quinquaginta Id possum docere testibus. Prorepsit deinde Iacobus Latomus, tum laureæ Theologicæ candidatus, quæ nescio quo pacto iam annis aliquot Louanij uix ulli contigit, nisi prius ædito specimine συκοφαντίας. Huius libello, quoniam obliquis strophis hominis ingenium referebat, plusquàm λακωνικῶς respõdimus, interim & ab affectibus temperãtes: quoniam spes tum erat hominẽ aliquando sumpturum mores aliquanto candidiores. Hic mihi perijt triduum, excepto tempore, quo legi libellos illius, dum curru uehor. Subornarant & Atensem, eius Academiæ tum uice cancellariũ, probum uirum, & in re Theologica nullo illic non superiorem, deniq; nec inhumanũ, & mihi satis amicũ, sed ingenio irritabili. Et aderãt artifices, qui quamuis placidum ingenium possent in rabiẽ agere, certe illũ impulerunt in mortem. Nec enim erat illius ætas ac ualetudo par huiusmodi tragœdijs sustinendis. Huc inquam subornarant, ut in publica schola, in actu solenni, miris strophis ac dicterijs obliquis perstringeret me, etiam hæreseos nostam im-

Ad Eduard. Leum

Ad Iacobũ Latomum

Ad Ioãnẽ Atensem

tam impingens, quod plus satis laudassem matrimo niũ. Hic *mihi iam satis fecerat, primũ mißis ad me huius rei gratia* Martino Dorpio, *et* Ægidio Del-*pho, deinde colloquio familiari.* Mox *igitur ædito libello respondi, non* Atensi, *sed hominũ suspicioni-bus, magis illius causam agens q̃ meam.* Et *quoniã hæc ex composito gerebantur, tumultus tumultum excipiebat.* Sic *enim putabãt fore, ut me profligato ex* Academia, *simul omnes linguæ cum bonis lite-ris demigrarent in rem malam.* Eodem *fermè tem-pore clamatum est à monachis* Londini *in* Anglia, Lutetiæ *in* Gallia, Bruxellæ *in* Brabãtia, *idq́; in fre quentissimis concionibus, in me, quod uertissem:* In *principio erat sermo, pro eo quod erat,* In *princi-pio erat uerbum.* Et *hunc tumultum libello com-pescuimus, declarãtes eos qui sic clamassent, pror-sus insanire.* Quanquam *id eruditis abunde per-spicuum erat, etiam ante quàm nos uerbum ullum faceremus.* Primus *omnium scripserat aduersus nouum testamentum obscurus quidam, cui satis ha buimus epistola respondere, suppresso nomine.*

De, in principio erat sermo

Ad ignotũ quendã

Iam *q̃ ue finis uidebatur futurus huius mali, quum ecce de repente nobis ex* Hispania *prosilit* Iacobus Lopis Stunica, *homo, quod illius scripta declarant, gloriosus, effrons, excors, sibi mirè pulcher, ser-monis amari, dicas natum huiusmodi tragœdijs.* Præcesserat *rumor atrox, & liber ipse miros habe-bat fumos.* Huic *paucis respondimus, nec æque pœ nituit ulli respondisse.* Is *ubi se* Romam *contulit, il-lic triumphum acturus de tam bello libello, rursus emisit in me librum, cui titulum fecit,* Blasphemiæ

Ad Iacobũ Stunicam

& impi

& impietates Erasmi, quo nihil unquã prodijt insanius. Itaq; Cardinalium ordo uetuerat excudi: excusum tamẽ clàm per monachos quosdam, apud quos sacrosancta est Pontificis autoritas, quoties ipsis est commodũ, rursum uetuerunt distrahi. Vix huic responderam paucis & comtemptim, ut mere batur, dum alius prouolat libellus, præcursor illorum trium, in quibus uelut optimus histrio declarauit, quantum ualeat maledicendo. Itaq; de eodem (quod aiunt) oleo responsum est huic quoq;. Aderat frater uiro Sanctius Caranza, theologus Complutensis, qui Stunicam defenderet in tribus dũtaxat locis, quos delegerat: & dum me conatur hæreticũ facere, sese declarat impudentẽ sycophantã, et huius libello respondimus. Et inuenit Roma, qui tales nænias legant. Arguit enim esse qui legant, quod sint qui emãt, quũ uix usq̃ illic inuenias uenales libros sanctorũ patrũ, qui faciunt ad pietatem. Imò nõ desunt qui credãt talibus præsidijs recte defendi statum ecclesiæ: cuius negocij cũ illud sit caput, ut apud omnes põdus habeãt Ro. Pontificis cõstitutiones: iste re ipsa docet quantũ illis sit tribuẽdum apud alias nationes, cũ ipse Romæ toties impune rideat Pontificũ & Cardinaliũ edicta. Respõdent nõ aliter Stunicam tolerari Romæ, q̃ Pasquillum. Verũ Pasquillus & leuius insanit, et semel dũtaxat in anno. Iste posthabitis rebus omnibus, nihil aliud agit: et hanc putat mirificam quandã felicitatẽ. De Caranza nihil audio, sed Stunica totus etiãnum in negocio est: obambulat, ambit, satagit apud Pontificem, ut liceat tres illos admirandos libellos

Cõtra blasphemias

Ad Sãctiũ Carãzam

ædere cum autoritate. Equidem demiror quorundam hominum perditam impudentiam, qui quum ultro tanta uirulentia incessant alios benemereri studentes, toties deprehensi in manifestis erroribus tamen quasi re bene gesta rursus prodeant in arenam, ultro prouocantes ad certamen. Nec se purgant interim, sed pergunt in alios lutum iacere. Ego certe, si quid mihi simile accidisset, abderem memet in solitudinem, & puderet rursum in eruditorum hominum prodire theatrum. Veniam exorat, qui studens promereri, labitur. Quis autem ignoscat his, qui sic impetentes alium, ipsi turpissime labuntur? Stunica primitias suæ maledicentiæ ædiderat Compluti. Verum quum essent pauci, qui talem librum uellent emptum, uelut ἔμπορος: Romam merces suas deportauit. Quumque reliquas sycophantias per Leonem Pontificem non liceret ædere, post huius obitum interregni tempore, uulgauit, ut dixi, quædam, æditurus plura, ni Cardinalium edicto semel atque iterum fuisset cohibitus. Nam Adrianus complures menses hæsit in Hispania, priusquam se Romam conferret. Quumque apud hunc quoq; frustra molitus esset, ut liceret quod scripserat emittere, mox ab huius obitu redijt ad ingenium: dumq; Cardinales inclusi de nouo Pontifice creando decertant, emisit conclusiones aliquot ex omnibus meis lucubrationibus decerptas, adornans interim & reliquam uulgus dare. Et fecisset, ni Clementis septimi autoritas hominem palam furētem compescuisset. Et huic igitur libello paucis respondimus, quanquam & ante iam re-

sponderamus. Est Louanij Theologus quidam Carmelita, qui se gloriari solet habere linguam pro calamo, & omnino linguam habet, sed dignam usu quem indicauit Catullus. Huic ludus est Erasmum in compotationibus, in prælectionibus theologicis ac publicis etiã concionibus hæreticum uocare, ac tantum proficit, ut apud omnes, qui sani sunt, insanus habeatur. Et huius exemplum imitantur complures, qui uel hoc solo nomine putãt se uideri magnos theologos, si quos libuerit appellent hæreticos, aut schismaticos, aut falsarios, quasi idem non poßint aurigæ. Is igitur publicitus in ordinaria lectione, mihi duo leuia crimina impegit hæreseos et falsatæ scripturæ sacræ: quod in epistola ad Corinthios priore uerterim id quod solum reperi apud Græcos: Non omnes quidem dormiemus, sed omnes immutabimur. Hanc calumniam insigniter impudentem libello breui refellimus, sed absq; conuicio, suppresso etiam hominis nomine, & tamen indignatur. Age, si ipse putat æquum fore, ut aliquis ipsi indignetur abstergenti lutum, quod quispiam ineciſſet in candidũ ipsius pallium, quod solũ habet candidum: fatebor æquũ, ut mihi indignetur, quod tam impudentem calumniam refello etiã ipsius interim nomini parcens. Et quũ hisce moribus omnibus bonis displiceat, uni sibi displicere non potest. Clamat in libellos famosos. Non sunt libelli famosi qui tuentur innocentiam aduersus furiosam calumniã: sed lingua famosa est, quæ manifesto mẽdacio tam atrox crimen impingit immerenti, uel potius benemerenti. Idem nuper in libello Colloquis

Omnes qui dẽ resurgemus

loquiorum, quatuor hæreses deprehenderat, atq; hoc nomine nusquam non triumphabat, in compositationibus, in concionibus, in colloquijs, in prælectionibus, præter hæreses nihil habens in ore. Et huic calumniæ paucis respondimus. Huius intemperijs Adrianus Pontifex imposuerat silentium, misso diplomate, quo diligenter præcipiebat, ne quid blateraret in Erasmũ. Siluit ad tempus, licet ægrè. Mox à morte Pontificis redijt ad pristinos clamores, quasi quod rectè præcipit Pontifex, non oporteat esse perpetuum. Itaq, reuersus ad ingeniũ, pristini silẽtij iacturam diligentia maledicendi farsit. Prælegebat Euangeliũ Matthæi, nec raro iaciebat aliquod saxum in caput meum è cathedra theologica, sed tam impudenter, ut nullus scurra poßit impudentius: tam ridiculè, ut bona pars non ob aliud ueniat in illius auditorium, quàm ut rideat: nec desunt qui interpretẽtur hominem studio sic meptire, ut inueniat auditores. Emiserã Apologiam de loco in epistola ad Corinthios: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Ea quum tam manifestis argumentis diluiſſem hominis calumniam, ut digitis (quod aiunt) res sentiri poßit, tamen perinde quasi nihil eſſet responsum, non puduit hæc dicere publicitus. Hic, inquit, multi sunt qui fauent Erasmo, ego tamen non tacebo uerum. Quicquid tenet ecclesia, huius contradictorium est falsum & hæreticũ. Erasmicæ lectionis contradictoriũ tenet ecclesia, ergo Erasmi lectio est falsa & hæretica. Cap. Matthæi. iij. quo pro eo quod erat, pœnitẽtiã agite, uerteram, resipiscite. Hic ille, Erasmus, inquit,

quit,negat pœnitentiā,quasi pœnitētiam agere sit Latinis idē quod explere satisfactionē pro cōmissis indictā:aut quasi pœnitētiæ uox dicta sit à pœna ac nō potius à pone tenendo,hoc est,à posterius intelligēdo,quēadmodū Græcis μετάνοια:aut quasi ideo sublata sit satisfactio, si peccator iubeatur resipiscere.Capite sexto planè florebat illi Theologia.Negabat quicquam absurdius potuisse fieri quàm quod pro,dimitte,& dimittimus,nouassem remitte & remittimus.Remittere,inquit,declarat iterum ad aliquem mittere.Quis nunc orat,ut iterum ad se mittat deus peccata per confeßionē abolita?Demiror quur non eadem opera rideat in symbolo fidei,atq; in ipsis adeò Euangelijs remißionē peccatorum toties iteratam:quur hic non iubet scribi,dimißionem?Quin ijsdem dicterijs exagitat,Caput Lucæ septimum, ubi bis ponitur, remittendi uerbum:Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et mox: Remittuntur tibi peccata.Non uidit ille Corœbus,quicquid hic blaterauit in meā uersionē,cadere in lectionem ecclesiasticā. 2.Matth.cap.pro,omnis Hierosolyma uerterā tota Hierosolymorū urbs,non damnās qđ erat uersum,sed explanatius eloquens quod sensit interpres.Hic è suppositionibus sophistarū demonstrauit non posse eundum esse sensum in uerbis meis, qui est in uerbis interpretis,propterea quod in meis non poßit esse suppositio,pro singulis generum aut pro generibus singulorum. Huiusmodi nænias quotidie deblaterat homo senex,theologorū Louaniensium Coryphæus:& mirantur Pontificis negotium

gocium parum succedere, quum per tales, hisce modis, administretur. O dignos homines, quos ociosos alat mundus: ò Theologum grauem, ac dignum, cui concordati ciues credant suos liberos. Nam hanc prouinciam suscipit, quò plures arceat à bonis literis. Nulla res magis commendauit Lutherum orbi quàm hominum huiusmodi mores. Quin & nouo testamento prodituro, unam atq; alteram apologiam adiecimus, diuinantes non defuturos qui calumniarentur. Sunt & epistolæ cæteris admixtæ aut separatim excusæ, quæ uideri possint Apologiæ, qualis est illa ad Marcum Laurinum, ad Iacobum Hoghestratum. Sed à rixarum commemoratione libenter discedo, & iam rixandi uidebatur finis, nisi subitò ac præter omnem spem exortus fuisset Vlricus Huttenus, ex amico repentè uersus in hostem, tantum ualet apud leues homines mala lingua: hoc nemo scripsit in Erasmum hostilius. Et tamen non eramus responsuri, nisi graues amici iudicassent, hoc ad meam æstimationem interesse. Exijt itaq; Spongia ipsa titulo stili moderationem pollicens, quam tamen uideor nonnullis nequaquã præstitisse, quũ ego teste conscientia summo studio sim adnixus, ne quẽ omninò ꝑ occasionem attingeret mea defensio: ipsi etiam Huttено parcere studens, quantum res ipsa pateretur. Qui Hutteni famam apud omnes sartam tectam uolunt, illis indignentur, qui hominem suis mendacijs huc perpulerunt, magis etiam istis, aut ijsdem potius qui hoc summis uiribus agunt, ut in mortuum etiam stringam calamum. Quod tamen à me

nunquam

nunquam extorquebunt. Nec enim libet furere. Et uideo rem prorsus exisse in rabiem. Proinde post hac non est animus cum istiusmodi gladiatorijs libellis congredi. Primum adnitar, ut hanc conscientiam approbem Christo, speróque futurum, ut consilij mei rationem optimus quisque suo calculo cōprobet. Istis uero rabulis, qui prorsus nescire uidētur, quid intersit inter scribere & furere: equidē malefacere malim quàm maledicere. si Christianū esset omnino cuiquam male uelle. Ab ijs uero qui Spongiam atrocem ac procacem uideri uolunt, tantum illud petam, cogitent quàm non uulgariter dilexerim Hutteni ingenium, quanto candore, quot æditis scriptis illum nondum admodum celebrem orbi commendarim: quot epistolis illum prædicarim apud amicos, præsertim apud. R. Cardin. Maguntinum. In quadam epistola confero illum cum Thoma Moro, quo uiro multis iam seculis nihil sol uidit integrius, candidius, amicius, cordatius. Huius se uehementer dissimilē probauit Huttenus, meq; uanū præconem fecit. In opere noui testamenti iam tertiū ædito, q̃ non uulgari affectu laudes illius psono? Iā et illud cogitent, q̃ illi nulla à me præbita est occasio recedendi ab amicitia, q̃ non oportuit absq; grauissimis causis rescindere. Deinde quā ille non solum uiolarit amicitiæ iura, uerumetiam uelut ex incidijs plusquam hostiliter impetierit, & famam & uitam amici. Nam omninò res ipsa loquitur, Huttenum non alio consilio scripsisse sic in me, quā ut calamo iugularet, quē gladio nō poterat. Et ut sibi uidebatur uir

 fortis

fortis, sic cogitabat, seniculus est, ualetudinarius est, meticulosus & imbecillis est, mox efflabit animā, ubi legerit hæc tā atrocia. Hoc illum cogitasse uoces etiam quas iactabat, arguebant. Nunc appellabo conscientiam illorum qui Huttenum domestice nouerant, quanquā & hi quibus cum illo nulla erat familiaritas, norunt quàm fuerit omnis illius uita militaris, ne uerbo utar acerbiore: & tamen in tota Spongia nunsquam obijcio luxum, quem illum nec miserabilis ille morbus dedocere potuit, nusquam aleam aut scorta, nusquam profusione decoctam pecuniam, conflatū æs alienum, ac frustratos creditores. Iam illa facinora, quæ designauit extorta à Cartusiensibus pecunia, truncatis aliquot monachis, impetitis in uia publica tribus Abbatibus, ob quod facinus unum è famulis deprehensum decollauit Comes Palatinus. Hæc inquam, atq; huius generis permulta etiā populus ubiq; nouit, ego tamen nihil horū in Spongia refrico, nec in hostem regero uera notaq; crimina, quū ille in amicum atq; etiā benemeritum tantam falsißimorum criminum Lernam imprudentißimè congesserit. At in tota Spongia nullum prædonis, raptoris, aut latronis, aut decoctoris conuicium. Nam quod illic in genere dicitur, ad nullius cōtumeliam, sed ad omnium utilitatem pertinet. Et sunt quibus uideor atrox in Spōgia. Quas nugas ille expostulatur, q̄ atrocibus uerbis exaggerat? Ego in tam multis & uulgo notis, an nō potuissem esse disertus, nisi meum ingenium uehementer abhorreret à maledicentia? De uulgata ad Card. Moguntinum epistola sic

refero,

refero,ut ipse solus fuerit intellecturus. Alterum facinus hoc etiam perfidiosius,nec attingo, quod utrunq; condonarã amicitiæ nostræ: & ille,puta-bat æquũ,ut ob excusatum colloquium sic debacchare tur in amicum,idq; in gratiam unius aut alterius,quibúscum contraxerat nouam amicitiam,ipsi non magno futuram usui. Si falsa crimina falsis retaliassem,par pari relatum erat,nisi quod plaus sibilior est eius causa,qui lacessitus prodit in pugnam. Nũc acerbus uideor,qui sic lacessitus tot sycophantijs,ne ueris quidem ac populo notis criminibus abutor ad mei defensionem. Iam in inuidiam mei uulgarem Martini Lutheri epistolam, priuatim ad amicum scriptã,de Spongia. Quantum sit huic Lutheri iudicio tribuendum, in præsentia nõ disputo:me certè nihil mouet,illud requiro,quur q hanc epistolam ædiderunt,nõ eadem opera uulgarunt epistolas Philippi Melãchthonis,quibus hũc Hutteni conatũ detestatur, ut pestiferum Euãgelico negocio,& non semel insaniam uocat. Sunt apud me tres illius epistolæ ad diuersos amicos scriptæ,in quibus execratur rabiosos libellos quos nobis subinde mittit nouum hoc Euangelium. Quanquam plura scripsit aliis. Ea præmũt homines callidi,interim furiosis & anonymis aut pseudepigraphis libellis debacchãtur,& post hæc iactant, se pro Euangelio decies mori paratos. Quur igitur nõ docẽt Romæ:Magna est uiuæ uocis energia. Quur nõ debacchantur in Cæsarẽ æquèatq; Pontificem?quia minus tutum est. Vbi igitur uotum martyrij?Certè docere debuerant,si nolunt prouo

care. Non me fugit, hoc fuisse consilium quorun-
dam, qui se falsò iactant Euangelij nomine, ut me
libellis rabiosis obruerent, ne quid molirer in Lu-
therum. Fingant lapidatum Erasmum, an ilicò res
illis bene sit habitura? Nec perpendunt, si mihi tā-
ta esset ulciscendi libido, quanta illis lædēdi, quā-
topere & potuerim & possim istorum causam af-
fligere. Quis non agnoscat hic spiritum Euange-
licum, quo mille iam annis caruit mundus? Esto, sit
Euangelicum liberè debacchari conuitijs in noxi-
os, uerum manifestis mēdacijs impetere caput im-
merentium, an & istuc exemplum Euangelicum
est? Vinum infundit uulneribus medicus Euange-
licus, sed idem addit oleum: & uinum infundit, nō
acetum. Isti quidam uenenū infundunt pro uino.
Neminē occidunt gladio, sed sceleratius linguis
& calamo. Et tamen nō habent quod obijciant mi
hi, nisi quòd nolim mei capitis periculo profiteri,
quæ uel non assequor, uel pro dubijs habeo: uel
non probo, uel nullo fructu professurus sim. Alioq
quis plura scripsit aduersus fiduciam ceremonia-
rum, aduersus superstitionē ciborum, cultus & uo
torum, aduersus eos qui plus tribuūt hominum cō-
mentis q̃ literis diuinis: qui pluris faciunt humanas
constitutiones, quàm præcepta dei: qui plus præ-
sidij colloquant in diuis q̃ in ipso Christo: aduer-
sus Theologiam Scolasticam philosophicis & so-
phisticis argutijs corruptam, aduersus temeritatem
quiduis definiendi, aduersus præpostera uulgi iu
dicia? Quàm uero non blādiar summis etiam prin
cipibus, libri mei satis declarant. Hæc aliaq; per-
multa

multa, quæ pro modulo gratiæ mihi datæ docui, constanter docui, non obstrepens cuiquam qui doceret meliora. Et Erasmus *nihil docuit nisi eloquētiam. Vtinam istud persuadeant amicis meis* ματαιολόγοις, *qui constanter iactant, quicquid docuit* Lutherus, *hausisse è scriptis meis: Tametsi non inuideo laudem istam* Luthero, *habeat in solidum, modo glorificetur* Eunangelium: *Summa criminum meorum est, quòd sum moderatior, & hoc nomine malè audio utrinque, quod utranq; partem horter ad tranquilliora consilia: Libertatem non improbo charitate conditam.* Ex *rabiosa maledicentia quid nasci potest nisi cruenta seditio? Si nos* Romanam *ecclesiam infamemus, & illa uicißim nostra prodat mala, nónne præclarum spectaculū ædetur hostibus nostræ religionis? Clemens offert sese paratum ad corrigendam ecclesiæ corruptelam, misit legatum, quo nullus optari potuit uel æquior uel humanior.* Et *isti tantum maledicunt, quasi nihil sit illis dulcius rerum oīm cōfusione.* His *imputent, si principes tandem efferati sæuire promiscuè cœperint in fortunas & in capita plurimorum.* Id *si fiat, uereor, ne quidam serò probaturi sint meam moderationē.* Quis *enim ferat istos quosdam, qui prætextu* Euangelij *nec principes audiant, nec* Pontifices, *nec ipsi auscultent* Luthero, *nisi quum est ipsis commodum? Alioqui &* Lutherus *illis homo est, et humano spiritu ducitur aut non scripsit ex animo suo.* Magnū *uero crimē si qđ nūc sediotisē fit, cupio citra seditionē fieri,*

principum assensu, qui si non facturi sunt quod optimum est, quid sceleris admissum est, quod illos admoneo? Nec reuoco uolentes incendium restin-guere, sed eos damno, qui oleum addunt camino & morbũ, qui iam annis plus mille inueterauit, uio-lentis pharmacis subitò uolunt tollere, maximo to-tius coporis periculo. Quam moderationem apo-stoli præbuerunt Iudæis, qui à saliua legis in olitæ non poterant abduci: eandem opinor rectè præsta-rent his qui plurimis iam seculis, tot conciliorum, tot pontificum, tot insignium doctorũ autoritatem sequuti, grauatim huius recentis doctrinæ mustũ recipiunt. Et interim pono illos errasse, hos om-nia uera docere. Agat utraq; pars Christianis ra-tionibus Christi negotium, & uidebit, quid sim pro mea qualicunq; portione in medium allaturus Sed longius efferor, ad Huttenum redeo. Vtinam qui trogœdiam hanc excitarunt primum, & nũc renouãt, paterẽtur Hutteni manes quiescere, neq; nos huc perpellerent, ut, quod dici solet, cũ laruis luctemur. Quanq̃ cũ laruis pugnat, nõ qui maledi-co libro, quẽ aliquis uelut iniecto iaculo uenenis tincto relinquens fugit è uita, respondet, sed qui mortuum non responsurum ultro criminatur.
Ego Hutteni manibus, ubi mihi mors hominis est nunciata, animo Christiano precatus sum dei mise-cordiam: & audio hominem sub mortem deplo-rasse, quòd deceptus quorundam uersutia, laces-sisset amicum. Video me longius digressum ab eo quod institueram, sed tamen non possum mihi temperare, quin in amici sinum effundam quod
hisce

hisce diebus comperi, quò planè intelligas q̃ nõ Euangelico spiritu quidã dissidiorũ materias captent ac gignant, qui se uehementer Euangelij nomine iactitant. Rem narrabo. Autorem ipse facilè diuinabis, de quo quum mihi frequenter relatum esset, quòd parũ amicè de me loqueretur, neglexi, adeò ut nec expostularim in colloquio. Tandem ubi renunciatum esset quòd me satis odiosè dixisset propheta Balaam, quasi mercede conductus essem ad maledicendũ populo dei, nõ arbitratus sum tã atrocem contumeliam dissimulandã. Itaq; casu nactus hominẽ, seduco, rogo num uerum esset quod ad me delatum erat. Ille tergiuersatur, nec inficians, nec confitens. Tandem urgenti respondet, id dictum fuisse à mercatore quodã Gallo, qui tum hinc abierat. Et fieri potest, ut hoc mercator dixerit, sed ab hoc doctus. Quũ instarem, ut redderet causas, quur illi uiderer dignus eo conuicio, respondit, se audisse, quod iactassem me habere consiliũ, quo prorsus extingui posset hoc incendiũ Lutheranũ, hoc est, Euangelium. Nam hanc interpretationẽ ille adiecit. Ego nondum intelligẽs unde natum est hoc mali, respondi me principibus pollicitũ esse consilium quò posset cõponi dissidiũ hoc q̃ minimo tumultu, citraq; dispendium libertatis Euãgelicæ, modo id uellent fieri clàm ac tutò. Verum hoc consiliũ esse tale, ut uerear ne principes nõ sint admissuri. Post aliquot dies originem huius mali forte fortuna didici ex oratione Pellicani nostri. Narrabat enim clarissimum Poloniæ Baronem Hieroslaum Palatinum Siradiensem, quũ hic ageret nescio quid mi-

telligo interpretati sunt esse Balac, qui me uasculo cõduxerit ut maledicerẽ euãgelico populo. Atqui hanc amicitiam non cõflauit inter nos Lutherus, ante tres annos coierat inter nos noticia: primũ Bruxellæ, mox Coloniæ, quum id temporis, regis sui nomine apud Cæsarem legatione fungeretur. Comperi iuuenem quũ nõ uulgariter eruditum, tum erga meliores literas fauore singulari ac religiosa quadam ueneratione affectum. In hac legatione secũ ducebat duos fratres suos, Ioannem aliquanto natu minorẽ, & Stanislaum, utrũq; pulchrè literatũ, nec aliter affectũ ergà bonas literas quã erat ipse: in quibus quoniã omnes sibi persuaserãt me esse aliquid, ipsis oculis ac fronte, totoq;, quod dicitur, corpore miram quandam in me spirabant beneuolentiã Talium hominũ fauorem ut nõ illibenter amplexus sum, ita gratulor bonis literis, quòd incipiãt à summatibus etiam uiris coli. Iam si iniquior erat Luthero, cũ animum secum huc attulerat, non hic hauserat. Per me citius mitior factus est quã irritatior. An mihi submouendus erat à colloquio quòd non probaret Lutherum? At eodem tempore non submoui qui uenerant Vuittenberga, Luthero addictißimi, cupidißimè uisurus ipsum etiã Philippum Melãchthonem, si huc se contulisset. Ego nulli unquam renunciaui amicitiam, uel quod in Lutherũ sit propensior, uel quod à Luthero alienior, modo mihi fidum & comem præstet amicũ. Sed istos quosdam ingratos, perfidos, leues, furiosos, seditiosos, maledicos, uanos, perniciosißimos hostes & Euangelij, & bonarum literarum & publicæ

tranquilli-

tranquillitatis odi, in utracunq; parte fuerint. An Hieroslai munusculum, quod ille sui μνημόσυνον apud me residere uoluit, ideo rusticana inciuilitate reijcere debui, quòd ille malè sentiret de Luthero? Certè nullus principum hactenus mihi quicquã potuit obtrudere hoc nomine, ut scriberẽ in Lutherũ, quod tamen Euãgelici quidã contra suam ipsorum cõscientiam impudentissimè mentiuntur. Habes totam comœdiã. Iam scio dicturus es, τί ταῦτα πρὸς τὸν Διόνυσον. Rectè mones, itaq; recurro ad Catalogum. Ad Apologiarũ genus referri potest & epistola, quam nuper scripsimus ad omnibus episcopalibus dotibus ornatissimum D. Christophorum, præsulem Basiliensem, De esu carnium: quam tamẽ non in hoc scripseramus, ut æderetur. Verum ubi sparsam sensissemus, & omnino futurum ut alius æderet, ipse recognitã ædere malui: præsertim submonitus ut id facerẽ, à quibusdam huius Academiæ proceribus. Nunc indicabimus quæ prodierint mutila, quæq; adhuc sint in manibus nondum absoluta. Opusculo de Copia, deest exemplum argumenti summa breuitate perstricti, ac rursus fusissimè tractati. Thema delectũ erat: Pueros statim literis instituẽdos. Est adhuc apud me, sed duæ paginæ mediæ minutissimis literis descriptæ perierunt Romæ culpa eorum qui librum descripserant. Antibarbarorum libros duos recognoueramus ac locupletaueramus Bononiæ: in reliquos syluam iam olim cõgestam habebamus. Hæc cum nonnullis alijs perierunt: non quidem perfidia Ricardi Pacæi syncerissimi amici, apud quem Ferrariæ deposueram, Romam abi-

Imperfecta. Quid desit Copiæ

Quid Antibarbaris

mam abiturus: sed alterius cuiusdam, qui dum sibi nimium esset amicus, nulli poterat esse fidus amicus: quanq̃ post fortè nactus sum ex Anglia sec̃di libri principium, & Brugis finem, multis paginis in medio desideratis. Si secundus cõtingeret, cæteros facile absoluerem: nec dubito quin lateat apud aliquã Lauernam, quum ego geminum exemplar deposuerim. Sunt adhuc apud me nonnulla, iam olim cœpta, quorum de numero sunt, Commentarij in epistolã Pauli ad Romanos: cuius operis absolueramus libros quatuor, ante annos, ni fallor, uiginti duos. In opus De ratione concionandi, tantum adnotaueramus quædam rerum capita. Et tamen si Christus dabit uitam ac trãquillitatem, est animus opus Concionandi in publicã utilitatem absoluere, præsertim huc adhortantibus magnis autoribus.

Imperfecta nondũ ædita

Cõmẽtarij in Paulum

Ratio cõcionandi.

Tribus dialogis pridem aggressi sumus collationẽ uerius q̃ disputationem de negotio Martini Lutheri, sed mutatis nominibus. Nam Thrasymachus Lutheri partes aget, Eubulus diuersas, Philalethes aget arbitrũ. Primus dialogus inquirit, an expediuerit hac uia rem tractari, etiam si Lutherus omnia uera scripsisset. Secundus excutiet aliquot illius dogmata. Tertius ostendet uiam, qua tumultus hic ita possit sopiri, ut in posterum non facilè repullulascat. Res peragetur inter duos absq; conuicijs, nulla contentione, nullo fuco, tantum nudè simplex & rusticana ueritas proponetur, tanta æquitate, tantaq; moderatione, ut maius periculum uideatur ne mihi succenseat pars diuersa, uidelicet lenitatem meam

De re Luterana

tem meam interpretans collusionem, q̃ Lutherus ipse, si modo micam ullam habet eius mẽtis, quàm multi de illo prædicãt, & ego certè gratulor, si habet: opto, si non habet. Video multis magis placere sæuiciam, ac per me quidem licebit ut suum cuiq; iudiciũ blandiatur. Sæuire facilius est, sed hoc mihi uisum est conducibilius. Si corporis affectio in uno quopiam membro uersetur, fortasse profuerit cauterium aut sectio: cæterum ubi malũ per omne corpus fusum est, ubi per intimas uenas ac fibras sparsum est, fortaßis aliquo Mercurio sit opus, qui quẽadmodũ letalem soporem exemit ex omnibus membris psyches, ita paulatim ex intimis educat id quod est noxium. Suscepimus autem hoc opus cõplurium hortatu. Primum, ne commemorarem omnes. R. P. Martini Caracciolæ, nuncij apud Cæsarem apostolici: præterea clarißimi uiri Hieronymi Aleandri, trilinguis eruditionis hoc æuo sine controuersia principis, qui & ipse tum apud Carolum Cæsarem nomine Pontificis nuncium agebat. Ad hæc. R. P. Ioannis Glapionis, qui Cæsari erat à concionibus. Nam is ex Cæsaris uoluntate frequẽter hac de re ad me scripsit, non minus diligenter quàm amanter. Hortatus est eodem pridem Guilhelmus Montioius: nuper etiam illustrißimus dux Georgius Misnæ princeps. Multa tamen intercurrerunt, quæ me non patiebantur longius in opere cœpto progredi, quàm ad unam aut alterã pagellã, ut opus conceptum sit magis quàm cœptũ: quãquam & aliàs ab hoc scripti genere natura satis abhorreo. Odi cruenta dißidia, lusibus innoxijs

magis

magis capior, uelut huc natus. Tum mihi probè cõscius sum, quantum Herculem hæc res postulet, & quantulus ego sim pygmæus. Ac prorsus nondum mihi satis decretum est, an uelim, quod institutũ est absoluere. Quicquid fiet, non fiet temerè: nec exibit omninò, nisi priuatim lectum ac probatũ ab his quos maximè decet fauere gloriæ Christi: nam in hoc certè cudetur, si tamen cudetur unquam. Siquidem uideo partem utranq; sic esse accensam, ut aut tota uelit uincere, aut tota perire. Porrò altera deuicta, magnam Euangelicæ ueritatis ac libertatis ruinam secum trahet: altera non opprimetur, nisi perniciosißimo orbis tumultu, qui multos etiã innoxios inuoluet. Ego malim rem ita componi ut utráq; pars uictoriam concederet ueritati & gloriæ Christi. Hac de re obtuli secretum consilium meum monarchis, si iubeant exhiberi. Nolim igitur interim ut quisquam ex hoc promisso præsumat sentẽtiam uel in hanc partem uel in illam Absit præiudicium, sed ex ædito libro fiet iudicium. Quòd hactenus de hoc opere recensui, uulgatum erat in prima Catalogi æditione. Ea res quum neminem æqui iudicij commouere debuerit, tamen Euangelicos quosdam, ut uocari gaudent, præter Euangelij doctrinam penè adegit in rabiem, quasi piaculũ esset lapidatione publica dignũ cum Luthero uel discendi gratia disputare. Nunc amicis, eius consilij mysterium aperiam, & tibi nominatim mi Botzeme, qui me tetrico uultu, minisq; tuis castigabas, quod in re seria uiderer ludere: ego uix ulli cõcesserim ut magis faueat Euangelio quàm faueo.

Cæte-

Cæterum hoc negotium ea moderatione tractari cupiebam, ut absque seditione fieret omnium commune. Proinde scripto publico spem feci huius argumenti, captans id quod optabam, ut utraq; pars amore concordiæ hortaretur me ad promissi uoluminis æditionem. Et hac de re non nihil actum est apud Cæsarem. Sed ut admimaduerti ueutram partem de se præbere spem componendi dissidij, nolui frustrà sumere operam, utrinq; malam gratiam initurus mea sedulitate. Hæc erat illa techna mea, non aliunde profecta, q̃ ab animo dissidiorum osore, pacis auido. Nunc precor, ut dominus Iesus (qui solus potest) has rerum undas et hãc ecclesiæ tempestatem iussu suo tranquillet. Aggressi sumus & omnia diui Aurelij Augustini opera è uetustis exemplaribus emẽdata, scholijs adiectis ædere, notatis ac semotis, quæ illi falsò inscribuntur: summa librorum omnium in septem partes seu tomos distributa. Primus designatus erat progymnasmatis, hoc est, quæ scripsi catechumenus, aut circiter id temporis. Secundus epistolis quarũ aliquot scripsit iuuenis. Tertius destinatus erat τοῖς θεωρητικοῖς, id est, contemplatiuis: cuius ordinis sunt Libri confessionum & Soliloquiorũ, hisq; consimiles: quibus adiungere erat animus libellos, qui faciunt ad institutionem uitæ. Quartus decretus erat τοῖς διδακτικοῖς hoc est, in quibus docet rẽ Theologicã. Huius classis sunt libri de Doctrina Christiana, et libri De trinitate. Quintus habuisset τὰ πολεμικά, in quibus belligeratur aduersus uarias hæresiarcharum pestes: quo quidem in

Omnia opera Augustini.

E genere

genere scripsit plurima: in quibus sunt libri, De ciuitate dei. Sextus exhibuisset τὰ, ἐξηγηματικὰ in quibus enarrat diuinæ scripturæ libros. Septimus habuisset τά νόθα καὶ ἀμφίβολα, hoc est uel falsó illi inscripta, uel eius generis, ut meritò de autore dubites. Idē indicaturus erat quæ tēporū iniuria intercideru̅nt. Deterrebat negotij magnitudo, sed inuitabat autoris erudita pietas, inuitabat publica utilitas. Proindè prouinciam immensam in doctos aliquot partiti sumus, sic ut sua cuique laudis portio maneat incolumis. Tantum laborum quum gratis suscipiamus, iuuandis publicis studijs, tamē fortiter oblatrant quidam, qui mallent me scribere de indulgētijs, ac de colligendis caseis. Epistolaru̅ tātum scripsimus, & hodie scribimus, ut oneri ferendo uix duo plaustra sint futura paria. Ipse multas casu nactus exussi, nam sensi seruari à complu-ribus. Bononiæ scripseram declamatiu̅culam in genere suasorio, dehortans à uita monachorum, & rursus adhortans ad hoc uitæ genus, meo iudicio non indignam quæ uulgaretur, si quid tamen meu̅ hoc honore dignum est, sed perierunt utrinq; extremæ paginæ, reliquum adhuc est in chartis meis.

Quæ intercideru̅t

Romæ quum agerem, in gratiam R.D. Raphaëlis Cardinalis tit. S. Georgij, dissuasi bellum suscipiēdum aduersus Venetos, qui hoc à me flagitabat Iulij nomine: nam id tum agebatur in senatu Cardinalitio. Rursum suasi bellu̅ in Venetos. Posterior oratio uicit, tametsi ego priorem maiore studio, magisq; ex animo tractaueram: perijt perfidia cuiusdam archetypum. Cœperam ex memoria rursus

notare

notare quædam argumenti capita, & arbitror ali-
cubi latitare inter schedas meas. Intercidere per-
multa quæ nolim superesse: cupiam autẽ extare o-
rationes aliquot concionatorias quas olim habui
Lutetiæ, cũ agerem in collegio Montis acuti. Has
bes ornatiſsime Botzeme nugarũ mearũ elenchum,
quo magis irritem tuã emacitatẽ. Porro quod que-
reris exhauriri loculos, quod eundem librum co-
garis identidem emere, ita uelim apud te rationem
ineas. Finge nunc primum prodisse prouerbiorũ
opus, ac me protinus ab opere uulgato mortem op
petisse: num futurũ esset ut te pœniteret impẽdij?
Non opinor. Iam & illud mihi finge, me post an-
nos aliquot reuiuiscere, simulq́; opus idem mecum
renasci melius ac locupletius, utrũ deplorares dis-
pendium, an simul & amico & amici monumento
gratulareris. Iam scio quid dicas, rediuiuo quidẽ
gratularer, at quod fingis non est. Vtrum igitur tu
iudicas esse felicius, à morte reuiuiscere, an non
mori? Si gratulareris rediuiuo, multò magis gratu-
lare superstiti. Postremo, si postrema æditio nihil
habet nouo pretio dignũ, liberũ est non emere: si ha
bet, lucrũ est, nõ dispendiũ. Si prior æditio fructũ
attulit tantilla pecunia dignum, & si posterior idẽ
facit, nimirũ auct⁹ es gemino lucro, nõ mulctat⁹ es
dãno. Poteras inquies prima statim æditione librũ
absolutũ dare. Imò queadmodũ ipsi semp hoc agi-
mus dũ uiuimus, ut nobis ipsis reddamur meliores:
ita non prius desinemus nostras lucubrationes eli-
matiores ac locupletiores reddere, q̃ desierimus
uiuere. Quemadmodum nemo tam bonus est quin

 possit

poßit fieri melior: ita nullus liber tam est elaboratus, quin reddi poßit absolutior. Quanquã ipse iamdudum ingenuè fassus sum me hic indiligentiorem esse q̃ par est: sed interim alij mea sententia grauius peccant, qui quũ sint longè doctiores, superstitione quadã aut nihil ædunt, aut serò. Proinde, ne quid speres per me quidẽ liberũ te fore hac molestia, priusquã exiens è proscenio, semel dicam uobis omnibus, ualete & plaudite. Id mihi crede breui futurũ erat, nisi uinum Burgundiacum uelut ἀπὸ μηχανῆς θεὸς succurisset. Tu delibera utrũ malis hoc optare, an subinde mercari librũ auctũ aut recognitũ. Porrò si recolas quantam pecuniæ uim in quas nugas olim collocaris, minus, opinor, te pigebit huius impendij. Iam audio quosdã amicos subinde mußantes de lucubrationibus meis omnibus in tomos digerendis. An sit quicquam meorum sciptorum quod posteritatem mereatur, alio rum esto iudicium, certè si ad posteros perueniẽt, optarim mihi Tyronem quẽpiam fidum ac doctũ, qui hoc mihi uita defuncto præstet, quod ille, suo Ciceroni. Et tamẽ si cui uisum erit hoc conari, age uiam indicabimus, quo id fiat commodius. In primum tomum conferri poterunt, quæ spectant ad institutionem literarum, quod genus sunt:

De copia, libri duo.
Ratio conscribendi epistolas.
Ratio studiorum ad Petrum Viterium.
Theodoricæ grammatices libri duo uersi.
Syntaxis.

Omnia

Omnia uersa ex Luciano, quorum tituli sunt.

Saturnalia.
Cronosolon.i.leges Saturnaliciæ.
Epistolæ Saturnales aliquot.
De luctu.
Icaromenippus.
Toxaris.
Pseudomantis.
Somnium siue Gallus.
Timon.
Abdicatus.
Tyrannicida.
De mercede conductis in aulis potentum.
Dialogi uarij: Cnemonis & Damippi.
Zenophantæ & Callidemi.
Menippi & Tantali.
Menippi & Mercurij.
Menippi & Amphilochi & Trophonij.
Charontis & Menippi.
Cratetis ac Diogenis.
Nirei ac Therſitæ.
Diogenis ac Mausoli.
Simyli ac Polystrati.
Veneris & Cupidinis.
Martis ac Mercurij.
Mercurij & Maiæ.
Veneris & Cupidinis.
Doridis & Galateæ.
Diogenis & Alexandri.
Menippi & Chironis.
Menippi & Cerberi.

Hercules Gallicus.

Eunuchus. De sacrificijs.

Lapithæ.

De astrologia.

Nolim hic omitti præfationes quæ declarant, quid cuiq; dicatum sit.

Declamatiuncula uersa è greca Libanio, cum aliquot thematijs uersis.

Declamatio contra Tyrannicidam Lucianicæ respondens.

Laus medicinæ.

Similium liber unus.

Colloquiorum liber unus.

Euripidis Hecuba: & Iphigenia uersæ.

Carmina diuersi generis, præter ea quæ faciũt ad pietatem, nam hæc suæ claßi seruauimus.

Commentarius in Nucem Ouidij.

Secundus Tomus dedicetur Adagijs, quæ sola iustum uolumen conficiunt, et argumentum nõ abhorret à titulo superioris Tomi.

Tertius aßignetur epistolis, quod in his quoq; complura sunt, quæ faciunt ad exercitamenta studiorum, nam plerasque lusimus adolescentes, aut certè iuuenes: his repurgatis addemus nonnullas, aliquot fortassè submouebimus. In hũc ordinẽ addi uelim præfationes aliquot dedicatorias, quas typographi suo arbitratu solent uel omittere uel mutare, Talis est præfatio in opera Diui Hilarij & Cypriani, In lexicon Græcum, Epistola ad Ioannẽ

Paludanum addita panegyrico ad Philippum.
Præfatio addita libello de principe ad Ferdinandū Caroli fratrem, aut si quæ aliæ uidebuntur indignæ, quæ pereant.

Quartus detur his quæ faciunt ad Morum institutionē. Ad hoc genus pertinent & Luciani pleraq;, quanq̄ ea in primum Tomum aßignauimus. Oīa quæ uertimus è Plutarcho, quorū tituli sūt hi.

De discrimine adulatoris & amici.
Quo pacto poßit utilitas capi ex inimico.
De tuenda bona ualetudine.
Principi maximè philosophandum.
An grauiores sint animi morbi q̄ corporis.
De cupiditate diuitiarum.
Num rectè dictum ab Epicuro, λάθε βιώσας.
Morias Encomium, qui libellus sic nugatur, ut seria doceat, ne mireris admixtum huic ordini.
Panegyricus gratulans Philippo Caroli Cæsaris patri, ex Hispanijs reduci.
Institutio principis Christiani ad Carolū Cæsarem.
Isocrates de regno, ad eundem.
Consolatio de morte filij.
Querimonia pacis.
Dialogus Charontis & Alastoris.
Carmen de senectute ad Copum medicum.
Parænesis ad Adolphum tum puerum principē Veriensem.
De morte subita ad Iodocum Gauerium.
Huc pertinent officia Ciceronis à nobis recognita, argumentis & scholijs illustrata.

Quid autem Catunculum, Mimos Publianos, reliquaq; huius generis uetat huc adiungere?

Quintus attribuatur his quæ instituunt ad pietatem. Inter hæc.

Enchiridion militis Christiani.
Epistola ad Paulum Volziū Abbatem Hugonis Curiæ.
Methodus ueræ Theologiæ, ex æditione anni 1523. apud Michaëlem Hillenium.
Paraclesiis. *Exomologesis.*
Commentarij in psalmos, primū & secundum.
Paraphrasis in psalmum tertiū ad Viandalum.
Commentarius in epistolam ad Romanos.
Paraphrasis in precationem dominicam.
Commentarius in duos hymnos Prudentij.
Concio de puero Iesu.
Concio de misericordia domini.
Comparatio Virginitatis & Martyrij, ad uirgines Colonienses.
Expostulatio Iesu, carmine.
Casa natalitia. *Michaëlis Encomium.*
Liturgia Virginis Lauretanæ.
Tres precationes, duæ ad Virginem matrem, tertia ad Iesum.

Sextus designetur nouo testamento à nobis uerso, & nostris in idem Annotationibus, quod opus iam quartum recognouimus & locupletauimus. Id diuidi poterit in duo uolumina, si cui non placet codicum magnitudo.

Septimus

Septimus aßignetur Paraphrasibus in totũ testa- mentũ nouũ, excepta Apocalypsi. Quæ & ipsæ po terunt in duo diuidi uolumina, si cui uidebitur.

Octauum occupent Apologiæ. Me miserum: Et hæ iustum uolumen efficient.

Harum tituli sunt hi, quibus utinam nihil accedat:

Ad Iacobum Fabrum Stapulensem, liber unus.

Ad Eduardum Leum, libri duo.

Ad Iacobum Latomum de linguis.

Aduersus Nicolaum Ecmondanum, de loco Pauli ad Corinthios: Omnes quidem resurgemus.

Aduersus quorundam clamores, de hoc quod uer teram, In principio erat sermo.

Ad Ioannem Briardum Atensem, pro Encomio matrimonij.

Ad taxationes Stunicæ in nouum Testamentum.

Aduersus libellũ Impietatum & Blasphemiarum eiusdem: cuius initium est: Vix mihi delitigata.

Appendix aduersus eiusdem libellũ, cui titulum fecit πρόδρομος, initium: Dum hæc excuderentur.

Aduersus conclusiones eiusdem: Initium: Reddi- dit mihi tuus.

Aduersus Sanctium Caranzam Theologum, de tribus locis ab illo notatis. Initium. Post longas & inutiles rixas. Hic tantum excudantur mea, omißis his quæ ex Stunica & Sanctio admixta fuerant in prima æditione.

Epistola ad R. P. Christophorum episcopum Ba- siliensem, de delectu ciborum, ac cæteris.

Epistola ad Marcum Laurinum contra rumorẽ,

cuius

cuius initium: Næ tu plurimum debes.

Epistola ad Martinum Dorpium de nouo testamento, quæ hactenus fuit addita Moriæ.

Apologiæ quæ præferuntur nouo testamento.

Spongia aduersus Vlricum Huttenum.

Liber Antibarbarorum.

De libero arbitrio διατριβὴ.

Nonus dicetur Epistolis Hieronymi, in quibus tantum laboris á nobis exhaustum est, ut non impudenter poßim hoc opus meorũ catalogo attexere: quanquam & in Hilario non parum erat negotij, nonnihil in Cypriano, de Quinto Curtio nihil dicam, de Seneca nihil mihi possum uindicare, nisi quod illic dum nimium fido promißis amicorum, multum laboris perdidi. Si Christus suppeditabit uitam ac uires, ut absoluam commentarios in epistolam ad Romanos, occupabunt uolumen decimum.

Scio tibi iamdudum molestam esse tam prolixam supputationem, uerum hoc est catalogum scribere, atq; adeò sicui placebit in hoc genere omnes diligentiæ numeros absoluere, addat singulis operibus initia, quod à nobis in perpaucis factum est, obscurioribus ne fallerent. Video cupis dimitti, id faciam ubi paucis respondero istis, qui iactant me ex lucubrationum mearum dedicationibus amplas prædas referre, propterea quod permulta dicarim uiris principibus. Hinc me calumniantur quidam uel famam uenari uel pecuniam, aut fortaßis utrunque. De fama responsum est aliâs, me hic stu-

diis am

dijs ambitiosum fuisse potius quam mihi. His pro-
uehendis captauimus illorum fauorem, neq; defuit
successus nostro proposito. Quibusdam bene de
me meritis hoc officio uolui non quidē referre gra
tiam, sed animū accepti beneficij memorem testari.
De prouentu nunc accipe rationem. Apud amicos
mediocres scis ipse quam non sim φιλόδωρος, qui
tentatis omnibus nihil mihi potueris obtrudere.
Nam hic syncerus animus mihi quouis dono preci-
osior est. Porrò quum artis sit munus uel accipere
dextrè, uel recusare comiter, sciunt amici, me lon-
gè disertiorem esse in recusando quam in accipien
do. Quod si quando quid ab his sic offertur, ut
non liceat recusare, soleo pro uiribus paria facere,
aut etiam uincere si queam. Ex his igitur quæ non
pauca dicauimus amicis mediocribus, amplißi-
mum fructum capio, quòd illis gratificatus sum
quòd illorum memoriam cum mea coniunxi, for-
taßis & apud posteros uicturam. De principibus
illud mihi præfandum est, me quibusdā non minus
debere, qui nihil dederunt q̄ qui dederūt, et his qui
dederunt, hoc amplius debere, quod ultrò dederūt
Guilhelmus Montioius clarißimus Angliæ Baro,
cui prouerbiorū opus & totū, & toties iam locu-
pletatū dedicaui, scit me sibi multò, plus debere be
neuolentiæ, quā munificentiæ nomine. R. D. Guil-
helmus Archiepiscopus Cantuariensis promptißi-
ma in me benignitate est usus, sed & hic mihi testis
erit, quam sæpe delatam munificentiam recusarim
affirmās mihi plus satis esse pecuniarum. Eas quū
scirem

scirem mihi amicitiæ iure cum illo communes, tu-tius arbitratus sum apud illum custodiri. A Leone *decimo, cui dedicaui nouum* Testamentum, *ducatũ unum nec expectaui, nec accepi. Tantundẽ ab* A-*driano sexto, cui misi libellum, cuius apparatus mi-hi constitit quatuor florenis, additus est unus eunti nuncio, rursus reduci nonnihil.* Ille *codicẽ læta frõ-te accepit, & baiulo numeraui ducatos sex: mihi detulit sacerdotiũ satis honorificũ, quod simplici-ter recusaui.* Misi *Clementi septimo, suã Paraphra-sim, ne uerbo quidem uel per me, uel per amicos si-gnificans me quicquã muneris ab eo expectare, & adeò non expectaui, ut* Adriano *paranti munus ho-norarium mittere, scripserim, ne quid mitteret: mi-sit tamen* Clemens *florenos ducentos, nõ alio nomi-ne, q̃ ob inscriptam* Paraphrasim Actorum, *planè recusaturo si missum fuisset alio titulo.* Id *ipso di-plomate docere possum.* Et *tamen non defuit rabu-la, qui sacras literas nõ didicit, nisi ad maledicẽdũ: qui me ex* Erasmo *faceret* Balaam. Cardinalis Gri-*manus, cui dicaui* Paraphrasim *in epistolã ad* Ro-*manos, teruñtiũ nõ misit, nec ego expectaui.* Quod *ambiebam, præstitit, fauorem ac beneuolentiam, non mihi, sed studijs &* Reuchlino. Card. *Cãpegi-us ante complures annos anulum misit ex* Anglia, *amicitiæ pignus, cui postea dicaui* Paraphrasim, *non captans, sed rependere studens beneficium.* Cardinalis Sedunensis *obtulit permulta, si* Romã *uenissem.* Cæterũ *is per me non est teruncio factus pauperior.* Neque *me uel una drachma, ditiorem fecit.* Card. Sanctorũ *quatuor, cui dicaui* Cyprianũ

emenda

emendatum.R.P.Ioannis Carondileti archiepisco-
pi Panormitani scrinijs non deceßit obolus ob Hila
riū,quum ego illi per propriū famulum misissem
uolumen.Præstitit ille totū, quod uenabar, nempe
fauorem ac beneuolentiam.Philippus á Burgundia
episcopus Traiectensis,ad cuius diocesin ego per-
tineo post dicatam Pacis querimoniā, quum præ-
bendam oblatam recusassem,donauit annulū inclu-
so sapphiro,quem olim gestarat Dauid ipsius ger-
manus, quondam eiusdem ecclesiæ præsul. Atq;
hoc munus misit nec ambienti,nec expectanti. Ni-
hilo magis uel expetitū uel expectatū est. Poculū
amoris,quod misit Card. Moguntius Cardinali E-
boracen.cui dedicauimus libellum Plutarchi, puto
me nihil non debere ob singularem fauorem, quo
meiā olim prosequitur, & tamē hactenus ex illi-
us munificētia nō sum pilo factus ditior. Episcopo
Leodiensi nunc Card.cui inscripsimus epistolas ad
Corinthios,cui libellū inauratum misimus,cui do-
nauimus duo uolumina noui Testamenti in membra
nis non inelegāter adornata,neq; precij mediocris,
ut libenter debemus pro splendidis promißis,quæ
non semel obtulit:ita non est, quod illi pro donato
teruncio gratias agamus.Tantū donauit,quantum
si incidat in oculum quamuis tenerū,nihil tormenti
sit allaturum:id ipse non inficiabitur.Carolus prin-
ceps meus me iam asciuerat in ordinem consiliario-
rum,iam sacerdotio donarat anteq̃ illi libellum de
principe,uel inscriberē uel exhiberem, ut hic non
captatā prædam, sed relatam gratiam intelligas.
Eidē Paraphrasim é Basilea Bruxellā per propriū
famu-

famulum meo sumptu misi. Dati sunt redituro duo floreni, et tamen animus principis alacriter accipiẽtis munus meũ, non minus gratus fuit, q̃ si numeras-set aureos mille. Ante complures annos Plutarchi librum De discrimine adulatoris & amici, consecrarã regi Britanniæ Henrico octauo. Huic me puto tãtum debere, quãtũ obtulit, si uoluissem accipere: obtulit autem fortunã meis meritis longè maiorẽ. Cæterum multò post iam oblito dedicationis illius misit Angelatos sexaginta, impulsu uel admonitu potius Ioannis Coleti. Eidem post dedicaui Paraphrasim in Lucam. Ferdinandus Caroli Cæsaris germanus, ut est animi generosißimi, Paraphrasim in Ioannem summa cum alacritate accepit, misitq́; cũ literis suis honorarium munus florenos centum, quum ego nihil minus expectarẽ. Si spectem animũ regis Galliarum in me, si reputem quid in me conferre uoluerit, uix ulli principi plus debeo: uerũ Hilario meo, qui codicẽ reddidit, numerati sunt coronati triginta, uiatici nomine. Ad me præter beneuolentiã nihil peruenit, nec enim aliud ambiebã. Breuiter ex uniuersis Paraphrasibus obolus ad me nõ rediit, præterquam à Ferdinando & Clemente Põtifice. Sed penè fugerat me Philippus Ferdinandi pater: is olim pro Panegyrico exhibito, numerauit Philippicos quinquaginta. A cæteris aut nihil est datum, aut exilius erat, q̃ ut sit memorandũ: loquor de his duntaxat, quibus inscripsi lucubrationes meas. Iam si quis nominum ac titulorum pompam spectet, meq; talem esse credat, quales sunt pleriq; mortalium, nonne suspicabitur ex dedicationibus

meis

meis Midæ opes collegisse? Non hæc commemoro quod me pœniteat benignitatis principum. Meis scrinijs accreuisse credo, quicquid accessit honestis studijs, in horum profectum captaui principum fauorem. Porrò quod hic non sordidè captarim illorum munificentiam uel illud arguit, quod toties mihi laborandum fuit, ut illorum in me munificentiam possem citra illorum offensam recusare. Annui reditus stati sunt paulo plus q̃ quadringenti floreni aurei. Atq; hic census impar est fateor, sumptibus, quos exigit hæc ætas ac ualetudo, famulorum & scribarum necessaria studijs meis opera, tum ἐπιπορεία, crebra migratio, atq; etiã hic animus, ne quid aliud dicam, abhorrens à sordibus, nec ferens appellantem creditorem, aut non pensatum officium, aut neglectam amiculi inopiam. Itaq; sunt amici, qui, quod censui deest, supplent sua munificẽtia, sed obtrudentes potius q̃ dantes. Quod largiũtur, negant se dare Erasmo, sed publicis studijs impendere. Sunt autem ea fortuna, ut opes illorum hanc iacturam non sentiant, tum eo animo, ut nec prædicari postulent suam benignitatẽ, nec agi sibi gratias patiatur, atq; hoc quidẽ indigniores, quorũ bonitatẽ ignoret posteritas. Habes thesaurum ex ambitiosis meis inscriptionibus conflatum. Locus hic admonet ut placemus & figulos quosdam, qui mihi conflant inuidiã apud ignaros, quasi messem opimam demetam ex benignitate Ioannis Frobenij, cui non alio nomine magis faueo, quã quod uix alius Typographorum maiore studio propagat honesta studia, idq; facit maiore fama quàm lucro. Et

certè nō parum emolumenti ex eo cepissem, si quicquid ille detulit (est enim perbenignus) accepissē. Nūc ipse mihi testis erit, quàm hoc sit exiguum, quod mihi obtrudi passus sum, nec hoc erat à me impetraturus, nisi docuisset eam pecuniā ex societate dari, ut portione quæ ipsum contingeret, minimum grauaretur. Et tamen si nihil aliud quàm famulorum meorum operam pensare uoluisset, plus erat dandum quàm accepi. Nec mensam apud illū mihi gratuitam esse passus sum. Nam decem ferè menses in illius ædibus uixi, sed pro his compulsus est à me accipere florenos aureos centū & quinquaginta, magnopere quidem reluctans, maluerat enim tantum addere, sed tamē compulsus est. Et ne quis me credat ex Frobenij benignitate pēdere testis erit idē Frobenius, qui bonam partem suis manibus Frācfordiæ meo nomine recepit, summam pecuniæ, quàm partim huc mecum attuli ante biennium, partim ex Brabantia missam recepi, excedere mille nōgentos florenos aureos. Cuius summæ nunc non ita multum superest. Et tamen interim differtur Cæsaris pensio, sed ita differtur, ut parata sit ilicò redeunti. Id enim suis ad me literis pollicetur illustriss. D. Margareta Caroli Cæsaris amita. Cui nuper scripsit ex Hispanijs ipse Cæsar, ut mihi extra ordinē pensio numeraretur. Nam cæteris officijs ob bellorū onera suspensæ sunt pensiones. Itaq; qui Frobenio inuidet, certet potius cum illo benefactis, & uincenti fauebimus. Certè nulla causa est quur mihi illius amicitiam quisquā inuideat. Sic per illum prosum studijs, ut nemini noceā, aut ob-

ant obſtem εἰς ἄφενον σπεύδοντι: nec ullum mihi cũ illo fœdus eſt, præter liberã ac mutuã beneuolentiã, qua non patiar me à quoquam ſuperari, ſi quis prouocarit. Reddidi bona fide rationem, æquũ eſt ut deſinant obmurmurare. Hæc miſera neceſsitas nos habet, qui libris æditis populo fabulam agere cœpimus, ut omnes nobis placandi ſint uel infimæ plæbis homines. Scripſit mihi R. D. Ennius epiſcopus Verulanus, iſtic eſſe quendam qui polliceatur certiſsima remedia calculi, tanta artis fiducia, ut nolit mercedem, niſi depulſo morbo. Sed quẽ ſpõſorem dabit, nõ recurſurũ ubi fuerit depulſus? Deniq; quis præſtabit, ne morbũ ſic expellat, ut ſimul & uitam? Non arbitror tutũ hoc corpuſculũ ignoto medico cõmittere: nactus ſum hic iuuenẽ quendã Ioannẽ Antonium Caſſouienſem, natione Hungarum, eleganter eruditum, moribus candidiſsimis et perq̃ amœnis, qui mihi præter alia remedia dedit leonem aſtrologicum, unde bibo. His quæ ſapiunt magiam, an aliquid tribuendũ ſit neſcio, certè dies iam complures mitius me tractat calculus. ſiue hoc uino mutato, ſiue aliјs remedijs, ſiue leoni debeo. Nec me fugit uetus prouerbiũ, iuuenẽ tonſorem, medicum ſenem accerſendum eſſe. Verũ in Antonio meo nihil iuuenile uideo præter faciẽ: mores & eruditio ſuã habent caniciem, quũ ætate non ſit maior annis uiginti quinq;, Græcè Latineq; doctus mei ſic obſeruans, ut ſi filius eſſet, non poſſet religioſius. Cura ut quã belliſsimè ualeas ornatiſsime Botzeme, cũ optima ſodalitate, cũ Gratijs ac Muſis tuis, inter quas tibi contingat diu ac ſuauiter

uiuere. Salutem dices nominatim meis uerbis uiro citra supercilium erudito, Michaëli Hymelbergio simulq; Ioanni Vannio concionatori, uirtuti pietatiq; natis fratribus Ambrosio Thomæq; Blaureris, cuiq; plurimum debeo Ioanni Menlishouero medico, homini, mea sententia, non minus humano quàm erudito: ornatißimo præsuli nec tu me desines commendare, nec ego desinam fausta lætaq; omnia deprecari, et quicquid hominis eximia uirtus promeretur. Basileæ tertio Calend. Febr. Anno à Christo nato. M. D. XXIIII.

DES. ERASMVS ROTERODAMUS eruditißimo Hectori Bœotio Deidonano, S. D.

Literas tuas Bœoti ornatiß. datas Aberdonæ. 7. Cal. Iunias Anno salutis. 1528. accepi Friburgi, quæ ciuitas est Brisgoiæ sub ditione regis Ferdinandi, non incelebrè habēs academiā: accepi autē circiter Id. Febr. anno à natali Christi. 1530. ne forte mecū expostules quod serius respondeam. Ea res fuit in causa ut has literas tibi per typographos excusas mittere maluerī quàm per amanuēsem descriptas. Sic enim arbitror celerius ad te peruenturas. Ergo ad tuas paucis accipe. Quàm mihi tua consuetudo iucunda fuit Hector eruditißime, quū ante annos. 32. Lutetiæ in literarū stadio pariter curreremus, licet te pro ingenij tui singulari felicitate multis paßibus præcurrente: tā mihi gratū fuit eā uoluptatē ex tanto in-

teruallo

teruallo mihi tuis literis refricari. Ad laudes aūt quas tuus candor mihi tribuit affatim, plenaq; qđ aiūt, manu, nihil aliud audies, q̄ te de Erasmo non minus diserte quā amanter, non dicā mētiri, quod à tuis moribus semper fuit alieniſsimū, sed multum à uero aberrare. Fauco tamen interim tuis de me præconijs, uehemēter optās ex meis lucubrationis bus aliquid utilitatis, ad disciplinarū ac ueræ pie= tatis candidatos peruenire. Earū catalogū uti pe= tis huic subtexā epistolæ. Nec mihi mediocrē at= tulit uoluptatē, quod intelligo Scotiæ regnum ut alijs pluribus ornamentis, ita liberaliū artium stu= dijs indies magis ac magis expoliri. Hoc nomine semper amaui Iacobū Regem, quod ditionē suā nō tā proferre studuerit q̄ exornare, inter feliciſsimos monarchas numerādus, si præclaris uirtutibus ho= minis fortuna respondiſſet. Nec dubito quin filius illius ut in paternū regnū succeſsit, ita paternis ue= stigijs ingrediatur. Quū Iacobi regis filiū Alexā= drū Archiepiscopū diui Andreæ Senæ instituerē, aderat illi frater uix decimū agens annū, incredi= bili puer indole, ac iam tū nescio quid eximiū de se pollicens. Aueo scire quid illi acciderit, utrū pa terni fraterniq; fati comes fuerit, an adhuc super= sit. Pro istius academiæ nō ignobilis, in me fauore studioq; gratiā habeo plurimā, cuius commodis et ornamētis utinā mea opera poſsit aliqd accedere. Certè qđ unū poſsū, precor ut dominus per te tuiq; similes uiros eā omni genere disciplinarū, ueræ q; pietatis dotibus bene fortunet ac locupletet. Da= tū ex inclyta academia Friburgēsi Idibus Martijs.

INDEX OMNIVM DES. ERASMI ROTERODAMI LVcubrationum.

ORDO LIBRORVM QVI ſpectant ad inſtitutionem literarum.

Menippi & Amphilochi & Trophonij.
Charontis & Menippi.
Cratetis & Diogenis.
Niræi ac Therſitæ
Diogenis ac Mauſoli.
Simyli ac Polyſtrati.
Veneris & Cupidinis.
Martis & Mercurij.
Mercurij & Maiæ.
Veneris & Cupidinis.
Doridis & Galatææ
Diogenis & Alexandri.
Menippi & Chironis.
Menippi & Cerberi.
Hercules Gallicus.
Eunuchus.
De ſacrificijs.
Lapithæ.
De Aſtrologia.
Præfationes quid cuiq; dicatum ſit declarãtes.
Declamatiuncula uerſa è Græco Libanio cum thematijs aliquot uerſis.
Declamatio contra Tyrannicidã, Lucianicæ reſpondens.
Laus medicinæ.
Similium liber unus
Colloquiorum liber unus frequenter auctus.
Euripidis Hecuba & Iphigenia uerſæ.
Epigrãmata diuerſis generis, præter ea quæ faciunt ad pietatẽ, nã hæc ſuæ claſſi ſeruauimus.
Commentarius in Nucem Ouidij.

De pueris statim ac liberaliter instituendis.
De recta Latini Græciq; sermõis prõuciatiõe
Ciceronianus, siue de optimo dicendi genere.
De ciuilibus puerorum moribus.
Encomium matrimonij.
Procœmia Galeni uersa ad Antoniũ medicum.
Paraphrasis in Vallam.

ORDO SECVNDVS.

Opus Adagiorum sæpe recognitum & nouissime auctum.

ORDO TERTIVS.

Volumen epistolarum plus q̃ tertia parte auctum Anno.1529.
Selectæ epistolæ.
Item epistolæ Paleoneæ.
Item epistolæ floridæ.
Item aliquot adiunctæ libello de præparatione ad mortem.
Item nonnullæ post libellum de puritate tabernaculi.
Item dedicatoriæ quales sunt in Hilarium, Cyprianum.
Lexicon Græcum, Aristotelem, Demosthenẽ, Liuium, Pliniũ, Haymonem, Orationes Gregorij Nazianzeni à Bircheymero uersas, Ptolemæum græcum, Basilium græcum.

ORDO QVARTVS. Moralia cõtinẽs.

E Plutarcho uersa.
De discrimine adulatoris & amici ad regem Angliæ.
Quomodo possit utilitas capi ex inimico.

De tuen

De tuenda bona ualetudine.
Principi maximè philosophandum.
An grauiores sint animi morbi q̃ corporis.
De cupiditate diuitiarum.
Num rectè dictum sit ab Epicureo λάθε βιώσας.
Moriæ Encomium.
Panegyricus gratulans Philippo patri Caroli nunc Cæsaris, ex Hispania reduci.
Institutio principis Christiani ad Carolũ Cæsa.
Isocratis de regno ad eundem.
Consolatio de morte filij.
Querimonia pacis.
Carmen de senectute ad Copum medicum.
Parænesis ad Adolphum tum puerum principem Veriensem.
De morte subita ad Iodocum Gauerium.
Lingua.
Apophthegmatũ Plutarchi libri sex, quibus duo additi.
Eiusdem de uitiosa uerecundia.
De cohibenda iracundia.
De curiositate.
Xenophontis Tyrannus uersus.

ORDO QVINTVS PERTINENTIUM AD PIETATEM.

Enchiridion militis Christiani.
Epistola ad Paulũ Volziũ abbatẽ Hugonis Curiæ.
Methodus ueræ Theologiæ.
Paraclesis.
Exomologesis.
Commentarij in psalmos, primum & secundũ.

Paraphrasis in psalmum tertium ad Viandalũ.

Paraphrasis in precationem dominicam.

Commentarius in duos hymnos Prudentij.

Concio de puero Iesu.

Concio de misericordia domini.

Virginis & martyris comparatio ad Maccabeiticas Coloniæ.

Expostulatio Iesu carmine.

Casa natalitia.

Liturgia uirginis Lauretanæ.

Virginis matris pæan.

Ad eandem obsecratio.

Precatio ad Iesum seruatorem.

De contemptu mundi.

Christiani matrimonij institutio ad inclytam Angliæ reginam Catharinam.

Vidua Christiana ad Mariam quondam Vngariæ reginam.

Epistola præfixa nouo testamento: super locũ Matthæi: Venite ad me omnes quotquot &c.

Conciones in psalmos quattuor, & octuagesimum octauum, & .22. & .23. & trigesimũ octauũ.

Modus orandi Deum.

Institutum Christiani hominis, carmine.

Carmen uotiuum ad Genouefam.

Consolatio ad uirgines Claranas in Anglia.

De bello Turcico.

Symboli Apostolorum explanatio.

De amabili ecclesiæ concordia.

De præparatione ad mortem.

Precationes aliquot quibus adolescẽtes assuescant cõtextæ.

cant deo colloqui.

Eiaculationes aliquot è scripturæ Canonicæ uerbis contextæ.

Ecclesiastæ siue de ratione concionandi libri 4.

De puritate tabernaculi siue ecclesiæ Christia:

Disputatiuncula de tedio & pauore Christi (næ

ORDO SEXTVS.

Nouum testamentum cum Annotationibus quintum recognitis & auctis.

ORDO SEPTIMVS.

Paraphrasis in nouum testamentum.

ORDO OCTAVVS.

Ex Chrysostomo uersa.

Aduersus Iudæos homiliæ quinq;.

De Lazaro & diuite homiliæ quatuor.

De uisione Esaiæ homiliæ quinq;.

De Philogonio martyre una.

In epistolam ad Philippenses homiliæ duæ.

De orando deum homiliæ duæ.

Item homiliæ de Dauide tres.

Quum presbyter esset designatus, una.

In psal. Cantate domino canticum nouum, una.

Quum Saturninus & Aurelianus acti essent in exilium. I.

De fide Annæ, duæ.

In acta apostolorum, homiliæ quatuor.

Commentarium in totam epistolam ad Galatas.

In secundam ad Corinthios homiliæ decem

Ex Athanasio uersa.

Epistolæ de spiritu sancto duæ.

Epistola contra Eusebium de Nicena Synodo.

Apologeticus aduersus eos qui calumniabātur quod in persecutione fugisset.

De passione domini homilia una.

De eo q, scriptum est: Euntes in castellū &c.

De *uirginum instituto.*

De peccato in spiritum sanctum.

De spiritu sancto liber illi inscriptus.

Ex Origene, *Fragmentum in Matthæum.*

Ex Basilio, *Principium Esaiæ,*

Liber de spiritu sancto ad episcopum quendā.

Duæ homiliæ de ieiunio.

ORDO NONVS,

Continens Apologias.

Ad Iacobum Fabrum Stapulensem.liber.1.de Eloim.

Ad Eduardum Læum,libri duo.

Ad Iacobum Latomum,liber unus de linguis.

Aduersus Nicolaum Ecmondanum,de loco Pauli.Omnes quidem resurgemus.

Aduersus quorundā clamores,quod uerterat, In principio erat sermo.

Ad Io.Briardum Atensem,pro Encomio matrimonij.

Ad taxationes Stunicæ,in nouum Testamentum.

Aduersus libellum impietatum & blasphemiarum eiusdem.

Appendix aduersus eiusdem libellum, cui titulū fecit προδρομος.

Aduersus conclusiones eiusdem.

Aduersus Sanctium Caranzam theologum de

tribus

tribus locis ab illo notatis.

De delectu ciborum ad Christophorum episcopum Basiliensem.

Epistola ad Marcũ Laurinũ contra rumorem.

Epistola ad Martinum Dorpium de nouo Testamento.

Apologiæ quæ præferuntur nouo Testamento.

Spongia aduersus Vlrichum Huttenum.

Liber Antibarbarorum.

Aduersus Petrum Sutorem Carthusianum liber unus.

De libero arbitrio διατριβὴ siue collatio.

Aduersus Martini Lutheri seruũ arbitrium, Hyperaspistæ libri duo.

Aduersus eiusdem epistolam, purgatio Erasmi.

Aduersus Natalem Bedam theologum Parisiensem, prologus, elenchus, diuinationes, supputationes.

Ad epistolam Alberti Pij Carporum principis liber. I.

Aduersus eiusdem libros 13. Apologia.

Aduersus calumnias monachorum Hispaniensium.

Ad quendã Franciscanum, qui notarat aliquot loca in Annotationes ad Romanos, liber unus.

Contra pseudeuangelicos epistola una.

Responsio ad epistolam apologeticam incerto autore.

Declarationes aduersus censuras Parisienses.

Responsio ad disputationem cuiusdam Phimostomi

stomi de diuortio.

Detectio præstigiarum.

Aduersus impudentißimos quosdã graculos.

Dilutiones in Clithoueum.

Aduersus mendacium & obtrectationem.

Pantalabus siue aduersus quendã febricitantẽ.

Defensio in Petrũ Cursium.

Annotatiunculæ quædã ad notulas Bedaicas.

Appendix de Antapologia. P. Sutoris.

Appendix de scriptis Clithouei.

ORDO DECIMVS AVTORES AB *Erasmo recognitos complectens.*

Terentius.

Cato cum Mimis Publianis.

Officia Ciceronis recognita argumentis et scholijs illustrata.

Tuscul. Quæst. Cic. recognitæ & scholijs illustratæ.

Opera Senecæ incredibili studio tertium recognita.

Suetonius cũ aliquot alijs historicis recognitus.

Q. Curtius

Arnobius in psalmos.

Totus Hieronymus cũ scholijs sæpe recognitus

Cyprianus sæpe recognitus, cui in postrema æditione accesit liber, De duplici martyrio antea non excusus.

Hilarius incredibili labore recognitus.

Irenæus ex uetustißimis codicib. iterum recognitus.

Ambrosius recognitus, additis duobus nouis, A-

pologia & interpellatione Dauid, libellis.
Lactantius de opificio dei recognitus cum scho-
lijs.
Omnia opera diui Augustini non æstimandis su-
dorib. recognita.
Algerus de Eucharistia recognitus.
Origenis opera quotquot extant, cuius uitam in
epitomen redegit, & de doctrina, libris eius, deq;
ratione docendi, phrasi, artificio, ordineq; quem se-
quitur, lectorem monuit, censuris adiunctis: additu-
rus contra tanti doctoris calumniatores Apologiã,
ni morte immatura preuentus fuisset.
Ex hisce lucubrationibus uniuersis aliquot post
obitum eius inter suos libros repperimus locuple-
tatas & recognitas, & ab ipso autore ad nouam
æditionem adornatas.

VITA ERA-
SMI ROT. PER BEATVM RHE-
nanum, ex epistola sua ad Archiepiscopum Coloniensem, in fronte operũ Ori-genis, per Eras. recognitorum.

REDIERAT FRIBVRGO *Brisigauorum Basileam anno su-periori, quum ut Ecclesiastæ si-ue operi de ratione concionandi typis Frobenianis ædũdo præsens adesset, ac partem restantem illic absolueret, nam deerat ad finem aliquid, tum ut ua-letudinem aduersam, qua Friburgi laborare cœpe-rat, cœli mutatione discuteret. Neq; enim discessit quasi non rediturus, quũ illic ut in ditione inuictissi-mi Romanorum, Hungariæ, Bohemiæq; regis Fer-dinandi, qui uirum eius Reip. primoribus per lite-ras accuratè commendauerat, quum primum illuc se conferret, lubentissimè uixerit, toto septennio, non solum optimo cuiq; eius Academiæ charus, ue-rumetiam magistratibus, ciuibusq; haud uulgari-ter amatus atq; reuerentissimè cultus. Sed quum ab illustrissima Hungariæ Regina Maria, ac aula Brabantica iterum ac iterum uocaretur misso pri-dẽ uiatico, cogitans ille de fide sua liberãda qua re-ditum in inferiorem Germaniam certò foret non semel pollicitus, supellectilem suam omnem Fribur-go Basileam curauit auehendam, ut illinc in Bra-bantiã*

bantiam quum uisum esset secundo Rheno nauiga ret. Hoc molientem & æstatis tempore satis com modè habentem articularis morbus, quo Friburgi conflictatus antè fuerat, sic hominem lecto sub autumnum rursus afflixit, ut hunc raro sit egressus, cubiculum semel tantum. Et tamen in tantis mẽbrorum cruciatibus, si quando uel minimum conquieuissent, nunquam scribere destitit. Testis est Commentariolus de puritate Ecclesiæ, & hæc Origenis recognitio. Tandem uiribus paulatim deficientibus, mensem enim fermè integrum dysenteria laborauit, quum sentiret iam instare uitæ finem, extantibus ut semper, claris Christianæ patientiæ, & animi religiosi documentis, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans ò Iesu, Misericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miserere mei, & Germanica lingua Lieuer Got, hoc est, Chare Deus, quinto eidus Iulias sub mediam noctem uita functus est. Nec alias emisit uoces, ratione usus integra usq; ad supremum uitæ exitum. Impatientiam autem in soluendo naturæ debito ostendere, esse debet à Christiano prorsus alienũ, quum mors piorum nihil sit nisi transitus ad uitam meliorem, & qui moriuntur non moriãtur, sed præcedant nos eodem peruenire cupientes, ut est apud Septimium Tertullianum. Paucis ante diebus quàm uita defungeretur, quum Bonifacius Amerbachius, Hieronymus Frobenius & Nicolaus Episcopius amici selectiores, illum officij gratia simul inuiserent, cubiculum ingressos trium amicorum ad consolãdum

landum Iob uenientium admonuit, ubinam scissæ uestes essent, ac cineres capitibus inspergendi quærens. Hoc *autem anno se moriturum ante multos menses uaticinari solet, & triduo primum, deinde biduo mortem prædixit. Quàm publicum sui desiderium reliquerit, testis fuit frequens ad supremò uisendum defuncti corpus concursus. Elatus est humeris studiosorum ad ædē cathredalem, atq; ibi iuxta gradus quibus ad chorum (ut uocant) ascenditur in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit* D. *uirgini sacrum, honorificè sepultus. Nam in pompa funebri non Consul modo, sed etiam è Senatoribus pleriq; uisebātur. Academiæ professorū ac studiosorum aberat nemo. Fuit in uita quum in studiosos inopia pressos, tum in cæteros subsidio dignos quoties occurrissent, admodum liberalis. Nec dissētit à consueta benignitate supræma hominis uoluntas. Testamentum enim condidit* Romani Pontifi*cis Clemētis, Imp Cæs. Caroli Aug. ac magistratus Basiliensis diplomatibus munitus, in quo clarissimum uirum Bonifacium Amerbachium Iureconf. nominatum hæredem fidei commisso de bonis suis in pauperes ætate ualetudinéue infirmos, in puellas nupturas ut harū pudicitiæ succurratur, in bonæ spei studiosos adolescētes, ac in quósuis huiusmodi dignos auxilio distribuendis collocandisq; onerauit, adiunctis eidem duobus executoribus* Hieronymo *Frobenio, Nicolaoq; Episcopio . Quid hoc testamento sanctius esse potest, aut magis Christianum? Alij construendis ornandisúe Basilicis sua dicant, Erasmus maluit in uiua Dei templa superan-*

teis à morte facultates cõferre. Legata porrò ali-
quot amicis coniunctioribus reliquit, ac hæredem
ipsum certis quibusdam rebus τὸ τοῦ πηγασιανεί-
ου δόγματος τέταρτον, *quam Trebellianicam Iu-*
re consulti hodie appellant, non æquantibus iußit
esse contentum, cui sanè uoluntas tanti uiri præce-
ptoris & amici, oĩ iure est antiquior. Vixit ad sep-
tuagesimum annũ, quẽ cõmunẽ humanæ uitæ ter
minũ regius propheta Dauid statuit, aut certè nõ
mulũ est super gressus: nã de anno quo natus est
apud Batauos nobis nõ cõstat, de die cõstat qui fu
it ad quintũ calend. Nouẽb. apostolis Simoni & Iu
dæ sacer. Apud Dauentriã primũ posuit in literis
tyrociniũ, utriusq; linguæ rudimentis imbibitis sub
Alexandro Hegio Vuestphalo, qui cũ Rudolpho
Agricola recens ex Italia reuerso amicitiam con-
traxerat, & ab eodem græcè docebatur: nam hu-
ius literaturæ peritiam ille primus in Germaniã
importauit. Terentij Comœdias puer non secus
tenebat ac digitos suos, memoria nãq; fuit tenacis-
sima, ingenio perspicacißimo. Exceptis rudimentis
planè dici potest in literis αὐτοδίδακτος, *nã quòd*
in Italiam iam natu grandior profectus est, post
regij apud Anglos medici filios, Archiepiscopi
quoq; S. Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat.
aliquandiu præceptor, nobilißimæ regionis uisen-
dæ causa fecit, non ut professoribus operam illic
daret. Neq; enim Bononiæ quenquam publicè præ
legẽtium audiuit, sed Pauli Bombasii, qui sub Leo-
ne postea Romæ perijt, amicitia contentus, domi
studijs suis inuigilabat, Adagiorum opus tum col-

ligens, quod paulò post Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atq; Scipione Cartercmacho uiris doctißimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit si quis nodus incidisset, horũ eruditionem ac candorem apud amicos cõmendare solitus. Hieronymo Aleandro Mottensi triũ linguarum peritißimo, qui hodie Brudusinæ ecclesiæ archiepiscopus præsidet, longè familiarius coniunctus fuit, utputa contubernali in ædibus Aldinis, q̃ sit me uera prodere. Præter hos & Ambrosium Nolanum medicum, ac Baptistam Eguatium ibidem amicos habuit. Romæ postea Cardinalibus Raphaëli Reario atq; Ioã. Medicæ qui mox Iulio II. P. M. succeßit Leonis Decimi uocabulũ nactus, gratißimus fuit. Docuit Louanij, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiã priuatim, ubi Theologiæ dedit iuuenis operam. Pileum deinde Doctoralẽ quũ in Italiam iret, in Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Mœcenates habuit, Henricũ à Bergis, Episcopum Camerecensem, Guilielmum Mõtioium, atq; omnium liberalißimũ Guilielmũ Vuaramũ archiepiscopum Cantuariensium Angliæ primatem, cuius in libris suis sæpe mentionẽ facit. Amicos, in Britannia Ioan. Coletum, Grocinum, Latumirũ, Linacrum, Thomam Morum, Antuerpiæ Petrum Ægidium, Conradũ Cochlenũ Louanij. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimæ complexionis, & minimas uetiã rerũ mutatione putà uini, cibi, cœliue facile offenderetur. In literis aßiduè uersebatur infatigabili studio.

Testantur

Testantur hoc tot ab illo conscipti libri, quorũ nomina recensere non est opus, quũ ipse suarum lucubrationum catalogũ ædiderit annis superioribus ad Ioan. Botzemium, Basileæ uixit apud Ioannem. Frobeniũ aliquandiu, deinde in alteris eiusdem ædibus seorsum habitauit, tandem Friburgo reuersus apud Hieronymum, Ioannis filiũ, uita functus est.

FRIDERICI NAVSEÆ INVICTISSIMI FERdinandi Cæsaris, &c. à Concilijs in Magnum Erasmum Roterodamum, nuper uita functum, MONODIA.

QVOD Ingeniosus quondam Poëta tam ex protrito quàm ex ueridico uulgi uerbo grauiter hoc disticho monuit, inquiens:

Immodicis breuis est ætas, & rara senectus.
Quicquid amas, cupias non complacuisse nimis.

Hoc nos ipsum iam demum Lectores et auditores qui Christo nomina dedistis, uniuersi, non absq; summo animi nostri merore in magno illo laudatæ felicisq; memoriæ Desiderio Erasmo Roterodamo, splendidißimo Ecclesiæ Catholicæ

Ornamento, plusq̃ uerum esse comperimus. Etsi enim illum ipsum magnum Erasmum Roterodamum, rectorem praeceptoremq́; nostrum longè desideratissimum, propter incomparabiles ipsius uirtutes, & dotes omnino diuinas & usq; ad miraculum suspiciendas, non modo religiosè propemodũ ab ineunte quidem aetate dilexerimus, sed & supra quàm dici potest ardenter amauerimus & coluerimus, nouissimis tamen & ijsce quidem diebus paulò superioribus eundem non impatiẽter solum, uerumetiam miserè deperire nobis ipsis uisi sumus: ut qui absentes & longo nimium locorũ interuallo diuisi, sic uniuersis in ipsum absentẽ uiribus prae uerae charitatis impotentia rapiebamur, ut sine eo & absq; de ipso cogitatu memoratúque nec meditabamur, nec dictitabamus, nec scribebamus, nec lucubrabamus, nec manducabamus, nec bibebamus, nec uigilabamus, nec dormiebamus, nec ita deniq; sine illo quicquam faciebamus, ut praesto semper esset Erasmus quicquid ageremus ludebat ante oculos nostros imago Erasmi, ibat, redibatq; frequenter. Quinimo simulachrum atq; ipsius umbra Erasmi uisa nobis.

Summus amor Nauseae in Erasmum.

Ante oculos, & nota maior imago
Atqui nos toties lachrymantes, dira ualentes
Dicere deseruit, tenuisq; recessit in auras.
Ter conabamur collo dare brachia circum
Ter frustrà cõprehensa manus effugit imago
Par leuibus uentis, uolucriq; simillima somno.

Allusio Virgiliana.

Quid multa? totus animus in unius Erasmi contẽplatione defigebatur, Erasmum cogitabamus,

Erasmũ

Erasmum uidebamus, Erasmum iam uanis imaginibus, recētibus tamē, audiebamus, adloquebamur & tenebamus. Nec interim præ nimio in illum amore cessabamus undecunq; ueniebant plerosque omnes in hæc uerba rogare, de Erasmo & de eius statu. Viuit adhuc Erasmus? Valet ne Erasmus? Quid agit Erasmus? Nunquid ex sua nobis Aphrica noui quid afferet ille propediem? & in hunc sanè modū perquàm plurima paßim sciscitabamur.

Sed quid istuc? Certè non aliud quàm præsagium mortis ipsius haud multò post futuræ certißimum, utpotè quod citra dubium præsagiebat, illū ipsum magnum & unicum nostrum Erasmum, quem satis immodicè diligebamus, imò deperibamus, quibus etiā (proh dolor) nimis placebat, paucis post diebus à nobis aliò demigraturum, ualeq; ultimum huic seculo dicturum, foreq; ætatem illi adhuc omninò breuem & senectā prorsus raram, nosq; certò in parietem caducum inclinaturos, quod ætas ipsius & aduersa ualetudo non uideretur tantis laboribus & rerum motibus suffectura. Cœpit autem (heu dolor) hoc nostrum de magno Erasmo nostro præsagium non secus atq; de naturæ gratiaq; patre charißimo tam uerū fieri, q̄ fuit olim cœptum fieri uerum Israëlis de Iosyppo filio præsagium. Tradunt quidem sacrosanctæ litteræ quod quum esset ille iam senio confectus, & plurium filiorum pater, de nullius tamen æquè fuisse sollicitum, atq; de Iosyppi uita & incolumitate, quippè quem unum illum intueri, unum penes se habere, nec expleri mentem tuendo, nec temere

Præsagiū mortis Erasmi.

Præsagiū Vēditiōis Ioseph in Ægyptum

procul ablegare solitus fuerit: in dubitato nimirum mentis præsagio, futurum ut is omniũ unus aliquã do maximo foret patri desiderio, qui præsens patrium explere non posset affectum. Nec usq; adeò defuit euentus præsagio, ut quum filius ipse Ioseph, quem pater planè deperibat, aliquot post annos à fratribus ex inuidia uenundatus esset, ac in Aegyptum ductus, illum pater, huiusce rei nescius credens aut amissum, aut mortuum multis annis acerbißimè luxerit, inter cætera, quum uideret illius uestem sanguinolentam à fratribus commonstratam, eiulando dicens: Fera peßima deuorauit filium meum Ioseph. Descendam ad filium meum lugens in infernum &c. nec prius diuturnum luctum, absterserit quàm, ex inspiratò repertus est.

Ingens amor Iacob in filium Ioseph.

Atq; utinam nostrum tam nũc nobis potuisset esse de Erasmo præsagiũ, ut uidelicet ipsum desideratißimum (dijs superis beneuolẽtibus) pro desiderio nostro uiuum reperire in terra possemus, ituri non solum post eum in Aegyptum, uel quamlibet longè distantem, sed et ultra Sauromatas & glacialem Oceanum, aut si quid est hoc remotius, uerum (ah dolor) multo durius ceßit de ipso præsagium, quandoquidem desierit ille nõ sine totius Christiani orbis iactura, in humanis esse, fatis & naturæ cædens, scilicet hoc ipsum nuper etiamnũ Solis Eclypsi dubio procul portendẽte, quia propẽ diẽ moriturus esset, q sine cõtrouersia suis diuiuis uirtutibus & doctrinis non aliter hactenus, atque Sol suis splendidißimis radijs uniuersum mũdum illustra-

Erasmi mortẽ per eclypsim hui⁹ anni prædicta.

illustrasset, ad & Solem iustitiæ reduxisset.
Id quod an uerum sit, idémque magnus olim nos=ster ERASMVS *præstiterit, paucis subinde docebimus, initio flagitantes, ut attenti sitis, animisque uestris uerba nostra diligenter excipiatis.*

IAM *uerò non est, ut iustam à nobis longamq; orationem expectetis in uerè illum desideratißimum desiderium memoriæ felicis* ERASMVM ROTERODAMVM, *qui modis omnibus & ad omnia talis ac tantus, dum uiueret, fuit, ut orationem ipso dignam, nisi qui fuerit ipsius similis (similem autem uel ex parte saltem quis inueniet?) habere non poßit, aut si quis alius pro eo dicturus est, haud secus sit commissurus, atq; si quis olim alius Alexandrum quàm Appelles depinxisset, alius quã Lysippus ex ære duxisset, alius q̃ Pyrgoteles sculpsisset.*

Erasmũ aliquo magno præcone dignum.

Artifices excellentißimi.

Lactantius ille Firmianus sic secundam aliquos eloquentia Ciceroni disertißimo propè accedens ut à multis Cicero Christianus appellari soleat, quum Christianæ religioni pratrocinaturus esset aduersus Aethnicos, cũ primis optabat sibi dari eloquentiam Tullianæ proximam, nempè quo posset abundè dicendo præstare, quod acturus erat. Ipse Magnus Erasmus noster, adhortaturus olim ad sanctißimũ Christianæ philosophiæ studium uehementer sibi optabat eloquentiam, nescimus cuius uel Mercurij, uel Amphionis, uel Socratis, uel Periclis, uel alterius cuiuspiam efficaciter eloquẽtis dicendi uirtutẽ, quo præstaturus ex uoto

Laus Lactantij.

Erasm. in Paraclesi.

 esset,

esset quod ex animo satageret. Nos sanè nullius sigillatim, quippè nec Firmiani, nec Ciceronis, nec Mercurij, nec Periclis, sed eius unius magni duntaxat Erasmi disertam eloquentiam cuperemus, de ipsius admirandis uirtutibus & earum meritissimis laudibus pro dignitate uerba habituri. Siquidem non dubitauerimus in illo magno quōdam Erasmo Roterodamo fuisse, quicquid unquam uel in Pericle facūdæ uehementiæ, uel in Tullio disertæ facultatis eloquentiæ fuit, quantúmuis ille fando fulgurare & tonitrua ciere dictus fuerit, huius uerò nomen pro eloquentia in ora hominū abierit. Quō fit, ut uix existimem esse, qui dignè posset magni illius Erasmi Roterodami uirtutes, dotes et laudes incomparabiles enarrare, præter ipsum unicū Erasmum, uel qui foret illi facultate dicēdi proximus. Erasmus enim ille solus nostra, patrūq; memoria nō falsò creditus est habere Mercuriū in ore, Genium in præcordijs, Palladem in capite, uelut Ioue quondam illum habuisse perhibent.

Erasmum eloquētia excellere Periclem & Tulliū

Erasmum excelluisse eloquētia, ingenio, & prudentia.

Attenuatio Nauseæ.

Oratoria. Quib⁹ ex caussis Nausea meritò cæteris possit et debeat Eras. pro funere orādo laudare.

Quales quia usq; adeò non sumus, ut ne minimam nos partē doctrinæ & eloquentiæ Erasmicæ consequutos ingenuè fateamur, haud sanè est, ut pro ipso nuper uita functo etiam ex uetustissimo eodemq; solenni more in præsentia dicturi simus, quanquam multis alioqui nominibus hanc illi prò uinciam præ cæteris omninò debere uideamur quū quòd nobis illius fit uita uiuendiq; ratio, hoc quàm cæteris notior, quò secretior utrisque dum uiueret is adhuc, eademq; mutua fuerit consuetudo: nempè qui cum aliquantisper propius conuixerimus,

quum anno superiore post Christum natum M. D. XXV. non inhonorifica fungeremur apud eum pro Sacrosancta fide religoneq; nostra Christiana legatione. Cuius penes nos testimonij nulla exceptione minoris loco pignus est & μνεμόσυνον usq; adeò nobis haud contemnendum, ut idipsum cũ uniuersis Attali Gazis minimè simus ex affectione cõmutaturi. Quod sanè pignus haud obscurè testatũ facit, quid, quantumq; nos Erasmo debeamus: tum quoq; & hanc illi prouinciam dicendi debere præ cæteris uideamur ob prorsus singularem ipsius in nos, dum in humanis adhuc uiueret dilectionem et charitatem minimè uulgarẽ, quam præter alias satis euidenter in suis ad nos literis arguit, in quibus nos titulis charitatem summam præ se ferentibus adpellare solitus erat, charissimum, amantissimũ, optimum suum Nauseam. Quibus utiq; inscriptionibus quid posset esse uel amicius, uel amantius, & quidem in nos lõgè uerius, quàm si nos aut doctissimos, aut excellentissimos compellasset. Quàm sanè ergà nos dilectionem uidemur hoc solo eodemque extremo pietatis officio non secus atque gratitudine quadam, aliqua ex parte saltem, nos compensare posse, quum nequeamus aliud præsertim quod poßit à nobis in præsentia maiore cum fide, minoreq; apud obtrectatores Amusos suspitione fieri.

Nauseam ab Erasmo uehementer amatũ

Tituli ueræ dilectionis.

Est enim (quod nuper in funebri pro Sereniβsima gloriosæ memoriæ Regina Angliæ oratione diximus) humanæ gentes multos honores multis, maximè uita functis, diuersas ob caussas tribuere

Oratio illa dicata est reginæ Mariæ.

soleant,

soleăt, nihil tamen est à gratia, à formidine, ab adsentatione, & ab id genus sinistra suspitione alienius, nec ad colendam defuncti memoriam uel efficacius, uel aptius, quam humanæ mentis adfectus, qui uel solus liber est, nec ab ullo cogendus, maximè, quia quod defuncto datur mera sit pietas, merus amor & anteactæ uitæ testimonium, quod nesciamus an poßit ab ullo quàm à nobis ferri certius & uerius, quum uti diximus, uix ulli sua notior sit domus, quàm nobis Erasmi uiuendi ratio. Nec tamen est ut in præsentia solenni Oratione quadam de ipsius laudatißimis, & incomparabilibus moribus, uirtutibus, & dotibus sigillatim dicere quoquo modo tentemus, quod tam fieri nequit, quam si quis ex Marone:

Laus in defunctos est ac esse debet sine adulatione.

Scire uelit, Lybici uelit æquoris idem
Discere quàm multæ zephyro turbẽtur arenæ:
Aut ubi nauigijs uiolentior incidit Eurus
Nosse quot Ionij ueniant ad littora fluctus.

Quæ enim (obsecramus) tanta poßit existere ubertas ingenij? quæ tanta dicendi uis & copia, quod tam diuinum atq; incredilibe genus orationis? quo quispiam poßit, non dicimus orando complecti, sed percensere numerando uirtues, dotes, & disciplinas, quibus ipse ille magnus noster Erasmus etiam eos, qui maximi habentur, non solum æquauit, sed & (sine tamen illorum nominis obscuratione) plurimum superauit, ut quæ tam sunt numero multæ, tamque magnitudine stupendæ, ut de ijs multò sit etiam satius in præsentia sistere, quàm pauca dicere, nempe quæ magis histo-riæ pers

Erasmum uix à quoquã posse satis dignè laudari.

riæ perpetuitatem, quàm orationis compendium exigant, in quibus recenſendis omnes Oratores, & Hiſtorici tam cogitando quàm ſcribendo defatigarentur. Nobis certè *non tantum eſt ingenij, non mentis, non ſpiritus, non uirium, qui quanto magis in diuini huius uiri laudes concelebrandas animum intendimus, eo nobis res ipſa ſeſe ſublimiorem difficilioremq; offert, neq; uerò cuiquam poßibile putamus, etiamſi omnes id molirentur, omnes attingere laudes eius, qui non noſtra ſolum ætate, ſed omnium temporum poſteritate memorabilis eſt quippe quo nulla ætas nec facile tulit, nec feret maiorem, nec omnino facilè parem, utpote in cuius uita uſq; adeò omnia fuerint amplißima, excellentißima & eminentißima, ut nihil putemus ita de magno noſtro* ERASMO ROTERODAMO *dici, quod æquè de alio dici poſſe uideatur* In cuius denique *uirtutibus ea abundarunt exempla, quæ ſequi cupiat uentura poſteritas, & ſi ipſa rerum natura pateretur, aſſcribi uoluiſſet ſibi ueneranda antiquitas.* Nec eſt, ut *nobis hac de re ſolis obſtringatur à quopiam fides, qui fidem facere teſtimonijs & argumentis omni exceptione maioribus haud quaquam grauabimur.*

Cõpendioſa laus Eraſmi.

In primis uerò quum iuxta Rhetorum *placita* Oratorúmque *decreta non parum in demonſtratiuo dicendi genere laudis ei naſcatur, qui prognatus eſt à laudatis parentibus, adeò que à laudata patria procreatus, haud aberit fortaßis hac parte paucis, & quidem ueluti per* Tranſennam, *meminiſſe patriæ*

Oratoriæ eſt à parẽtibus laudari.

Laus à parētibus est aliena. patriæ progenitorúmque Erasmi Roterodami, quanuis ipse uiuens adhuc, uerus Theologus & homo dei uerus, nihil sibi laudis ad id genus laudibus alienis ambire solitus fuerit ob rationem, quam paulò post ædemus.

Ob Eras. mutuò certare Gallos & Germanos. Tametsi aūt propter & amabiles & prorsus eximias Erasmi uirtutes, & ob ipsius incomparabiles animi dotes, Germani & Galli, duæ præter alias toto terrarum orbe gentes facilè laudatißimæ, ita iam pridē non secus decertauerint utrius esset Erasmus, atq; septem Græciæ quondam urbes de patria Homeri, nec aliter ob diuum Martinum Hungari, Galli & Itali cuiatis ille esset depugnauerint ut cœperit à multis adpellari cum Germano Gallus, tum Gallo Germanus, nos tamen seposita sub iudice lite non dubitamus ipsum magnum nostrum Erasmum sine controuersia patriam habere Germaniam, omnium longè nobilißimam, & eius quidē illum in ea fuisse nationis & prouinciæ & ciuitatis (cui Roterodamiæ nomen) quæ cæteris Germaniæ prouincijs & insulis haud dubiè non uno solum, sed multiplici nomine , & ita quidem longè præstat, ut quod de Roma quondam Vergilius dixit, uerè poßit etiānum dici de Erasmi patria, sub his sanè carminibus.

Erasmum esse Germanū Hollādum ex Roterodamia.

Verū hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter uiburna Cupreßi.

Laus Hollādiæ, quæ Batauia dicitur. Et quæ est Erasmo patria? Nimirum Hollandia, quam Batauiam ueteres appellauere. Cuius olim gens non bello tantum ualida fuit & celebris, sed & pace & morum simplicitate & synceritate sic com

sic commendata, ut eius nomen apud Epigrammatarium in adagion abierit, quo Auris Batava pro aure agresti, ineleganti, severa, tetricaq; usurpari consueuit: apud optimos quosq; non obscurè significans, ipsos Batauos, seu mauis Hollandos plurimum habuisse cum integris illis Lacedæmonijs, cũ priscis illis Sabinis, & cum laudatissimis illis Catonibus adfinitatis. Atq, sanè si uel in hodiernã usq; diem mores Hollandorum domesticos spectemus, uix aliam gentem inueniemus ad humanitatem, ad benignitatémq; propentiorem, nec erudita pietate & pia eruditione spectatiorem, nec serpentina prudentia prouidentiorem, nec columbina simplicitate laudatiorem, nec ab insidijs & fucis alieniorem remotioremq,. Cuius atq; de illa rarissimæ laudis unus in seipso poterat esse testis & archetypus infallibilis, Erasmus noster Roterodamus, qui tam erat (experti loquimur) cum singulari prudentia simplex ac syncerus, ut etiam si quid uoluisset inter amicos simulare uel dissimulare seriò non potuisset, repugnante uidelicet natura, tam promptus & alacer ad bene de omnibus merendum, ut etiam aliquoties indignis suam opem non negaret, liberalis in omnes, & maximè in bonarum literarum probè studiosos, & in eos domesticos quibus erat domi res angusta & curta supellex. Fide uerò tam candida fuit & incorrupta, ut in neminem poterat magis congruere illud. Dignus qui cum in tenebris mices, atq; ut ipse fraudem nemini machinabatur ita de nullo tale quicquam suspicari poterat, etsi nõ rarò delusus, quemadmodum ipse quoq; in suis pas

Laus Hollãdorũ à ciuilitate & simplicitate morum.

Laus Erasmi à cãdore morum.

sim epi-

ſim epiſtolis tam uerè quàm piè cõqueritur. Quid multis? Tam profectò candidus omni ex parte, tàmq; ſyncerus erat Eraſmus noſter, ut poëta longè rectius de ipſo quàm de Deciano ſcripſiſſe uideri queat.

Si quis erit raros inter numerandus amicos
Quales priſca fides, famáq; nouit auos
Si quis Cecropiæ madidus, latéq; Mineruæ
Artibus, & uera ſimplicitate bonus.
Si quis erit recti cuſtos, imitator honeſti,
Et nihil arcano qui roget ore deos.
Si quis erit magnæ ſubnixus robore mentis
Diſpeream, ſi non hic uel Eraſmus erit.

Laus Eras. à parentibus.

De præſtantia uerò parentum progenitorúmq; magni Eraſmi Roterodami, quid attinet plura dicere? quos ſatis abundè conſtat ita fuiſſe generoſos, quia tam generoſam nobis ædiderunt prolem ut cum maximo uate ad ipſum Eraſmum merito cogamur exclamare.

O quæ te tam læta tulerunt
Secula, qui tanti talem genuere parentes.

Non poſſumus etenim non illius genitores fuiſſe probatiſſimos & præſtantiſsimos iudicare, quod tam probum, tam ſanctum, tamq; undecunq; præſtantem filium genuerint & educauerint, quum ueritas ipſa eiuſmodi iudicium tam manifeſto comprobauerit, adſerens arborem ex fructu cognoſcendam, & eam eſſe arborem oportere bonam, quæ fructum gignit bonum. Quæ & propterea uocem mulieris, ſpiritu ſancto actæ, & de turba proclamantis, Beatus uerter, qui te portauit, & ubera

ubera quæ suxisti, non renuit, sed eius prædicatio-nem perfecit, inquiens: Quinimo. Atq; nimirum ta-lis hic tanti filij fuerunt Erasmi parentes, ut si ipsi per se minimè clari extitissent, ipsi tamen tanti filij præstantia cæteros antecellere meritis longè potu-issent. In quorum laudibus uel proinde nō immore nur, ne peccare uideamur in ipsum Erasmū qui nō ex Maioribus, sed ex sese ac propria uirtute nobi-litatem (quæ uera nobilitas est) sumendam duxit, quippe turpissimum censens, ut suū homo decus et ornatum extrinsecus ab alijs quæreret ac mutuare tur, quum bruta etiam animalia non aliundè quam ex seipsis probari soleant. Quid enim ad nos ma-iorum uirtutes ac bona, si nos ignaui fuerimus ac socordes? Id quod inter cætera quæ suo loco requi renda sunt, ipse Satyricus in eum, qui gloriatur in maiorum suorum nobilitate, quam ipse, quia uitio-sus, sit ignobilis, inuehens, satis aperto uersibus sub sequentibus arguit.

Erasmum noluisse à parētibus laudari.

Laus parē tū filijs nō est pro-pria.

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice
 longo.
Sanguine censeri? pictosq; ostendere uultus
Maiorum? & stantes in curribus AEmilianos?
Si coram Lepidis male uiuitur &c.
Tota licet ueteres exornent undiq; Ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; unica uirtus.
Prima mihi debes animi bona, sanctus haberi
Iustitiæq; tenax factis, dictisq; mereris.
Plance, tumes alto Drusorum sanguine, tanquā
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses

Dic

Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia &c.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidæ similis, Vuulcaniaq; arma capessas
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles,
Et tamen ut longe repetas, longeq; reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

Laus parẽtũ Erasmi adeóq; ipsius Erasmi.

Nonne igitur summa nostri Erasmi laus est & gloria suorum parentum maxima, quod ipse summa cum laude suis maioribus ita uirtute præluxerit, ut hac etiamnum caussa uideri poßit haud minor uel Tullio Hostilio, uel Tarquinio Prisco uel Tullio Seruo, uel Varrone, uel Demosthene, uel Cicerone, uel id genus, utcunq; regibus, qui perobscuro nati loco, clarißimi suis aliquando uirtutibus euaserunt, atq; ob id uulgo noui homines adpellati. Quid? quum rem paulò diligentius nobiscum disputabimus, certo cognoscemus ipsum Erasmum Roterodamum usq; adeò nihil à suis progenitoribus degenerasse, ut etiam quamlibet præstantes nõ modo suis uirtutibus superauerit, sed & earũ eximio splendore non aliter propemodum (sine tamen illorum dedecore) obfuscauerit, atq; summus ille quondã sacerdos & rex Salem Melchisedech, qui penè non ex dißimili coniectura dictus est neque patrem, neq; matrem, neq; genealogiã habere. An (obsecramus) uulgaris hæc illa sit Erasmi laus & gloria? Minimè, sed omnium facilè rarißima, nimirum sole clarius arguens Erasmum sic uirtute lau-

datum, adeòq; fuisse illim inculpatæ uitæ, ut is iuxta prouerbium, etiam cum ueritate potuisset τῷ μώμῳ ἀρέσκειν, qui tamen in Venere, quod reprehenderet, inuenit. Ad cuius summæ testimonium laudis accedit et hoc argumentum æq; ualidũ, quod Erasmuus ipse noster ad ineffabilem suam eruditionem, mirabilem morum attulerit innocentiam, diuinamq; sapientiam cum pari eademq; stupenda eloquentia coniunxerit, ut qui non modo uitam ab omni dedecore longè lateq; conseruauerit; uerumetiam famam, quæ dudum de ipso nusquã non terrarum celeberrima percrebuerat, nulla unquam sinistri rumoris labecula adsperserit, cum in illud alioqui genus uiri omninò rari extiterint, quorum uirtutes & disciplinæ nõ aliquo uitiorum cõsinio læsæ fuissent. Fuit olim Socrates Apollinis iudicio sapientissimus omnium, sed idem de iracũdia, & libidine nefanda non immunis. Plato tam à nostris etiam commendatus, ut diuinus ab eis nuncupari soleat, sed idem de simili libidine, de gula, deq; adulatione plurimum notatus est. Aristoteles (quod satis constat) ab omnibus est philosophorũ princeps habit⁹, sed q pariformiter de libidine, de adulatione, deq; auaritia taxatus à non parũ multis. Sileo interim Pseusippum, Zenonem, Anazagoram, Aristippũ, Demosthenem, Ciceronem, Vergilium, idq; genus alios, qui non tam probi quàm docti fuere: sed quorum uirtutes & sciẽtiæ uitiorum adfinitate pessum prosus ierunt. De quorum numero conditioneq; tam fuit alienus noster Erasmus, q̃ fuerit ipsius religio ab istorũ superstitione

Laus Erasmi qđ æque doct⁹ fuerit atque probus.

Erasmum semper bonã habuisse famam.

Multos fuisse doctos sed uitiosos alioq̃.

remota: nimirum cui tanta omnium uirtutum concordia, tantus omnium laudum concētus omnisq; gloriæ cōtigerit, ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate, detractum fuerit unquam. Cuius etiā Deus Maxim. naturæ conditor adeoq; per ipsum natura non obscurum in ipsius etiam corporis Erasmi lineamentis typum reliquierat, utpote cui natura eam dederat staturæ mediocritatem, ut hoc de ipso Erasmo Statij non immeritò dici poterat.

Erasmum singularis à facie suæ ipse maiestatis.

Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.
Eam præterea dederat uirilem uenustatem, ut de eodem dici poterat hoc Maronis.

Gratior est pulchro ueniens è corpore uirtus.
Ea enim iusta illi sine aliquo uitio statura erat, is in corpore habitus, is honor capitis & dignitas oris cum mira quadā maiestate coniuncta, ut putasses non de Aenea, sed de Erasmo scripsisse Vergiliū, sic canentem.

Os humerosq; deo similis, namq; ipse decoram
Cæsariem nato genitrix lumenq; iuuentæ
Purpureum & lætos oculis adflarat honores,
Quale manus addūt Ebori decus, aut ubi flauo
Argentum, Pariúsue lapis circundatur auro.

Id uerum esse testari potest quicunq; propius illi cum iudicio loquutus est. Nec enim hactenus audiuimus, quem cum Erasmo loquentē, nō illicò prima frōtis ipsius, & oculorū, et cuiusdā Heroïs maiestas nō aliquo modo cōteruisset. Quæ præterea sic singulari quodā modo Erasmū tēperauerat artifex optima philosophia, ut eius esset moribus

Laus Era. à tēperantia morū.

neq; grauius, neq; integrius, neq; suauius. Nec arbitramur potuisse quēquā tam esse ab omni sensū communi alienū, quem non illius humanitas admirabilis & grauitas cū comitate pulcherrima cōdita demiratione quadam cœpisset, quiq; non magis ac magis Erasmū uidere & exosculari cū iactura etiā aliqua desiderasset. Quod et ipsius nō potuit non esse uirtutis & laudis argumentū minimè cōtēnendū. Si enim diuus ille, atq; idē uerè barbatus Hieronymus, uel hac una ratione Titum Liuium non illaudatum, nec eis fuisse uirtutis testimonium minimum censeat, quod ad eam de ultimis Hispaniæ Galliarumq; finibus, Romam nonnulli nobiles uenerint, ut coram uiderent, quem ex libris, quos conscripserat ille, nouerant: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerit, unius hominis forma perduxerit. Quàm Erasmum nostrū Roterodamū maius censemus et laudis amplioris, quā T. Liuium, quantumuis lacteo eloquentiæ fonte manantem testimoniūhabuisse, quòd ad ipsum nō solum ex Hispanijs & Gallijs, sed & ab ultimis totius orbis terræ finibus & Basileam, et Friburgū, & ad reliqua loca, ubi is pro tempore morari contigit, nec aliquot solum nobiles uenerint, uerum etiam summi totius orbis Monarchæ, nimirum Pontifices, Imperatores, Reges, Cardinales, Episcopi, Archiepiscopi, Duces, Reguli, Barones, & innumeri propemodum id genus Principes, Proceres Magnates & Satrapæ uariæ professionis, qui plærique omnes, aut per seipsos coram si quoquo modo commode potuerunt, aut per excellentes

Laus ex li br. Erasm. maxima q ad eū uidēdū et audiendū uiri maximi ex oī parte mundi uenerint.

oratores ad eum non modo uenerũt, sed & ipsum religiosè propemodum salutauerunt, nec solum salutarunt, sed & uti regem quempiam max. ita sanè muneribus amplissimis uenerati sunt, ut illũ isti sine controuersia in omni uirtutum disciplinarũq; genere doctissimis quibusq; longè praetulerint, nẽpè rati aetatem, quam agerent: uitam, quam spirarent, se lucri fecisse, quòd illum Erasmũ, illud illud numen uidissent, quo doctiorẽ nulla aetas habuisset nec qui ipsum diuinis humanisq; doctrinis, & admirabili eloquentia praeijsset, imò quem non secus haberent atq; semideũ de coelo lapsum, non in terra natũ. Cuius insuper illi doctrinarum studijs plus exibuerunt honoris et decoris, q̃ uel à Syracusanis Euripidi poëtae, uel à Dionysio tyranno Platoni, uel ab Alexandro Pyndaro, uel à Cn. Pompeio Magno liberalium artum Rhodi professoribus, uel à Ptolomeo septuaginta scribus Bibliacae historiae scientissimis, uel ab illo unquam mortaliũ ulli mortalium est exhibitum.

Laus Erasmi à rectitudine scriptorum.

Nec immeritò quidem, quoniam illi ipsum suo de eo iudicio minimè falsi tantum nouerant ex eius libris plus q̃ pijs & eruditis, quantum nouerant alium planè neminem. In cuius sanè scriptis non est eius minimã laudis, uirtutis, uitaeq; partem nosse, quũ non poßit ex abundantia cordis lingua nõ loqui. Si enim spectemus illius librorum multitudinem, non falsò dixerimus ipsum multo praestare, non tantũ Varroni, qui tamẽ, Fabio teste, omnia penè tradidisse fertur, sed & magno illi Theologo Origeni, cuius tamen sena millia librorum legisse

se, D. Hieronymus scribit, uir uel maiore fide dignus. Nec enim dubitauerimus Erasmum plura scripsisse q̃ quispiam ex aliquot eruditioribus unq̃ legerit, qui uel unus ingenij felicitate Bibliothecã unam quamuis ingentem, potuit implere, quum aliorũ studia Bibliothecas ac ꝑ partes cõpleuerint. Huius rei testis esse poterit multo locupletißimus illius librorum Catalogus, pridem æditus, cui tamẽ interea non parum multi alij libri accesserunt. Siquidem Erasmus ille noster tam habuerit extremã ætatem parem susceptis laboribus, uiribus iudicio, memoriæ, ut illi numerus annorum non solum nihil abstulerit, sed etiam authoritatem multò maiorem peperit, unde factum, ut non minus operosè septuagenarius uel ætate multo etiam prouectior exercuerit literarũ, inprimisq; diuinarum studia quã iuuenis media ætate fecit: nihil hoc quidem casu cædens nec Isocrati, quantumuis ipse quarto & nonagesimo anno uitæ librum ædidit, quem Panathenaicũ inscripsit, nec Gorgiæ Leontino, quã uis & ipse centum & septem annis proximus ab opere studióq; nihil necessauerit.

Catalogus Erasmi librorum.

Laus Erasmi ex uegeta et operosa senectute.

Si deinde uarietatem rerum de quibus Erasmus ipse plus quam copiosè & dignè scripsit, cõsideranimus, indubiè nullus ad eum fuerit. Cornel. Celsus, & si ipse non solum de omnibus fermè artibus scripsiße, uerumetiam sic amplius rei militaris, & rusticæ quoq; & medicinæ præcepta reliquisse tradatur, ut eũ illa sciisse omnia uoluerint. Quæ enim Philosophiæ pars est, aut cuius rei facultas, in qua non ita uersatus sit, & de qua nõ ita

Laus Erasmi qa de uarijs rebus ex cõposito scripserit.

feliciter & absolutè scripserat Erasmus, *ut in ea sola uersatus esse & scripsisse uideri queat, & ita quidem uideri, ut omnes in eodem quoq; scribendi argumento multum longo post se interuallo reliquerit: quippè, uolens nolens aliorum scripta nobis obfuscans, insipidaq; reddens.*

Laus Er. à rectitudine eorũ quæ scripsit.

Postremo si rectitudinem siq; ueritatem eorũ, quæ scripsit & ædidit, spectemus, non minorem oportet illum fateamur Basilio, *quem tam uita quã doctrina sancta cognomine magni præinsigniuit, etsi ille tantæ, apud* Græcos *præsertim authoritatis extiterit, ut eius scriptis nullus unquam uel quãlibet sciolus arrogans, in aliquo cõtradicere ausus fuerit, ut qui inibi,* Nazianzeno *teste, in nullo nec uerbo, nec sensu errauerit unq̃.* Quia *enim* Erasmus *ille magnus olim scripturus ex aĩo procul dubio iuxta* Solomonẽ *precatus est.* Det *mihi deus ex animi sentẽtia loqui, & quæ dico dignè cogitare: solus penè omnium nostra, patrumq; memoria tantam suis est adeptus scriptis authoritatem & fidẽ, ut eius monumenta literaria tam sint uel hodie toto terrarum orbe clara & celebria, ut nemo sit ex intelligentibus, qui uel sapere, uel de rebus diuinis aliquid intelligere cupiat, quin ea sic in manibus habeat, ut manu iuxta uerset nocturna atq; diurna.* Nec *mirum quidem, quãdo quisq; adfatim illic quasi in quodam cornucopiæ & prõptuario materiam ad ea, quæ cupit, adsumit, siue ad exercitationem* Encomia *faciat, siue ad consulendum, siue ad deliberandum, siue ad* Hæreticis *respondendum ueniat.* Quid *ni ?* Quem *enim existimemus esse*

Era. haud scripsit absq; sancti spiritus inuocatiõe.

omninò librum, seu ueterum, seu recentiorum, quē ille non euoluerit, non introspexerit, non imbiberit? Quinimò cui & archana illa, quæ uerè pium & sanctum reddunt hominem non fuisse uulgariter obseruata uidemus. Dignus propterea Erasmus ut eius opera nulli satis unquam mortaliū laudata, uel Maxi. Ponti. ipse Bibliothecis omnibus haud aliter consecret, atq; Tiberius olim Princeps, Parthenij, Ariani, & Euphorionis, trium uidelicet insignium Poëtarum carmina & imagines inter uetustia & illustria uatum nomina Bibliothecis uniuersis religiosè propemodum dicauit.

Laus Era. à uarijs lectionibus.

Laus Era. ab authoritate et scriptorū pōdere.

Nec id quidem quandoq; futurū dubitamus apud eum, qui sua dudū sacrosancta authoritate doctrinam Erasmi sic modis omnibus approbauit, ut ipse meritò quasi Plato quispiam esse poßit ac debeat Erasmo ceu cuidam Antimacho instar omnium cōtra nonnullos, & maximè quidem qui se titulo Ecclesiastico uenditant, quum nihil minus sint quàm Ecclesiastici, nimirum, non aliud q̃ porci, quorum Deus uenter est, & planè numerus & fruges consumere, & uina perdere nati, peccata hominum in peccato comedentes, nihil nec legentes nec intelligentes, in patina non in pagina diu noctúque uersantes. In summa, totius publicæ honestatis, omnis uirtutis & doctrinæ hostes impudentißimi & perniciocißimi, qui uel defunctum magnum illū et incomparabilem uerum Erasmum, quo nunquā digni fuerunt, imò quē nec nouerunt, nec uel scripta illius legerūt, uel nec intellexerūt, uel nec uiderunt Hæreticū & (nescimus quē) Lutheranū spurcido

Intelligit Papā q du dū Erasm. scripta probauit.

Contra aliquot indoctos sacerdotes.

cido ore deblaterant & ogganniunt, eum scilicet Lutheranũ magno cũ Lutheri laudis æternæ præconio: intelligentes eum, qui, Deo iubente, detestatur & corripit ex officio ipsorum inscitiam, crapulam, bibitionem, scortationem, auaritiam, superbiam, & id genus istorum uitia ac scelera tam nefãda q̃ multa, quibus ipsi uiuersum fermè orbem sic impunè scandalisant, ut & inter eos, si qui sunt, boni: propterea male audire cogantur

Opus non esse, ut Eras. ab alio q̃ à seipso defẽdatur

Sed non est, ut ab istorum maliciosa obtrectatione magnum illum Erasmum nostrum quoquo modo uindicare connitamur, cum ille ipse doctissimis suis scriptis, & diuinis suis uirtutibus & dotibus nunquam satis admirandis, contra istos. Analphabetarios, ita se potenter omni momento uindicet, ut nulla nobis uidetur contra eos indigere defensatione. Si quidem longe maior noster sit Erasmus in omni uirtutum genere, quàm ut possit alicuius uituperatione minor reddi, quẽ inter alia complura pietatis, eruditionis & uirtutis irrefragabilia testimonia, tot hominũ incorruptissima iudicia ab oĩcõtẽptu uindicãt, quorũ alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splẽdor, alios Ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc oĩa sic cõmendãt, ut uel nos ipsi mallemus ab illis cũ censura humanitatis contẽni, quàm ab istis blateronibus laudari, quorũ laudatio, quum certè sit peccatorum, usq; adeò nobis esse nequit speciosa, ut nihil turpius censeamus quã ab huiuscemodi malis, nulliúsq; bonæ frugis hominibus laudari, quippè quorũ laudatio est uituperatio, uicissimq;

Erasmum defẽdẽdũ ab omnibus bonis.

Vituperiũ est laudari à malis.

uituperatio non est aliud apud opt. quosq;, quàm laus & gloria. Idq; in primis in Erasmũ ipsum uere magnum Heroëm cõpetere minus ambigimus: quem doctissimi, optimi & in suo genere maximi, quiq; ita laudatum testati sunt, & post hac procul dubio testaturi, ut eius habeatur laus ac uita superior omni laude & commendatione, cuius etiam uirtutibus oratio sit omnibus inferior.

Ad cuius supremam deniq; laudem & gloriam sine controuersia plurimum facit iniqua quorundam liuidorum maleuolentia, & liuida ipsorum obtrectatio, propter quam noster nunquã satis laudatus Erasmus duas profecto res admiratione dignas, & à seipsis ex diametro distantes, planè diuinitus est in terris adhuc uiuens adeptus, quas uix ulli mortalium eo quidem modo præterquam uni inuictissimo Cæsari Augusto contigisse credimus.

Laus Era. certissima, q̃ ipsum persequuti fuerint inuidiosi.

In primis enim expertus est ille inuidiam (quæ continua uirtutis est æmula, & comes ueræ felicitatis, solidæq; laudis indiuidua) nisi morte nõ posse domari. Id quod ipse cum optimis et laudatissimis quibusq; commune habuit, & in primis cum quinq; maximis Herọibus, Romulo. s. Libero, Castore, Polluce & Hercule, de quibus ita scribit Poëta:

Inuidia semper sequitur uirtutẽ & gloriam.

Romulus & Liber pater & cũ Castore Pollux
Post ingentia facta deorum in templa recepti
Dũ terras hominũq; colunt, genus aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt:
Plorauere suis non respondere fauorem.
Speratum meritis, diram qui contudit hydram
Notàq; fatali portenta labore subegit,

Comperit

Comperit inuidiam supremo fine domari.
Vrit enim fulgore suo, qui pergrauet artes
Infra se positas, extinctus amabitur idem

Erasmum adhuc uiuũ fuisse uti sanctis in terris honoratum.

Deinde quod & ipse noster Erasmus eos adhuc uiuens obtinuerit honores, quos cæteri, quantumlibet excellentes, uix post mortem adipiscuntur, & ante eum solus, quod sciamus, Impe. August. ad quem proinde idem Poëta sic scribit:

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandásq; tuum per nomen ponimus aras.

Apostrophe ad amatores Erasmi.

Agite igitur agite ô reges, ô pricipes, ô proceres, ô plebei, & ô deniq; uos cæteri pleriq; omnes, qui Christiano nomine censemini, qui non sine summa eademq; sempiterna laude uestra, magnum illum ERASMVM uestrum, pridem in terris adhuc agentem, modis quibus oportuit omnibus honorastis & amastis, eundem quoq; nunc in cœlis dubio procul uiuentem, honorate & diligite: nec grauemini, nec dedignemini uos esse eos ostendere, qui quum laudari non ineptum putatis, ideo laudanda facere non desinitis. Iam uero qui possit uestra laus, uestra pietas, omnis denique uirtus uestra laudabilius & gloriosius coram Deo & hominibus elucescere, magisq; uerè probari, quàm in eo ipso honore, qui exhibetur a uobis in ipsum, cuius æquè preciosa fuit mors, atq; uita planè sancta quum nequeat malè mortuus esse, cuius bona præcessit uita, quocunq; etiam ille uel modo, uel loco, uel tempore moriatur.

Scelus esse detestã-

Absit autem absit quoquo modo, simus ingrati eius nomini, quód omnium seculorum memoria di-

gnissi-

gnissimus est, etiam post mortē, quod fortasse per- fidißimi quidem adsolent, obstrepentes, uirumq; in Domino uerè defunctum maledictis insectantes. Id quod haud sit aliud quàm cū laruis luctari, qua re uel una nihil esse poßit hominibus Christianis aut indignius, aut detestabilius. Quod certè maior esset & ingratitudo contra plus quàm bene de nobis omnibus meritum Erasmum multò nefandi- or, quàm fuit Atheniensium quondam in Socratē: cui illi, recepti beneficij immemores, pro Attica iu- uentute sanctè sapienterq; instituta, uenenum re- penderunt. Nonne multò scelestior in ipsum esset Erasmum ingratitudo, si uel post sanctißimum ip- sius obitum pro tam nunquam æstimandis labori- bus, sudoribus, uigilijsq;, quas iuuandi duntaxat a- nimo suscepit, & quibus nullo unquam tempore par gratia referri poßit, calumnias rependeremus & contra diuinam ueritatem obtrectationes ini- quißimas, & quidē nos Christiani, ad quos potissi- mum illius laborum redijt utilitas.

dū Eras- mo esse in gratum.

Etsi uerò in omnes, à quibus quicquam manat be- neficij, conuenit esse gratos, in nullos tamen æque par est gratos esse, atq; in eos eruditos & pios ho- mines, qui dispendio rei pecuniariæ, cū iactura uo luptatum, cum certißimo quoq; ualetudinis ac ui- tæ suæ detrimento, totis in hoc uiribus tam le- gendo quàm scribendo, tam dicendo quàm dis- serendo, & hoc genus alijs modis incumbunt, ut ingenij sui monumentis literarijs non uni urbi, sed toti orbi consulant. Qualis sine omni excepti- one, non potest non fuisse unus ille magnus Eras-

Doctos singulari- ter mereri gratitudi- nem.

mus Ro-

nus Roterodamus, de nobis longè melius, quā Socrates olim de Atheniensibus meritus, quando ille unius tantum ciuitatis Atheniensis iuuentutē prophanis artibus, hic uero totius orbis uniuersam omnis sexus ætatem, non tam prophanis, quas & ipse suprà quàm dici potest egregiè, & quidem absq; exemplo præstitit, quàm sanctis & iisce nimirum Euangelicis disciplinis, summa fide & diligentia, & ita quidem feliciter instituit, ut eius non aliter atq; ueri cuiusdam Apostoli (qualis certè fuit) summo cum fructu in omnem terram sonus exiuerit, & eius uerba in fines orbis terræ penetrauerint. Quis enim (obsecramus) hoc nostro prior Erasmo notat certò, uel Græcè uel Latinè nobiscum respondere, uel de sacris & Euangelicis, uel de prophanis literis, quas tamen propter uirtutem, quam habent, & bonas, & humanas haud immeritò nuncupamus.

Erasmum Apostolico functū esse officio.

Quis etiam est (ut uno deniq; uerbo de singulis & omnibus quæramus, & respondeamus) qui sub hæc præsertim nouißima tempora ueritatem ipsam Euangelicam sacrosanctrm, ex Cimmeriis illis tenebris eruit felicius, & margaritam illam preciosißimam in agro absconditam, prudentius ac lætius inuenit, & eam deinde omnibus, magis gratuito contulit? Nonne Erasmus? Quis præstitit quod hoc tempore stiuam tenens arator, aliquid ex Euangelio meditatur? Nōne Erasmus? Quis in caussa, quod textor aßidens telæ, nonnihil ex Euangelio modulans soletur laborem? Nonne Erasmus. Quis docuit nauclerum adfixum clauo, ex eodem

Erasmum restaurasse primū literas Euāgelicas nouissimis tēporibus.

aliquid

aliquid cantillare? Nonne Erasmus? Quis dedit ut nunc & iterũ Apostoli uarijs linguis Euangelion denuòq; magnalia dei toto quidem orbe loquũtur? Nonne Erasmus? Quod si perfricta fronte negare perrexerimus, certè nos mendacij conuincet impudentißimi ueracißima posteritas, quæ superato maleuolorum in Erasmum liuore, qui semper uirtutẽ & gloriã comitatur, uero uerius protestabitur, nos ita plerosq; omnes debere Erasmo omnia, ut pares à nobis illi nunquã sint relatæ gratiæ, ut qui nihil ei non per omnia debeamus. Si rex ille Macedoniæ Philippus, uel hoc uno nomine, sibi suòq; filio Alexandro tum nato gauisus est, dixitq; gratiã habuit, non perinde quia natus esset sibi filius, quã pro eo, quod eum nasci contigisset temporibus Aristotelis, quoniã fore speraret, ut ab s illo sic æducaretur & erudiretur, ut se suarumq; rerum dignus existeret successione: quã putamus gaudere nobis debeamus, deòq; Maximo gratias agere, quod nobis nasci uiuereq; dederit temporibus Erasmi, cuius operibus ita doceri possimus in omni pietate, ut & ipsi Deo Maximo, & eius unigenito Iesu Christo dignisimus. Si præterea rex ipse summus, Iesus Christus, suos ob id discipulos esse beatos adfirmauit quod ipsum uiderent & audirent, quem tot, tãq; præcellentes, & reges, & prophetæ uidere, & audire desiderassent, nec sui tamen uoti cõpotes facti essent, ô quàm nos oporteat esse dicitq; ter quaterq; beatos, qui nunc opera solius secundũ deum Erasmi Christum optimum æquè uidemus et audiuimus atq; illi, utpote quibus in sacris literis,

Nos debere Erasmo oẽm gratitudinem.

quas nobis Erasmus plurifariam prouexit & illus striores reddidit, efficacius propemodum, quàm quum inter homines uersatus est, uiuit, spirat & loquitur, modo oculos & aures adseramus, quibus ille cerni & audiri possit.

Iam uero (ut iam tandem portum, quò tendimus attingamus) quoniam discipuli Christo, & discipulus una cum magistro optimo, maiores illi nostri pro beneficijs acceptis usq; adeò non fuerint ingrati, ut illis præter alia gratitudinis signa, post obitum etiam aras, templa, imagines, oratoria, sacella, Epitaphia, Encomia, statuas & hoc genus uera post mortem pietatis monumenta, & ante diuinitus actæ uitæ testimonia perpetuo honore decreuerint: quur ipsi tam ingrati nollemus magno illi Erasmo qui per ueram pietatem, & de nobis bene merendi uoluntatem non eminus illis, uerum cominus accessit, non aliquam ipso, tanto. s. uiro, dignam fauere memoriam, & gloriam illi defuncto piam deferre, quam uiuenti non negauimus: maximè, quod longè præstiterit, hominem post mortem laudare, cum nemo sit ante mortem uerè beatus, qui nec possit ante obitum sine periculo laudari. Nec interim est, quod illi tanquam cuipiam, qui publico totius ecclesiæ decreto sit in cœlitum numerum relatus, sitas positasq; statuas uelimus, sed eam duntaxat illi nobiscum haberi, quam meruit, memoriam peroptamus, quæ nobis æque sit atq; illo digna apud posteros futura, apud quos propter tam infinita, quàm memoratu planè digna ipsius opera dubio procul uiuet, & quidem latius in memoria hominũ & ser

Testimonia gratæ memoriæ.

Laudari posse ueraciter post mortem.

mone

mone uersabitur, postquam ab oculis recessit, nihil omnino pensi habens eorum campanas, quorum memoria, uelut ait Propheta, cum sonitu transit, indigni nimirum, de quibus aliqua fiat, apud homines cum laude mentio, qui nihil dum uiuunt, laude, memoriaq; dignum faciunt, quos constat in obliuionem abysse apud Deum, cuius & ipsi uiuentes adhuc non obliuiscuntur modo, sed illum pessimè uiuendo & nesciunt, & negant, cum impio dicentes Non est Deus &c.

Ex quorum sanè numero, tam non fuit magnus ille noster Erasmus, ut nihil æq; fecerit unquã, atq; quæ digna sunt memoratu, quiq; totus fuerit in eis quibus Deus ipse Max. indies magis ac magis in omnium pectoribus illucesseret, agnosceretur q;. Quòd igitur illi quandam uelimus memoriam apud nos habendam, non tam propter illum, qui nullius fuit unquã sui caussa memoriæ adpetens (quanquam uirtuti debeatur ipsius ulla) quàm propter nos uolumus, ut illius uidelicet memoria nobis posterisq; nostris suggerat, quod statuæ illæ quondã cereæ solebant instillare Romanis minoribus. Qui quum Maiorum imagines (uti Salustius scriptum reliquit) intuebantur, animi ipsorum uehementissimè ad illorum uirtutes & laudes incendebantur. Id quod ipsis certò non cæra illa, neq; figura præstabat, sed memoria rerum à maioribus præclarè gestarum tantam flammam suscitabat in cordibus eorum, quæ prius sedari nequiuit, quàm uirtus eorum famam atq; gloriam adæquasset. Id ipsum profectò & quidem longè plus poterit

Erasmum nusquam cessasse digna facere

nobis

nobis de magno Erasmo memoria præstare, in quo tot splendidissima totius uirtutis exemplaria, tanquam clarissima in cœli firmamento sydera uidere uolentibus effulgent, quæ nobis uel sola prælucere possunt ad lumen illud inaccessibile, in quo nūc habitat lumen illud ad reuelationem gentium, & gloriam plebis Israël à cœlesti patre datum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, quò discessit haud dubiè Erasmus noster, qui tantopere dū uiueret, illustrare studuit hoc ipsum splendoris æterni lumen, quo sedentibus in tenebris & in umbra mortis perpetuò luceret.

Hinc sanè nobis quàm acerba & immatura uidetur mors magni Eras. Roter. *quòd is semper aliquid immortale parare solitus fuerit, nulli uoluptati deditus, nec in diem (ut solent multi) uiuens, nec uiuendi caussas unquam finiens, uerum posteros cogitans, & memoriam sui & optimorum quorumq́; sic immortalibus operibus extendens, ut ei hæc mors non potuerit non repentina uideri, quæ illi complura uelut inchoata etiam abrupit. Cuius uel potissimū caussa nobis ex animo mœrendum, lugendum, flendumq; censemus, quod amisimus (heû dolor) amisimus unicum & longè maximum, non solum nostræ Germaniæ, sed totius orbis ornamentum & decus, & inauditum penè seculis omnibus miraculum, cuius obitu nihil potuisset hoc tempore uel calamitosius, uel incommodius, uel tristius uniuersæ Ecclesiæ, quàm breui per uniuersalem Synodum repræsentatū iri speramus, euenire. Lugeant igitur & lachrymentur omnis sexus & ætatis*

Attendat papa cum cardinalibus.

homines, quia morte nunq̃ satis lugenda & dolēda amiserũt uirtutũ omniũ exēplar, quò uix ullũ maius exortũ, nec facile exoriturũ maius est unq̃. Lugeamus proinde & ploremus non illi, sed nobis: quandoquidē nihil ei morte sua, in conspectu domini preciosa, mali cõtigerit, uerũ nobis & successoribus nostris ingētia uideantur incõmoda nõ sine summo luctu futura. Sunt itaq; hæ omnes nostræ querelæ, de illo: nihil planè dubitandũ est, quippè qui miseras hasce terras, quæ fuerũt illo prorsus indignæ, cœlesti æternoq; domicilio, quo semper adspirauit, summo lucro cõmutauerit. Cuius argumentũ nobis facit longè certißimũ Erasmi benè sanctéq; acta uita, tũ quod omnia ea absoluerit quæ Catholicũ & Orthodoxũ uirũ decēt, qui mortē sibi imminentē multis admodũ nominibus æquè præsciuit, atq; constanter expectauit, & obiuit, uelutí fortaßè non deerũt, qui posthac bona fide reddent, quæ nos hoc quidē tēpore per occupationes & ægretudines, quibus ultra recentē ex ipsius Erasmi morte dolorē, ualde destinemur, et angimur, dignè præstare non potuimus, magnopere propterea efflagitantes, ut hanc nostrã protrepticam & planè succisiuis horis uerius effusam quàm dictã Monodiã boni consulatis: quicũq; Christo Iesu nomina dedistis, quorũ sanè omniũ nomine, ne simus ingrati, quicquid huius est. Næniarũ deploratũ uoluimus pro magno illo Erasmo nostro Roterodamo, quē precemur & optemus benè beatéq; ualere in Christo Iesu in quo ipsum uita defunctũ nequaq̃ dubitamus.

FINIS.

GILBERTVS COGNATVS NO-
zerenus in effigiem D. Eraſmi Roterodami.

Corporis effigiem ſi quis non uidit Eraſmi.
Hanc ſcitè ad uiuum picta tabella dabit.
Si pariter uocem manus ingenioſa dediſſet,
Vidiſſes ſimul & pectoris effigiem.
Sed quod docta manus præſtare nequibat, Eraſmus
Plenius ac melius præſtitit ipſe ſibi.
Ecce quot in libris tibi mentis imago relucet,
Viuaq; nec fallax, clarius ac ſpeculo.
Atq; hæc forma uiri ſpectatu dignior, illa
Quam finxit pictor, theca modo eſt animi.
Ergo puta toties te pictum cernere Eraſmum
Illius ingenij quot monumenta legis.

EPISTOLA

QVAEDAM D. ERASMI ROTEROD. NVNQVAM ANTE *hac ædita, rationem ferè totius uitæ eius continens.*

REVERENDO PATRI *Seruatio, Erasmus. S. D.*

Humaniß. pater literæ tuæ p plurimorum iactatæ manus, tandem ad me quoq; peruenerunt iam Angliam ingressum: quæ mihi sanè uoluptatem incredibilem attulerũt, quòd ueterem illum tuũ in me animum adhuc spirant. Paucis autem respondebo, utpote ex itinere iam scribens, et ad ea quæ tu potißimum scribis, & ad rẽ maximè pertinent, tam uana est hominum sententia, & suus cuique auium cantus, ut omnibus satisfieri non poßit.

Ego certè hoc sum animo ut quod sit factu optimũ seq uelim. Testis est mihi deus: nã si quid olim iuueniliter sensi, id partim ætas, partim rerũ usus correxit. Nunquam mihi fuit consiliũ uel uitæ genus uel cultum mutare, non quod probarem, sed ne cui scãdalo eßẽ. Scis enim me ad id uitæ genus tutorũ pertinacia, & aliorũ improbis hortatibus ad-

actum magis esse quàm inductum. Tum Cornelij Vuoerdeni conuiuijs & pudore quodam puerili fuisse retentum, cum intelligere mmihi hoc uitæ genus haud quaquam aptum esse. Nam non omnibus congruunt omnia. Ieiuniorũ impatiens semp fui, idq; peculiari quadam corporis ratione semel excitatus è somno, nunquàm potui redormiscere, nisi post horas aliquot. Ad literas tantum rapiebatur animus, quarum istic nullus usus, adeò ut, nõ dubitem si in aliquod liberum uitæ genus incidissem, non solum inter felices, uerum etiam inter bonos potuerim numerari. Itaq; cum intelligerem me nequaquam esse idoneum isti generi uitæ, coactum non sponte suscepisse, tamen quia susceptũ est publica seculi nostri opinione piaculum eße à semel susceptæ uitæ genere desciscere, decreuerã & hanc infelicitatis me partem fortiter perpeti. Scis enim me multis in rebus infortunatum esse. At unum hoc cæteris omnibus grauius semper duxi quòd in huiusmodi uitæ genus detrusus essem, à quo tum animo tum corpore essem alienißimus. Animo, quòd à cæremonijs abhorrerem, & libertatis amans essem. Corpore quòd etiamsi maximè placuißet uitæ institutum corporis natura non ferebat eiusmodi labores. At obijciet mihi aliquis annum probationis (ut uocant) & ætatem maturã. Ridiculum, quasi quis postulet ut puer anno. 17. maximè in literis educatus, norit seipsum, quod magnum est etiam in sene. An uno anno id discere potuerit, quod multi cani nondum intelligunt? quanquam ipse nunquàm probaui, & gustatum

iam multò minus, sed ijs quas dixi rationibus sum irretitus, tametsi fateor eum qui uerè sit bonus in quouis uitæ genere bene uicturum, neque diffiteor me ad magna uitia fuisse propensum, non tamē usque adeò corrupta natura, quin si commodus accessisset gubernator, & uerè Christianus non Iudaicè superstitiosus, potuerim ad bonam duci frugem, hoc igitur interim spectaui in quo uitæ genere minimè malus essem, atque id sanè me assecutum puto. Vixi interim inter sobrios, uixi in studijs literarum, quæ me à multis uitijs auocauerūt. Licuit consuetudinem habere cum uiris uerè Christum sapientibus, quorum colloquio factus melior: nihil enim iam iacto de libris meis, quos uos fortaßis contemnitis. At multi fatentur se redditos eorum lectione non modo eruditiores, uerum etiā meliores. Pecuniæ studium nunquam me attigit, famæ gloria nec tantulum tangor, uoluptatibus & si quondam sum inquinatus, nunquā seruiui. Crapulam et ebrietatem semper horrui fugiq́;. Quoties autem cogitabam de repetendo uestro contubernio, succurrebat inuidia multorum, cōtemptus omnium, colloquia quàm frigida, q̄ inepta, quàm non sapientia Christum? conuiuia quàm laica? denią; tota uitæ ratio cui ἣν ἀφαίρῃς, τάς, ὡς καλοῦσι, καιρεμονίας οὐκ οἶδα τι ἂν ἀπολείποις ἐξαίρετον. *Postremò, succurebat corporis imbecillitas, quæ iā ætate & morbis, ac laboribus aucta est, quæ facit ut nec uobis satisfacturus essem, & me ipsum occiderem. Iam annis aliquot obnoxius sum calculo, graui sanè morbo & capitali. Iam annis aliquot*

nihil bibo nisi uinũ, neq; quoduis uinũ, idq; cogen te morbo. Non fero quẽuis cibum, nec cœlum quis dem quodlibet. Nam morbus hic facilè recurrens, maximã postulat uitæ moderationem: & noui cœ lum Hollandicũ, noui uictus uestri rationem, ut de moribus nihil dicam. Itaq; si redissem nihil aliud fuissem assecutus: nisi quòd uobis molestiam attu lißem, mihi mortem. Sed tu fortaßis bonam fœli citatis partem existimas inter confratres emori. At fallit et imponit ista persuasio non solũ tibi, uerũ etiã propemodũ uniuersis. In loco, in cultu, in ui ctu, in cæremoniolis quibusdã Christũ & pietatẽ collocamus. Actum putamus de illo qui uestem al bam commutauit in nigram, aut qui cucullam pi- leo, qui locũ subinde mutet. Ausim illud dicere μέγιστον τῆς χριστιανῆς εὐσεβείας ὄλεθρον ἐκ πάντων ὧν καλοῦσι ῥελιγιώνων ἐκπεπορεῦθαι: tametsi pio fortaßis studio primũ inductæ sint. Deĩde paulatĩ creuerunt & in sex milia sese discriminum spar serunt. Acceßit summorum pontificum authoritas nimium ad multa facilis & indulgens. Quid enim laxis istis religionibus ἢ μιαρότερον ἢ ἀσεβέστερον, Iam ad laudatas si te conferas, imò laudatißimas εἰμὴ ψύχρας τινας καὶ ἰουδαϊκὰς θρησκείας haud scio q̃ Christi reperias imaginẽ Ex his sibi placent ex his alios iudicant & contemnunt. Quanto maius est è Christi sententia totũ orbẽ Christianũ unã do mũ et uelut unũ habere monasteriũ, omnes concas nonicos & confratres putare. Baptismi sacramen tũ summã religionẽ ducere, nec spectare ubi uiuas, sed q̃ bene uiuas. Vis me sedẽ stabilem figere, quod

etiam

etiã ipsa suadet senectus. At laudatur Solonis, Pytagoræ, Platonisq; peregrinatio. Vagabantur & Apostoli, præcipuè Paulus, Diuus Hiero. etiã monachus, nũc Romæ est, nunc in Syria, nũc in Aphrica, nunc alibi atq; alibi. Et canus etiã sacras prosequitur literas. At non sum cũ hoc conferendus, fateor. sed tamen nunq̃ mutaui locũ, nisi uel peste coacte, uel studij causa, uel ualetudinis, & ubicũq; uix (dicã enim de me fortaßis arrogantius, sed tamẽ uere,) probatus sum à probatißimis, laudatus sum à laudatißimis. Nec ulla est regio, nec Hispania, nec Italia, nec Anglia, nec Scothia, quæ me ad suum non inuitet hospitiũ. Etsi non probor ab omnib⁹ (quod nec studeo) certè primis placeo, Romæ nullus erat Cardinalis, qui me non tanquam fratrẽ acciperet, quũ ipse nihil tale ambirẽ. Præcipuè uero Cardinalis sancti Georgij, Cardin. Bononiensis, Cardinalis Grymanus, Cardinalis Nauetensis, & hic ipse qui nunc Ponti. Maxim. est ut ne dicam de Episcopis, Archidiaconis. & uiris eruditis. Atq; hic honos non tribuebatur opibus, quas etiã nunc non habeo nec desidero, non ambitioni à qua semp fui alienißimus sed literis dumtaxat, quas nostrates rident, Itali adorant. In Anglia nullus est Episcopus, qui non gaudeat à me salutari, qui nõ cupiat me conuiuam, qui nolit domesticum. Rex ipse paulò ante patris obitum, cum essem in Italia, scripsit ad me suapte manu literas amantißimas, nunc quoq; sæpe sic de me loquitur, ut nemo honorificentius, nemo amantius, & quotis eum saluto, blandißime amplectitur, & oculis amãtißimis obtuetur

 tuetur

tuetur ut intelligas eũ nõ minus bene de me sentire q̃ loqui. Regina conata est me sibi praeceptorẽ asſciscere. Nemo est q nesciat quin si uel paucos mẽses uelim in aula regis uiuere, quãtũ libeat sacerdotiorum mihi accumulaturũ, sed ego huic ocio meo, et studio et laboribus oĩa posthabeo. Cãtuaren. Archiepi. totius Angliae primas, et regni huius Cãcellarius, uir doctus et prob⁹ me sic amplectitur ut si pater eſsẽ, aut frater nõ posset amãtius. Et ut intelligas hoc eũ ex aimmo facere, dedit mihi sacerdotiũ cẽtũ fecẽ nobiliũ, quod postea uolente me in pẽsionẽ centũ coronatorũ mutauit, ex mea resignatione, ad haec dedit dono supra. CCCC. nobiles. His pauculis annis, idq; nihil unq̃ petẽti, dedit uno die nobiles centũ quinquaginta. Ab alijs Epis. supra. C. nobiles accepi, gratuita liberalitate oblatos. D. Mõtioius huius regni Baro, quondã meus discipulus dat annuẽ mihi pẽsionẽ. C. Coronatorũ. Rex & Episcopus Linconen. qui nũc per regẽ omnia potest, magnificẽ multa promittit. Sũt hic duae uniuersitates Oxonia et Cãtelberg. quarũ utraq; ambit habere me: nã Cãtelbergiae mẽses cõplures docui Graecas et sacras literas sed gratis, et ita facere semp decretũ est. Sũt hic collegia in quib⁹ tãtũ est religionis, tanta uitae modestia, ut nullã religionẽ nõ sis contẽpturus si uideas. Est Londini Do. Ioannes Coletus Diui Pauli Decanus, uir qui summam doctrinam cũ admirabili pietate copulauit magnae apud omnes authoritatis. Is me sic amat id quod sciunt omnes, ut cum nemine uiuat libẽtius quàm mecum, ut omittã alios innumeros ne sim his molestus

lestus,et iactãtia et loquacitate. Iam ut de operibus dicã aliqua. Enchiridion opinor te legisse, quo nõ pauci fatentur se ad pietatis studium inflammatos, nihil mihi arrogo, sed gratulor Christo si quid per me boni contingit illius dono. Adagiorum opus ab Aldo impressum an uideris nescio: Est quidem prophanum, sed ad omnem doctrinam utilißimum, mihi certè inæstimabilibus constitit uigilys. Aedidi opus de rerum uerborumq; copia, quod inscripsi Coleto meo, opus utilißimum concionaturis, at ista contemnunt ij, qui omnes bonas contemnunt literas His duobus annis præter alia multa, castigaui Hieronymi epistolas, adulterina & subdititia obelis iugulaui, obscura scholys illustraui. Ex Græcorum & antiquorum codicum collatione, castigaui totũ nouum testamentum, & supra mille loca annotaui non sine fructu Theologorum. Commentarios in epistolas Pauli cœpi, quos absoluam ubi hæc ædidero: Nam mihi decretum est in sacris immori literis In hisce rebus colloco ocium & negocium meum. In ijs magni uiri dicunt me ualere quod alij non ualent. In uestro uitæ genere nihil ualiturus sum, cũ tam multis doctis & grauibus uiris habui consuetudinem & hic, & in Italia, & in Gallia neminem adhuc reperi, qui mihi consuleret ut ad uos me reciperem, aut qui hoc iudicauerit melius. Quin & ipse fœlicis memoriæ D. Nicolaus Vuercerus, qui te præceßit, semper mihi hoc solitus erat dissuadere, suadens ut alicui Episcopo potius me adiungerem, addens se nosse & animum meum, & fraterculorum suorum mores: nã ys utebatur uerbis lin

gua uernacula. Et in hoc uitæ genere in quo sum uideo quæ fugiã, sed quid potius sequar nõ uideo. Nunc restat ut de ornatu quoq; tibi satisfaciam. Sẽ per antehac usus sum cultu canonicorum, & ab e-piscopo Traiectino cum essem Louanij, impetraui ut sine scrupulo uterer scapulari lineo, pro ueste li nea integra, & capitio nigro, pro pallio nigro iu-xta morem Lutetiorum. Cum aũt adirem Italiam, uiderémq; toto itinere canonicos magna ueste cũ scapulari, ne quid offenderẽ nouitate cultus, ueste nigra illic uti cœpi cum scapulari. Postea pestis or ta est Bononiæ, & illic qui curant peste laborãtes, linteum albũ ex humeris pendens ex more gestãt, hi congressus hominum fugitant. Itaque cum die quodam doctum amicum uiserem, quidam nebulo-nes eductis gladijs parabant me inuadere, fecissent ni matrona quædã admonuisset ecclesiasticum me esse. Altero item die cũ thesaurarij filios adirem, utrinque cum fustibus in me concurrerunt & pessi mis clamoribus. Itaque à bonis uiris admonitus, occultaui scapulare, & impetraui ueniã à Iulio se-cundo ut ornatu religionis uterer, aut non uterer, ut mihi uisum esset, modo uestẽ haberem sacerdo-talem. Et si quid ante peccatũ esset ea in re, literis id totum condonauit. In Italia ergo perseueraui ue ste sacerdotali, ne mutatio esset alicui scãdalo. Post quam autem in Angliam redij, decreui meo solito uti ornatu, & domum accersito amico quodã pri-mæ laudis, & in uita, & in doctrina ostendi cultũ, quo uti statuissem. Rogaui an in Anglia conueni-ret, probauit, atque ita in publicum prodij. Statim

admoni-

admonitus sum ab alijs amicis eum cultum in Angliaferri nõ posse, ut cælarem cælaui: & quoniam non potest cælari quin aliquando deprehensus scã dalũ pariat, reposui scrinio, & ueteri pontificis au thoritate sum usus adhuc. Excommunicant Pontificiæ leges eum, qui religionis habitum abiecerit, *quo liberius inter seculares uersetur.* Ego coactus *deposui in* Italia *ne occiderer: deinde coactus depo sui in* Anglia, *quia tolerari non poterat, cum ipse multò maluerim uti.* At nunc denuò recipere, plus *gigneret scandali, quã mutatio ipsa gignebat.* Habes uniuersam uitæ meæ rationem, habes meũ consilium, Cupio & hoc uitæ genus mutare si quod ui dero melius. Sed in Hollandia quid agam non uideo. Scio non conuenturum cum cœlo, neque cum *uictu, omnium oculos in me excitabo*, Redibo senex et canus, qui iuuenis exiui, Redibo ualetudina rius, exponar cõtemptui etiam infimorum, solitus & à maximis honorari. Studia mea cum potationi bus permutabo: Nam quod polliceris officium tuũ in quærenda sede, ubi cum maximo ut scribis uiuã emolumento: quid sit non possum cogitare, nisi forte collocabis me apud monachas aliquas, & seruiã mulieribus, qui Archiepiscopis nec Regibus seruire uolui. Emolumentum nihil moror, neque enim studeo ditescere, modo tantum sit fortunæ ut ualetudini & ocio literarum suppetat, & uiuam nulli grauis. Atque utinam liceat hisce de rebus coram commentari. Nã literis nec satis commodè nec tutò licet. Tuæ enim quanquam per certißimos missæ, sic tamen aberrarãt, ut nisi ipse casu me in arcẽ

hanc

hanc contulissem, nunquam fuerim uisurus, & acs cepi iã à pluribus inspectas. Quare ne quid scrips seris arcani, ni certò cognoueris ubi sim & nunciũ nactus sis fidelissimum. Peto nunc Germaniam id est Basileã, æditurus lucubrationes meas. Hac hyes me fortassis futurus Romæ. In reditu dabo operã ut pariter colloquamur alicubi, Sed nunc æstas fers mè præterijt & longum est iter. De morte Guilhelmi, Frãcisci & Andreæ, sciebam ex Rasbondo & eius uxore. Dominum Henricum resaluta diligenter, reliquosq; qui tecũ uiuunt omnes, in quos habeo eum animum quem debeo. Nã pristinas tragœdias meis imputo erratis, aut (si ita uis) meis fatis. Literas tuas tertio à pascha die scriptas accepi Nonis Iulijs: Rogo ut salutem meam tuis pijs uotis Christo commendare non negligas. Cui si certò scirem rectius fore consultum si ad uestrum redierò contubernium, hac die ad iter accingerer. Bene uale quondam sodalis suauißime, nunc pater obseruãde.

Ex arce Hammensi iuxta Calecium postridie Nonas Iulias.

EPITAPHIORVM AC TVMVLORVM

Libellus, quibus Des. Erasmi Roterodami mors, ubiq; terrarum, per uiros doctissimos defletur.

GERMANVS BRIXIVS CLARISSImo uiro D. Guilielmo Bellaio Langæo S. D.

NEC mehercule iamdiu ipse tanto sum tempore in rerum ignoratione tuarũ uersatus (namneq; quid egeris tu, aut ubi terrarum fueris, iam mẽses hos quatuor scire certo potui, nullis uidelicet nec abs te, nec de te literis acceptis) & in hoc Belgici belli nymbo, seu uerius dicam tempestate, ipsam etiam Lutetiã totam percellente, atq; adeò quatefaciente, minus fui ad scribendum compositus, musis, studijsq; nostris interquiescentibus. Nunc quum tempestatis eiusdem sedatio suam tandem ciuitati serenitatem, uisa tanquam Halcyone restituerit, sic ut nos iam ipsos colligere, atq; ut grauati pluuia flores, & tantũ non decidui, ad solis exorientis radios, caput exertare incipiamus. In quo quidem, uerè ut scribam, admiranda semper erit Ioãnis Cardinalis fratris tui germani

hanc contulissem, nunquam fuerim uisurus, & acceperiã à pluribus inspectas. Quare ne quid scripseris arcani, ni certò cognoueris ubi sim & nunciũ nactus sis fidelissimum. Peto nunc Germaniam id est Basileã, aediturus lucubrationes meas. Hac hyeme fortassis fururus Romae. In reditu dabo operã ut pariter colloquamur alicubi, Sed nunc aestas ferè praeterijt & longum est iter. De morte Guilhelmi, Frãcisci & Andreae, sciebam ex Rasbondo & eius uxore. Dominum Henricum resaluta diligenter, reliquosq; qui tecũ uiuunt omnes, in quos habeo eum animum quem debeo. Nã pristinas tragoedias meis imputo erratis, aut (si ita uis) meis fatis. Literas tuas tertio à pascha die scriptas accepi Nonis Iulijs: Rogo ut salutem meam tuis pijs uotis Christo commendare non negligas. Cui si certò scirem rectius fore consultum si ad uestrum redierο contubernium, hac die ad iter accingerer. Bene uale quondam sodalis suauissime, nunc pater obseruãde.

Ex arce Hammensi iuxta Calecium postridie Nonas Iulias.

EPITAPHIORVM AC TVMVLORVM

Libellus, quibus Des. Erasmi Roterodami mors, ubiq; terrarum, per uiros doctißimos defletur.

GERMANVS BRIXIVS CLARISSIMO uiro D. Guilielmo Bellaio Langæo S. D.

NEC mehercule iamdiu ipse tanto sum tempore in rerum ignoratione tuarũ uersatus (namneq; quid egeris tu, aut ubi terrarum fueris, iam mẽses hos quatuor scire certo potui, nullis uidelicet nec abs te, nec de te literis acceptis) & in hoc Belgici belli nymbo, seu uerius dicam tempestate, ipsam etiam Lutetiã totam percellente, atq; adeò quatefaciente, minus fui ad scribendum compositus, musis, studijsq; nostris interquiescentibus. Nunc quum tempestatis eiusdem sedatio suam tandem ciuitati serenitatem, uisa tanquam Halcyone restituerit, sic ut nos iam ipsos colligere, atq; ut grauati pluuia flores, & tantũ non decidui, ad solis exorientis radios, caput exertare incipiamus. In quo quidem, uerè ut scribam, admiranda semper erit Ioãnis Cardinalis fratris tui germani

mani industria, prudentia, diligentia, prouidentia: qui quũ à Francisco rege, & ipso in prouincia Gallia contra Cæsarem in fines nostros cum copijs irruentem armato, huc ad nos Legatus, & tamquã Vrbanus dictator missus fuisset, & quidem ut in summa rerũ perturbatione, ita magna ciuitatis trepidatione, ac propè dixerim seditione, hostibus uidelicet finitimas urbes, oppida, uicos, agros latè populãtibus, uastantibus, sua unus prouidẽtia paucis diebus rem eò deduxit, ut neq; hostes suis satis uiribus confisi, pedem porro promouerint, sed sese statim ad suos receperint, et nos ipsi trepidatione omni excussa, animos sic recuperauerimus, ut hostibus ijsdem timori iam simus, ac formidini: statuere ut poßis, feliciorem nobis multò, atque auspicatiorem fuisse uirum unum togatum modo, ac galeratum, quàm esse potuissent sexcenti, sagati ijdem & galeati. Sed quum Cardinalis eiusdem beneficio bellicus omnis, quẽ dixi, nymbus procul cesserit, sitq; iam nobis concessus ad studia nostra receptus, faciundum putaui, ut te literis meis prouocarem potius q̃ tuas expectarem: quod satis suspicarer, ubicũque gentiũ esses, tibi à Germanicis tuis legationibus (quibus toties à te renouatis fatale esse uideo, ut tu ad extremum, quod deus tamen auerruncet, immoriare) non deesse negotiorum undas, fluctus, turbines, quibus tanq̃ obrutus uix absentiũ amicorum meminisse, nedum ad illos aliquid dare posses. Ego porro tecum ut quasi loquerer (quod ipsum dum facio, ne uiuam, nisi in tuis tanq̃ in prudentißimi, fidelißimi, amicißimi hominis sermonib. acquiescam)

ſcam) ſed tecũ ut quaſi loquerer, has ego ad te ſcribendas duxi: quas quidẽ ipſimet Cardinali dedi in ſuarum ad te literarum faſciculum ab illo conijciẽdas, certum nobis eſſe ut poßit & exploratum, alteras ſine alteris tibi redditum non iri. Quod equidẽ eo conſilio feci, ut tu ad Cardinalẽ reſcribens, ſi minus ad me, at de me certe aliquid in tuis ad illũ literis ſcriberes, & uel, quod dicitur duos de una fidelia parietes dealbares, nolim enim te à publicis iſtis negotijs abductũ ad priuata noſtra ſeparatim negotia traducere. Abunde porrò nobis à te ſatis erit factum, ſi ſignificaueris modo quouſq; tandem in tui deſiderio (cuius igniculum uix iam fero) uerſari hic nos uelis. Illo enim reijciemus omnem rerum inter nos communium actionem: ſi quidem, quod optamus, non ita multo longinquũ tuum ad nos reditum pollicebere. Et quidem uerbis exprimere uix poßim, quanto aueam opere, in Doiano noſtro dies aliquot tecum ponere, antequã hyems, durũ anni tempus, iamiam appetens nos opprimat. quanquã ne tum quidem per te nobis deerit, ubi commode philoſophemur, qui Glatignianum à Doiano nõ ita multum remotum habeas, haud paulò plus hyeme optabile, quàm eſt Doianum æſtate amabile, denſißimo, altißimoq; nemore undiq; illud cingente: quod nobis luculentum focum præbeat at à uentorum iniuria perbellè defenſis. Dices: Quin tu uero Brixi eo ſine me? Audi igitur me hoc ſine fuco ac fallacijs more amicorum dicentem: Emoriar Langæe mi ſuauißime, ſi mihi nõ modo Doianum, ubi certè propter Langæani tui proximitatem ſum

tem ſum libenter, ſed ne ipſum quidem Bertocuria num. Tuſculanorum omnium meorum delitiæ, cuius me etiam ſola recordatio delectat, tanti eſt, ut uel in eo iam ſine te eſſe cupiam. Quare da operã, amabo te, quantam maximam poteris, reditum ad nos tuum ut matures, nec te in eo puto, res publica impedire amplius poteſt, confecto iam in Prouincia bello, omnibusq; ad Regis uoluntatem cedentibus, & te tam diu abſentem priuata res deſiderãs reuocare debet: & præterea ſcire te uelim, quiddã eſſe ad te magnopere pertinens, quod tibi ipſe co rã aperire aueo, literis committere non audeo. Sed iam ad alia. Audiuiſſe te puto Eraſmum Roterodamum noſtrum, hoc eſt noſtri amborum, ut ſi quis alius è ſtudioſorum grege amantiſsimum, è uiuis deceſsiſſe, an nos natum plus minus ſeptuaginta, ſed tamen non modo longiore uita, ſed propè dixerim immortalitate dignum: quanquam ſi rectè omnia expendantur, quis illum dicere mortuum audeat, cuius mortalitas magis quàm uita finita eſt? uiuit enim, æternumq; uiuet Eraſmi nomen, laus, decus, gloria, quantoq; illius ſcripta ſeneſcent magis (illa quidem certè in queis ſeriam author operam impẽdit) tanto maiori in admiratione, clamore, applauſu apud lectorem futura, iiſdem quibus Romana lingua ſpacijs peruagabuntur. De quo mediusfidius elogium id pronunciare uerè poſsis, Illum ſua quidem ætate (qua nullam bonarum artium feraciorem abhinc annos mille, & eo amplius, ſol, quod omnibus in confeſſo eſt, uidit) ſed de Eraſmo dicere illud uerè poſsis, ſuo illum ſeculo, doctrina forſ

taſſe

tasse non neminem, dicendi copia certè parem habuisse nullum: tum uero eundem (fatendum est, enim) temporibus quidem nostris è Latio in Germaniam sic Romanam transtulisse eloquentiam, ut olim Apollonius, Tulliũ Rhodi græcè orantẽ quũ audiuisset, exclamauit attonitus, ab illo Athenas Romam fuisse translatas. Nam quid tãdem Romæ nunc (audacter dicam, uere tamen) Erasmo simile? Quo sanè nomine quemadmodum Erasmo eidem etiamnum uiuo Magni cognomentũ Germania eadem, tellus hodiè ingeniorum fœtura bonorũ nulli alij cedens, uno ore detulit: ita nunc mortuo (sicuti olim Roma Gratidiano) statuas omnibus uicis, iure optimo erigere, & ad eas thus & cæreos incendere debet. Debet enim illa magis Erasmi unius ocio, studijs, linguæ, quàm Cæsarum omnium armis, laureis uictorijsq; suorum. Neq; uerò pluris est, ac ne tanti quidem imperium, quàm eloquentiã Roma in Germaniam fuisse translatam. Nam illud Martis ac Bellonæ facinus, Hoc Apollinis ac Mineruæ opus, hoc est, Illud fors fortuna potuit: Hoc ingenij, ac doctrinæ uires effecere. Ex huius ergo tanti uiri obitu, ecquis negare audeat, tale quidem uulnus literas accepisse, quale à nullius alterius interitu accipere potuissent? De quo quidem nos amico mortuo (prætereaquæ de uiuo, quæ ipsa extãt) tumulos aliquot lusimus, quos hisce adscripsimus quod tu à nobis factum existimabis, non quo apud te, eximium artis poëticæ inter nostros Palemona, ingenium in eo scripti genere uel uenditem, uel approbem meũ? (cui enim notius illud est, quàm uni

 tibi?)

tibi?)sed ut te musæ eiusdem æmulum, & tanquam commilitonem ad mecū in ea contendendum, concertandumq; palestra instigarem: in qua quidem haud inuitus tibi sum posthac munus daturus herbamq; porrecturus, miles iam ad hoc certaminis genus tanquam emeritus. In quo quanquam sciebam te stimulis haud quaquam indigere (quis enim omnium te uno amicos uel uiuos diligentius colere, uel mortuos melius laudare nouit?) tamen sicuti tu me olim soles, te uel currentem instigare placuit: quod mihi persuasi, nihil te de Erasmo principi eloquētia uiro (quo tu illum nomine apud me semper es admiratus) non perpolitum, non excultum, non omnibus artis numeris constans, & quidē Minerua, qđ dicitur, nō inuita ab isti⁹ ingenij officina deprōpturū: atq; ita deprōpturū, ut nō solū me (qđ facilè & patiar ipse, et poteris tu) cæterosq; oēis in eo genere artifices, sed uel temetipsū, (nihil hic maius dicere possum) exuperes: siquidem omnem ingenij tui uim unam hanc in meditationē intendes, quod ut facias etiam atq; etiam uehementißimè abs te contendo. Quod reliquum est, curabis nobis equum Germanicum promissum. Nā bellus ille magis quàm bonus, quo me haud ita pridem donaras, equisonis mei incuria interijt, dum me proximè è Bertocuriano huc ad se Renatus Cenomanorum episcopus frater & ipse tuus, de re ad Cardinalem magnopere pertinente sic euocasset, ut nihil quicquā nec acrius, nec incitatius fieri posset: & ego ad eam etiam incitationem, quicquid potuissem celeritatis addidissem. Noscis enim me,

nec ignoras q̃ sim in meis erga amicos officijs, studijsq; natura (permittis hoc me interim de me hic dicere) paratus atq; expromptus: qui etiam soleam meas ipsius rationes illorum rationibus posteriores habere. Illustrißimum Cardinalem à Lothoringia si cubi in oculos tuos incurret, meis uerbis etiã atq; etiam salutabis ac bene ualebis. Lutetiæ tertio Calendas Octobreis. M. D. XXXVI.

In Erasmi Roterodami obitum.

Defunctum uita magnum qui credit Erasmum,
Fallitur: ex ipso est uita nouata rogo.
Viuit, & illius uiuent monimenta: lepores
Donec erunt Graij, donec erunt Latij.

Ad idem.

Extinctum laudat uatum chorus omnis Erasmum,
Assequitur laudes nemo tamen meritas.
Desine mirari: uiuens aduexerat orbi,
Abstulit idem orbi mortuus eloquium.

Ad idem.

Magnus Erasmus in hoc tumulo est: q̃ cætera nescit
Cæcior & talpa est, surdior & silice.

PAVLVS

PAVLVS VOLZIVS D. BEATO Rhenano suo. S. D.

Nisi diuina & inrefragabili lege, ob auitam præuaricationē omnibus semel moriendum esset, intolerabilis planè mœror et dolor hic cunctos piæ eruditionis studiosos enecasset, quando D. Erasmus Roterodamus *communis noster amicus, ingenti studiorum iactura, uia carnis uniuersæ nuper hinc abijt.* Hoc tamen *uno se consolantur omnes, leniuntque dolorem, quòd carne quidem mortuus, cæterum spiritu uiuens, perpetuò docturus sit libris, tanquā liberis suis relictis.* Atq; *ita mortuus ceu non mortuus habetur, iuxta illud* Sapientis: Mortuus *est pater, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.* Quid *autem* Erasmi *similius, ac eius libri, uita doctrinæq; suæ testes fidelißimi?* Hos *dum uiueret, subinde ac diligentißimè quidem omni mūditia & cultu exornauit, moriturus quoq; proximis suis amicis sanctißimè commendauit.* Hi *uelut grati in parentem liberi, omnem pietatem & eruditionem docebunt quoslibet, ubiuis gentium uersantes, & in suum consortium eos suscipientes.* Tantus *enim fuit eorum parens* Erasmus, *cum eloquentia & doctrina, tum innocētia uitæ pietateq; ut sua eruditione omnes scholas, omnia pulpita erudierit & illustrarit.* Ideoq; *debent ei meritò omnes quotquot* Latina *lingua utuntur.* Quis *enim ignorat in quantis ignorantiæ ac infantiæ tenebris*

tota fere sita fuerit Germania, priusq̃ D. Erasmi infatigabili studio & exoptatissima præsentia do cta, exculta & illustrata extitit? Tam uero profe cit Erasmi Germani, apud suos Germanos erudi tio, ut iã nõ, ut antea Barbari, sed Latini à Latinis iure & uocentur & agnoscantur. Stultè igitur & arroganter Rhemnius Palæmon iactitare solebat, secum & natas & morituras literas. Quasi non et antè & post ipsum fuissent & futuri essent uiri in omni disciplinarũ genere literatissimi, qualis abs q; controuersia & Erasmus noster nostro seculo Græcis ac Latinis literis ita excelluit, ut ei parem ægre dare posis. Sed quid uerbis opus? Res ipsa, libri inq̃ eius quæ dico propalã testantur uera esse. Non solum autẽ eruditione, sed largitione item il lustris & beneficus fuit. Nam præter eam benefi centiam qua in uita plurimos consilio & auxilio iuuit, etiam moriturus omnem substantiam suam in amicos, in pauperes puellos puellasq;, ac in quos libet egenos cuiúsuis ætatis aut sexus dispartien dã Testamento constituit. Et ne mihi quoq; si siles am, pessimum ingratitudinis uiciũ improperetur, præter literari a munera quibus me subinde orna uit, etiam haud ita diu ante mortem suam poculo me donauit argenteo, sed ita undique inaurato ac mirè fabreq; facto, ut si uideas, nunquam satis ui deas. Insuper test amẽti nomine legauit mihi centũ aureos, quos integerrimi uiri. D. D Bonifacius A merbachius hæres, Hieronym' Frobenius et Nico laus Episcopius executores mihi numerarunt, & Argentoratum usq; præsentarunt. Demisso antea

poculo Sapidus noster elegantißimũ scripsit carmẽ quod non minus q̃ ipsum poculum delectabile est, illud uisu, hoc auditu. Id uenerabilis noster Erasmus adhuc uiuens & legit & laudauit, mißis ad me literis extremis, quæ aliena manu scriptas ipse tantum subscripsit ægra manu. Neq; uero diu sus peruixit. Et quantum equidem ex epistola quadã ad Capitonẽ, q̃ scripta est ad finem Febr. Anni. M. D. XVI. conijcere possum, uixit annis LXX. Mẽsib. VIII. dieb. XV. ita supputatis à XXVIII. die Octob. anni LXV. supra milesimũ quadringentesimũ Christi natalis, usq; ad XI diẽ Quintilis An. M. D. XXXVI. in quo die mortuus est in domino Initiũ cuius epistolæ est: Non sum equidem admodũ uitæ auidus eruditiß. V. siue quod animo meo iam propemodũ uixi satis, uidelicet annum ingressus primũ & quinquagesimũ &c. De eius morte Sapidus noster quandã non paucorũ uersuũ syluã cõposuit, ubi mira uenustate & gratia quadã lectu iucũdißima scribit, quo modo uidelicet carne solutus à cœlitibus exceptus sit Erasmus. Hãc ille ut est gloriæ propriæ negligẽs, situ perire siuißet, ni sublegissem ego: operæpreciũ ratus si tua opera porrò è Selistadio Basileã mitteretur ad officinam Frobenianã. Dignus profectò Erasmus, ut quicqd ad laudis & gloriæ suæ cumulũ augendũ ptinere dignoscitur, à gratis studiosis ubiq; diuulgetur. Cæterũ det Deus opt. max. ut iuxta Sapidi lusum D. Erasmi anima sit in cœlestia plausibiliter suscepta nostræq; diuino tandem nutu suscipiantur. Amen. Vale mi Beate charis. Argẽ. Cal. Decẽb. An. 1536.

ERASMVS

74
6

ERASMVS

SIVE APOTHEOSIS ERASMI, IOANNE SAPIDO autore.

SI totidem linguas mouerē, quot dicitur Argus
Luminibus quondam pastor Iunonius usus,
Non illis tamen immensum memorare dolorem
Possem, quo mortem propter cruciabar Erasmi,
Ante mihi quàm cœlesti medicamen ab arce
Quod me momento totum reparauit, adesset,
Nam nisi sic mihi cauisset clementia diuûm
Aut mea membra sepulchrali iam sede locata
Putrerent, gratamq; darent se uermibus escam,
Morte uel ex morbo nata, uel sponte petita:
Aut quod si neutra licuisset reddere uitam,
Et mihi perpetuò tristis ducenda fuisset,
Quis fons tam plenas scatebras eructat aquarum
Quæ nostris suffecissent ita largiter oclis
Materiam fletus, ut dignè ritè satisq;
Hoc præmaturum, hoc & ineluctabile funus
Deflessem: præmaturum uoco funus, an ille
Non æquo citius morti occubuisse uidetur,
Aut magis atq; infans mox ipso in limine uitæ,
Si quoq; Nestoreum uixisset sæpius æuum,
Qui tot ob egregias dotes clarosq; labores
Liber morborum debebat & esse senectæ:
Quin in quem penitus nil iuris habere decebat
Omnia uastantes grassante tyrannide parcas?
Ne quis forte putet, uitæ quod cursus Erasmi

Sat longus fuerit, ferri quia uiderit ipse
Plus septem uicibus decies Hyperiona sursum
Ad testitudinea octipedis curuamina Cancri.
Nunc, ope diuina, quoniam me sentio rursum
Corporis & uires animi cœpisse priores,
Et mea tam læto tentari pectora motu.,
Quàm non Icaris est Ithaco lætata reuerso.
Nam citius dicto pelagi ceu rector, ab actis
Ventis composuit fluctus, solemq; refecit.
Dum Phrygius Lybico rex iactabatur in alto:
Sic subito, mirum auditu, mirumq; relatu,
Me quoq; tempestas animi amandata reliquit.
Sic etenim procul omnis iniqua molestia pulsa est
Vt paulò antè dolor fuerit non tantus, Erasmi
Excessus, nunc est idem mihi quanta uoluptas.
His igitur causis, & quod sum scribere iussus,
Et mihi uisa soporato & commissa, fideli
Exequar officio. Vos qui miracula rara
Suspicitis rerum, nobis paulisper adeste,
Et simul attentas aures & iungite mentes.
Incipio, nec uos longo sermone morabor.
Ante diu mea mens & non insomnia uana,
Quàm fierem certus, prædicere uisa fuere,
Lux quod Apollinei lo·ge clarissima cœtus
Iuri naturæ iam concessisset Erasmus
Luce sua orbatus, ceu solis lumine lumen
Dum crucifer uitam seruator morte redemit.
Ast ubi uera meas iam peruenisset ad aures
Fama, diem, quæ supremum loqueretur Erasmo
Expletum, subitò uehemens mea uiscera terror
Inuasit, seseq; medullis miscuit imis.

Tantus

Tantus erat luctus, quantus non torserat olim
Heliades, dum fraterna doluere ruina,
Et sua populeis mutarunt corpora truncis.
Aut Nioben, aut Halcyonen, quarum altera saxum
Induit, & placido nidum locat altera ponto.
Tres adeo noctes, & tot mea lumina luces
Munere Lethæi dulci caruere soporis,
Quemlibet aspernante cibum potumq; palato.
Nox aderat cum concubio iam quarta silenti
Cætera carpebant quo mollem animalia somnum,
Vnus ego miser infando mœrore manebam
Peruigil in solo prostratus membra cubili.
Tum mihi nescio num genius, natura uel ipsa
Inuitos oculos somno sepeliuit amico,
Demulcens grata mea corpora fessa quiete.
Ecce mihi simulacra trium sunt uisa uirorum
Ante torum, de se clarum diffundere lumen,
Suaueq; diuini pariter spiramen odoris
Reddere, & his planè totum complere cubile.
Quale iubar solis mundum iaculatur in omnem
Mane ubi iam sese Nabathæis extulit oris.
Vtq; donum imbuerat quondam fragrantia nardi,
Quo tinxit mulier morituro tempora Christo.
Adstabant summa mihi maiestate uerendi,
Induti quorum nitidas duo membra lacernas
Arte fabrefactas, uariantibus undiq; gemmis.
Horum alter medius, læuum medij latus alter
Claudebat dextra, roseumq; ferebat amictum
Tertius, ornatum paribus pictumq; lapillis.
Obstupui primo intuitu, licet omnia pacis
Signaq; lætitiæ præ se certißima ferrent.

Tum senior, quem sanguineus uestitus obibat,
His male me trepidum uerbis compellat amicis.
Ne timeas noster Sapide, hic (dextramq; sinistro
Cum dictis humero medij est imponere uisus)
Hic est ille tibi tantum defletus Erasmus,
Ob cuius te falsa tenet persuasio mortem,
Quum potius uera iam tandem luce fruatur:
Cui collata prior, quàm te quoq; uiuere reris,
Nec non mortales uos creditis esse beatam,
Non tanti est, quanti, respectu corporis umbra.
Quinetiam mortem, non uitam dixeris istam
In qua tot miseros, & tanta pericula nullo
Fine premunt homines, non mille ego millia dico
Morborum genera infirmum uexantia corpus,
Non alia externis incommoda casibus orta:
Sed mala quæ fœdant prauis adfectibus intus
Captam corporeis tenebris & carcere mentem,
Fœdatam occidunt, occisam in tartara mittunt:
Vt sunt ira, odium, fastus, uindicta, libido,
Luxus, auaritia, impietas, & talia multo
Plurima, quæ non narrari præsentia poscit,
Et quæ sunt satis ex nostris tibi nota tabellis,
Quas passim ad uarias olim transmisimus urbes.
Nam ne te iugis tua lamentatio totum
Viribus exhaustum frangat, solaminis ergo
Adsumus, affectuq; ut te exoneremus acerbo
Pectoris, imprimis tamen ut quæ cernis & audis
Vulges, quò resciant terra & lætentur in omni
Quotquot Erasmiacorum aura uescuntur amicûm,
At tibi ne sit opus scitari, sponte fatebor
Ipse mea, quæ te non ignorare necesse est.

En ego sum Paulus multò sæuißimus hostis
Illis qui spreto ritu pietatis auitæ,
Legirupæ, ut rebar, dederant sua nomina Christo.
Sed prius is quam fulmineo me lumine cinctum
Horrentemq; Damasceno prosterneret agro,
Atq; aciem stimuli pungentem calce retuso
Ore suo graue sacrilegos culparet ob ausus,
Et diuina Euangelicæ mysteria causæ
Diuulganda mihi gentes mandaret in omnes,
Ex quo dicor earundem cognomine trito
Doctor: et hic (stantē extento simul indice mōstrat
Ternum à se numero) sacrati nominis heros
Eusebio patre Dalmaticis prognatus in oris.
Huc ad te Rex syderea cœlestis ab aula,
Nos geminos testes pro diuo misit Erasmo,
Huius ut extremum poßis differre per orbem
Indicio nostro, præclaram numine sortem,
Quod sit ad Ambrosias epulas, Nectarq; perbēne
Admissus nouus æterni conuiua Tonantis,
Proximus accumbens gratißimus aduena nobis
Inter & hunc & me medius, nos ordine quo iam
Coràm stare uides supera regione sedemus.
Hic, rursum digito ostendens Hieronymon, annis
Iuxta me sedem tenuit plus mille, sed ultro
Nunc multum sibi dilecto conceßit Erasmo.
Cur faciat, quid se moueat, respondeat ipse.
Ad quem tum docta sic Dalmata uoce locutus.
Paule docet nos res maioribus ipsa minores
Debere & meritum deferre libenter honorem.
Esto locus fuerit, summi sapientia patris
Dum tulit, iste meus, sed postquam nomine maior

Et meris

Et meritis me surrexit, me cædere fas est
Illi qui non nostra modo monumenta recepit
E tenebris, carie, mendis squallore, situq;:
Verumetiam multo iam lucidiora leguntur
Eius ope insigni, quàm quondam scripta reliqui.
Sed quid plura, fuit Christo crescente necesse
Hunc minui: qui uelabat sua membra camelo.
His tacuit dictis, me rursum Paulus amœna
Fronte tuens inquit, reliquum nunc accipe paucis.
Scis de sede satis cœlo, qua quisq; locemur.
Nec lateat tamen hic horum te candida uestis
Quod sit gestamen preciosi nobile præmi
Quod de se uictis per semet fortiter ipsos
Victores cum magnifico meruere triumpho.
Debellare alios & dicere iura subactis
Humano generi summæ est uictoria laudis.
At qui se sibi subiecit, motusq; rebelles
In se perdomuit, uir longè fortior ille est,
Quàm si cuncta potens & inexpugnabilis idem,
Regna suo unius imperio submittat, ubiq;
Terrarum dominus, quas Oceanitidos undæ
Stagnantes campi sinuoso gurgite cingunt.
Hic nostris hunc in laribus sortitur honorem:
Quum uastatores hominum rerumq; Tyranni
Qui uincunt alios, at se uincuntur ab ipsis.
Sub Stygio pendant pœnas tortore perhennes.
Sed quod ego sum purpureo uelamine tectus,
Significat quos effudi pro nomine Christi
Sanguineos latices uiolenta morte peremptus,
Hinc hac ueste tegor missum referente cruorem,
Quæ sors sola meis collegis abfuit istis,

Dotibus: in reliquis nullum discrimen habemus.
Porrò quum pater omnipotens post multa laborũ
Pondera sustentata pijs pro rebus Erasmo,
Vnde repurgato redierunt aurea mundo
Secula, iam rude donandum censeret, & ipsum
Cœlitibus socium cupientibus addere uellet,
Iussit lætitia totum se soluere cœlum,
Clarius & solito solem illucescere more.
Vnde dies toto plus mense fuère sereni
Hunc prius exueret quàm pars obnoxia læto,
Et totidem simili micuere nitore sequentes,
Postquam stellantis rerum potiretur Olympi.
Nec mirum, quoniam euentus præsaga futuri
Signa animas plerunq; solent præcedere magnas,
Membra relicturas poscenti debita fato,
Naturæq; suæ subituras congrua regna.
Hæc mihi commemoranda, tibiq; scienda putaui,
Illius ut tempestatis non causa lateret,
Qua tantos uestro sensistis in orbe calores.
Finijt, atq; loqui pariter mihi iussit Erasmum.
Is tali mox increpitans me uoce profatur.
Quid sibi uult amens hæc comploratio nostri?
Quid te tot lachrymis & tot male sane querelis
Conficis, & laxas crescenti frena dolori?
Aspice me, uideor ne tibi sine munere lucis?
Aut magis è fœdo in uitam redijsse sepulchro
Quum posui quod me corpus mortale tenebat?
Finge quod ob capitale nephas me carcere uinctũ
Eripiat quisquam, non tu gaudebis amicum
Carnificis fugisse manum, mortemq; pudendam?
Cur non officium præstas iam plenius illud?

Cum de

Cum de carceribus mille, & de mille cruentis
Carnificum manibus mille, & de mortibus huius
Ereptus mundi uitam nunc dego beatam,
Vitam delicias & cuius gaudia nullo
Interitura die, linguarum quicquid ubiq; est
Et fuit, est & uenturum, non exprimet unquam,
Vitam nullius aut oculis aut auribus haustam,
Hoc quam more tuo, non me lugere uideris,
Inq; uidere mihi sortem crudelis opimam.
Mortales si flere iuuat uos lumine cassos,
Lumine uos ipsos uero deflete carentes,
Quorum miratur malus & complectitur error
Mortem pro uita, cæcas pro luce tenebras.
Pone igitur sæuos luctus mentemq; resume,
Et gratare meis lætus successibus. ista
Dicentis faciem miro fulgore choruscam
Rectis ac firmis oculis non ferre ualebam.
Vt qui Phœbæo sua lumina dirigit astro,
Auricomis uisum radijs diffusus hebescit.
Aut si quis manibus cuiquam situlaue liquorem
Vel cinerem offundens oculare retundat acumen:
Sic aciem pupillarum nitor ille mearum
Cimmeria perstringebat caligine pressam.
Huic nihil, ut reliquis, respondeo, sum tamen una
Compellare uiros his usus uocibus O uos
O uos ò animæ felices, ducite me me,
Ducite me comitem, laribusq; adiungite uestris.
Gestio uobiscum positis discedere membris,
Atq; frui minima uestrorum parte bonorum.
Paulus plura loqui prohibens me, protinus inquit,
Tempus erit, quo sydereos habitare penates
Contin

Continget tibi, sed nullis mortalibus istud
Scire datur, nisi selectis diuinitus. ergo
Tu fac unitriplex toto de pectore numen
Et quemuis hominem ceu te dilexeris ipsum:
Quæ duo totius nucleus sunt legis, ad astra
His itur ducibus, cœliq; petuntur honores.
Dixit & inter se collato murmure paruo
Nec mihi percepto, propius sunt cedere uisi
Ad lectum, simul & manibus me tangere parcis,
Et sic sublatis oculis ad sydera fari.
Summe pater, qui cœlesti regione relicta,
Huc nos iußisti subitò descendere lapsu,
Quæsumus his nostris precibus clementer adesto,
Et famulo dignere tuo, languore fugato,
Quo miseræ amissum propter torquetur amicum,
Corporis atq; animi subtractum reddere robur:
Vtq; pia te mente deum colat, atq; supremum
Post actum uitæ iniuncto sibi munere functæ
Inter nos habitet pars non postrema tuorum.
Per Christũ dominũ nostrũ, qui tempus in omne
Cum sacro deus est unus spiramine tecum.
Vix hæc orarant terraq; poloq; potentem,
Cum subitò clarè responsum est cœlitus, Amen.
His sic exactis, ter me super ore soluto
Viuificum misere halitum, totiesq; figuram
Formarunt crucis, & fuit hæc uox ultima Pauli.
Iam reparate tibi, nostri iußiq; memento.
Meq; ualedicto, mox sese scindere uisum
In geminas partes laquear, quo subter habebar,
Vt mare Erithræum quondam secessit in alta
Hinc illinc latera, & populo data regna petenti

Sesios

Se ſiccum præbebat iter:ſic grande per ampli
Os tecti tres ſurſum illos properare uidebam.
Quos ego dum uiſu ſequor,innumerabilis omnem
Alatus cœtus Geniorum perſonat auram,
Omnia demulcens huius dulcedine cantus.
Gloria in excelſis tribuatur ſumma Tonanti.
Ecce beatorum quæ ſit concordia fratrum
Quàm bona,quàm iucunda,pio quã plena fauore.
Qui terram iuuat & cœlum cum talibus ornat,
Gloria in excelſis tribuatur ſumma Tonanti.
Hæc inter , mea magna quidem.ſed neſcio quænã
Vox,celer & geſtus & inenarrabilis illa
Admirandarum ſpecies & gratia rerum
Me ſomno excutiunt,oculis uigil omnia luſtro,
Aureſq; admoueo,uiſa atq; audita requiro.
Et liceat nuſquam ſuperent,ſuperare uidentur,
Tam penitus infixa meis hærebat imago
Senſibus.Aſt ubi iam tandem me colligo rurſum
Extra ſe poſito ſimilem,& me,diſputo mecum,
In me repperio nunquam dubitabilis ipſo
Hiſtoriæ miracla fidem facientia certam.
Qualia Apoſtolicis Heroibus ædita quondam
Dum ferrent noua ſaluando myſteria mundo,
Primaq; credendi iacerent fundamina Chriſti.
Nam quum perciperem turbantes pectora curas
Abſterſas,rurſusq; ſuum perſoluere corpus
Officium,& quo nil magis eſt optabile ſanam
Planè cum ſano coniunctam corpore mentem,
Tum memini Pauli quid uerba nouiſsima uellent,
Me mihi dicentis reparatum:ſcilicet ille
Adflatus,dictæq; preces,& tactio noſtri,

Me ſubitò

Me subitò totum diro languore leuarunt.
O mihi grata salus, niueoq; notanda lapillo,
Quam non nulla potest hominũ præstare medela:
Non minus ac si quis medica contenderet arte
Lazareos artus extinctæ reddere uitæ
Fœtentes, & bis gemina iam luce sepultos.
Proinde mihi iußis Pauli uellentibus aurem,
Lege & amicitiæ promptum faciente colendæ,
Qua mihi Erasmus, egoq; fui coniunctus Erasmo,
Corripior mox è tepido mea corpora lecto,
Accipio calamum, tenebras extinguo lucerna,
Et mihi uisa propagare, & præcepta laboro.
Vos age qui paßim spacioso uiuitis orbe,
Quis fuit & nunc est uenerabile nomen Erasmi,
Vera cano uobis, mihi credite uera canenti,
Ille hodie cœlo mortalia despicit alto.
Quem prius in terris igitur coluistis agentem,
Nunc cœli indigetem templo celebretis & aris.
Et uos qui misere charum mœretis Erasmum,
Læta cano uobis, mihi credite læta canenti,
Regia siue illo magni lætatur olympi,
Et dulces uocum iaculatur in æthera cantus.
Tristia, et lachrymis inamœnam ponite frontem,
Et festos agitate dies, & dicite uersus.
Versentur manibus nocturnis atq; diurnis,
Illius illa satis laudata uolumina nunquam,
In quibus est, uiuit, loquitur, facit omnia præsens
Vobiscum, uos instituens alit atq; saginat,
Omnis doctrniæ potuq; ciboq; salubri.
Præterea uecors liuor quos fecit Erasmi
Eximias dotes & præstantißima facta,

Anguibus & peius rabidis odisse molossis,
Mœsta cano uobis, mihi credite mœsta canenti,
Ille polo sedet, & multa mercede beatus
Concilio diuûm placet & ueneratur ab omni.
Ludit & irridet, studijs exemptus iniquis,
Inconsulta uenenosæ conuitia linguæ,
Scriptaq; nil nisi Sicelides spirantia gerras.
Vos manet horribilis supremi iudicis ira
Tam sacrosancto capiti aduersarier ausos:
Quæ quo lenta magis uindictam prorogat ultrix,
Hoc commissa premet grauiori crimina pœna.
Vel magis omnia creatorem dare semper auentem
Suppliciter ueniam uestris orate piaclis,
Et saltem suprema uiro post fata fauete.
Quorũ equidẽ (melius si rem perpendimus ipsam)
Munere tres uice nunc unius habentur Erasmi.
Vnum terra fouet, sedem dat astra secundo:
Tertius excellẽs, hic optima quæq; magister
Quid deceat, quid dedeceat quid prosit & obsit,
Donec erit genus humanum discétq; docebit.
Ille idem (non summopere res digna relatu
Dicendi finem mihi prætereunda petenti est)
Tertius ingenio ne tantum consulat acri,
Quot tot scripta dedit clariæ prælustria turbæ,
Sed simul ut miseris ueniant mortalibus ex se
Commoda fortunæ, res quas obtruserat illi
Sæpius inuito pia munificentia largè,
Largius in uarios dispensat & erogat usus.
Nam locat, à tædis quas res angusta moratur,
Maturas thalamo, satis ampla dote puellas,
Pauperies castum ne uendat egena pudorem.

Felicem

Felicem, pariti sumptu, iuuat indole pubem,
Spe queat ut meliore sacris incumbere Musis,
Et tandem solida multarum indagine rerum,
Iam manibus lotis ad publica munia sumi.
Viuere quos stipe mendica grauis urget gestas,
Illis præbet opem uictus, & uestibus ambit,
Ieiunos ne forte fames uesana trucidet,
Et nudos hyemis frigus glacialis adurat.
Quapropter nos cœlestem ueneremur Erasmum,
Et uitam nobis sic instituamus agendam,
Vt tandem recipi digni fiamus eôdem.
Quémq; fouet tellus gelidis complexa lacertis,
Perpetuo permittamus requiescere somno,
Dum postrema dies rediuiuos proferet artus.
Ipséq; cum diuis alijs uestigia Christi
Sectatis, duodena Israelitica iudex
Agmina censebit solio sessurus in alto.
Quod tamē hic nobis hoc semper habebitur orbe
Quo tam nos, quàm posteritas uentura fruetur,
Donec erit Phaëtontæi globus aureus astri
Et constans inconstantis uariantia Lunæ,
Dijs superis merito sacros faciamus honores.

FINIS.

DE POCVLO PAVLI VOLSII, QVOD AB ERASMO ROT. DONO accepit VIII. Feb. Epigramma. D. Ioan. Sapidi.

Est phiale tua tum fabro uigilata perito,
Auro atq; argento tum preciosa nimis.
Materia fateor spectabile munus & arte,
Quodq; daret Satrapes, acciperetq; potens.
Sed quisnam neget esse nihil quæ magna uidetur,
Si largitori conferat illa tuo?
Ad cujus minimam rerum quibus erudit orbem
Particulam nil sunt totius orbis opes,
Cuius item famam extinguet non ulla uetustas
Vt quam posteritas cuncta futura colet.
Magni non igitur facies ex dote datorem,
Quin dos ex dante est magnificanda suo.
Attamen, ut reor, hæc arctum designat amorem,
Quo tecum præsens semper Erasmus adest.
Ergo cum calici iungis tua labra, memento
Hunc tibi sic iunctum pectus habere suum.
Forte sibi nota est supremæ linea uitæ,
Quam norunt soli quos deus æquus amat.
Et post fata suis uult esse superstes amicis,
Exempli monitus non sine more grauis.
Quid scyph⁹? An nõ absentis præsentia Christi est
Quem sacræ cœnæ mysticus haurit homo?
Forsan & hæc mißi quoq; significatio uasis

Quæ

Quæ mihi nequaq̃ prætereunda fuit.
Ceu uas Harmonia διὰ πασῶν reddit eadem
Cum pulsum plenum, pulsum & inane sonat.
Nempè soni sunt diuersi tenuisq́; grauisq́;
Aures concentu uox tamen, una ferit,
Sic duo uos unus, tu pauper egensq́;, serena
Ille tibi, potuit quod dare, fronte dedit.
Vnit enim nil diuersæ mage sortis amicos,
Quàm si potior det, quibus alter eget.
Hinc cyathus seu sit uacuus, seu uitæ redundans
Esse duos unum uos meminisse uelis.
Quid quæris Volsi? Sua sunt mysteria Erasmo
Nam nisi cum magna nil ratione facit.
ANNO M. D. XXXVI.

DE MORTE ERASMI ROTER.
ad Andream Critium Archiepiscopum.
Gnesnensem.

Tempore Sarmatici quo regis in urbe Sabinus,
Quæ tenet à Graccho condita nomen, eram:
Est ubi iucundæ mihi consuetudinis usu
Ianua noticiæ præsul aperta tuæ,
Blanda mihi læto declarans gaudia uultu,
Talia gratanti pectore uerba dabas.
Cum noua ducetur Cupido tibi nupta marito,
Quæ promissa toro dicitur esse tuo,
Et sacra, legitime quibus astringuntur amantes,
Coniugio dulcis uincula nectet hymen,
Tunc ego, ne dubites, aliquo si carmine fiam
Certior, ipse tibi Critius hospes ero.
Hæc & plura dabas animo promissa benigno,

Quæ retinens memori condita mente gero.
At iā tēpus adest, cum nata Melanchthone uirgo
Est thalami consors Anna futura mei.
Nanq; ubi maturo curuantia pondere ramos
Diuitis autumni munera carpet hyems,
Percipienda feram concesſit gaudia lecti,
Sponsus & optato lætus amore fruar.
Ergo per hos elegos me certior indice factus
Non potes huc quanq̄ carpere præsul iter,
(Regia namq; procul nostris tua distat ab oris
Nomen honorati principis unde geris)
Illic uota tamen pro sponsi concipe tædis,
Lætàq; coniugio fata precare meo.
Sic deus incolumes uitæ tibi proroget annos,
Sic crescente tuus tempore crescat honor.
At si carminibus licet addere tristia lætis,
Accipe merori quæ tibi præsul erunt.
Sustulit indigna mors funere nuper Erasmum,
Perdidit ô quantum Teutona terra decus.
Illius asseruit nobis facundia laudem,
Roma prius uiuo quam Cicerone tulit,
Barbariemq̄; rudem nostro quibus expulit æuo,
Inuicto calamo scripta diserta dedit.
Illius ubertas, & diuitis aurea linguæ
Instar inexhausti copia fontis erat.
Hei mihi, quanta nouem fecerunt damna sorores,
Publica res quali concidit orba uiro.
Ille beatorum, sed uiuit sede receptus,
Et capit in Christi gaudia uera sinu.
Cuius magna sacri pandens oracula uerbi
Reddidit eloquio lucidiora suo.

Tutus

Tutus ab iniustis est detractoribus illic,
A quibus infando multa dolore tulit,
Despicit inuidiam, nouitq́, quod æquius olim
De se iudicium posteritatis erit.
Tristibus hæc alio sed tempore fata querelis
Prosequar, & faciam carmine iusta meo.
Nunc tibi gratetur lætis mea litera uerbis,
Amplior accessit quod tibi nuper honos.
Iamq́; suprema tenes sacræ uestigia sortis,
Inclyta Sarmatiæ Rex ubi sceptra gerit.
Euehit indignos, fortunaq́; tollit in altum
Sæpe malis amplas cæcaq́; præbet opes.
Hæc, tua sed meruit pietas: hæc præmia, uirtus,
Nemo magis tanto dignus honore fuit.
Nanq; Lycaoniæ quæ subdita uirginis Arcto
Terra Borysthenidis limite iuncta iacet.
Te uehit insigni pietatis laude. fatetur
Se nihil ingenio maius habere tuo.
Comprecor his felix ut honoribus ergo fruaris,
Quæ mea ne careant pondere uota, Vale.

TVMVLI .XVII. PER VITVM
Coppum Selatistadij bonas litteras pu-
blicè profitentem.

I.

Hei mihi quod precibus fatales flectere diuas
Nemo poteſt, & quod mors sua quēq; manet.
Si uitæ possent Graiæ Latiæq; camœnæ
Tempora Nestoreos ducere adúsq; dies,
Vnus qui Pylij superaret secula pensi
Hic Desiderius dignus Erasmus erat.

Seu mores, uitamq́; uiri, linguamq́; disertam,
Seu spectes docti pondera iudicij.
Abstulit hunc terris pleno iam stamine Parca,
Viueret ut posthac liber ab inuidia.

II.

Non cineres orno, quamuis sim splendidus arte,
Sed me plus multo condecorant cineres.
Æui me tandem consumet longa uetustas,
Illos non poterit rodere tempus edax.
Hoc uir commeruit studio, cui postera secla
Vix sunt eloquio progenitura parem.
Tum Desiderij cessabit nomen Erasmi
Quum Rhenus nullas siccus habebit aquas.

III.

Hoc Desiderio marmor decoratur Erasmo
Hinc noto celsi sidera adusq; poli.
Rupturæ nunquam fatalia stamina Parcæ
Illi, ni superis sic placuisset erant.
Eloquio similem non huic Germania uidit,
Nec forsan posthac est habitura parem.

IIII.

Falleris extinctum uita qui credis Erasmum,
Iam rursus mœstis uiuit ab exequijs.
Nec mirum summo si Phœnici studiorum
Ipse potest uitæ reddere dona cinis.

V.

Sic uita Desiderius decessit Erasmus,
Oppetere est uita si meliore frui.

VI.

En Desiderij mœstum post funus Erasmi
Molliter hoc recubant ossa quieta solo.

Fama tamen, nomenq; uiri durabit ubiq;,
Græcia donec erit, donec erit Latium.

VII.

Hoc Desiderij saxo tumulatur Erasmi
Corpus, sed uolitat fama per ora uirûm,
Quà Scythicus Boreas, quà nubiferintonat Auster
Et quà tellurem cernit uterq; polus.

VIII.

Hic Desiderij cineres conduntur Erasmi
Qui iunxit Latijs Attica mella fauis.
Martia Roma suo quantum debet Ciceroni,
Huic tantum debet Teutona terra uiro.

IX.

Hoc Desiderij tumulo conduntur Erasmi
Ossa, uiri nomen replet utrunq; polum.
Hic meruit tanta Germanis laude referri,
Orator quanta Tullius Ausonijs.

X.

Hoc marmor condit defuncti corpus Erasmi,
Qui clarus summo floruit eloquio.
Huic quæsitus honos studijs, & fama manebit:
Gramina dum tellus, dum geret astra polus.

XI.

Clauditur hoc tumulo defuncti corpus Erasmi,
Quem sinet haud unquam posthuma fama mori.
Ingenio quæsitus honos sine fine manebit,
Dum fuerint Graij, dum fuerint Latij.

XII.

O fati leges, ô ferrea iura sororum,
Quam nulli fas est perpetuare dies.
Vrna quiescentis cineres hæc condit Erasmi,

Fama locum nuſquam quo capiatur habet.

XIII.

Poſt cineres phœnix uiuit, poſt funus Eraſmus
Floret, & à triſti maior in orbe rogo eſt.
Hunc celebrant Graius, Latius, Germanus, Iberus,
Et Gallus, uita eſt hac ratione mori.

XIIII.

In dubio, eſt uiuatne, an ſit defunctus Eraſmus:
Clauditur hoc eius pars minor in tumulo,
Pars melior cœlum luſtrat, terraſq; pererrat,
Pars melior uiuit, pars minor interijt.

XV.

Lachrymarum te rogo iam ſiſte riuulos
Viator, & dulcem quietem floribus.
Orna, tumulum Sabæo thure confouens.
Vixi ſatis, fati peregi tempora,
Non ocio, ſed duris me laboribus
Vnus quo plurimis prodeſſem ſubdidi.
Sic docta primum bella geſsi Palladis
Vt me ducem mirata ſit Germania
Suum me ſæpius Ciceronem dictitans.
Tandem ſacris ſum literis immortuus.
Hac fata lege ſubire, an non eſt uiuere?
Rude donari niſi forſitan mori putas.

XVI.

Poſt cineres uiuo doctis ego nomine Graijs,
Hiſpanis, Gallis, notus & Auſonijs.
Eloquio per me pugnax Germania culta eſt,
Meq; à barbarie uindice tuta manet.

XVII.

Vita me functum qui credis forte uiator

Erras, perpetuo nomine uiuo, uale.

Symon Grynæus.

Si sacris fas est urnis inscribere uerum,
Abstinet & solis manibus inuidia,
Vix mihi uix dederis. sua quē sunt non mala secla
Mirata, & uiuum quem coluere magis,

ἀνώνυμος.

Hoc iacet in tumulo malè fortunatus Erasmus,
Qui solum uixit, non sibi, sed alijs.

Eustathius Quercetanus.

Vt musas, pulsa sub tartara doctus Erasmus
Barbarie: ingratis reddidit Ausonijs.
Ne se confectum musarum nomine sæuis
Morsibus aspiceret dilaniari, abijt.

Guilielmus Bigotius Laualen.

Aspiciens meritis haud respondere fauorem
Sint ubi pro meritis præmia Erasmus *abijt.*
Si petis, hic locus est ubi degere tutus ab huius
Temporis ingrati garrulitate queat.

Ioan. Bressanus Bergamensis.

Hoc tegitur tumulo doctißimus undiq; Erasmus,
Qui triplicem linguam calluit egregiè,
Scilicet Hebræam, Graiam, *pariterq;* Latinam
Vt genuinam illi quamlibet esse putes.
Hic tantum studijs studiosus contulit orbi
Quantum fert clarij fax radiosa dei.
Quid tegitur dixi, quem quælibet ora tuetur,
Quiq; oculis hominum notus ubiq; patet?
At tegitur corpus, sed nomen, gloria, honorq;
Clara micant, nullo deficientq; die.

N. Ex Brabantia.

Hic Desyderius requiescit Erasmus, amarum
Qui desyderium liquit in orbe sui.
Mens habitat cœlo, nomen uix clauditur orbe,
Scripta uiri & mundum conteret una dies.

Nicolaus Borbonius.

Lis oritur: meus est, Germania dicit, Erasmus:
Gallia reclamans adserit esse suum.
Hanc interueniens litem mala Parca diremit:
Neutrius hic uestrum, sed meus (inquit) erit.

Ioannes Morellus Ebrudunen.

Ingenio quisq́; si uiuit, uiuis Erasme.
Scripta manent ulla non peritura die.
Nam tua uel primæ relegent qui sola iuuentæ,
Dicere cogentur: Magnus Erasmus erat.
Gloria sit quamuis multorum tacta sagittis,
Non tamen à quoq; gloria læsa tua
Promptius hanc fuerit linguis lacerare malignis,
Æquo uirtutes quàm superare pede.
Iam tua conuellant dictis, laudéntue, quid inde?
Stant merita & uirtus, gratia, lausq; tamen.

Aliud eiusdem.

Corpus humo, superis animam, dat nomen in æuum,
Lex, pietas, uirtus, Roterodame tua.

Vlpius Cisseus Franikeren.

Nosti qui requiescit hic ad aram
Summam, marmore tectus, ò uiator?
Dicam, Roterodamus est Erasmus,
Illum mors rapuit seuera nuper,
Musarum è gremio, hei dolore & alto
Musis uulnere cordis hinc relicto,
Harum nam pater & patronus ille

Vindex,

Vindex, tutor erat, decus, columna.
Summo barbariae labore pulsa,
Musas restituit suo nitori.
Sed quae praemia tandem habet laborum?
Haec, dulcem requiem supernus illi
Dat cum pace pater, suos & inter
Electos numerat, uale uiator.

Ioannes Huserus.

Hic magnus paruo sub saxo dormit Erasmus,
Orbem qui studijs suscitat usq; bonis.

Inscriptio ipsius monumenti in primaria aede sacra inclytae urbis Basilien.

CHRISTO SERVATORI S.

Des. Erasmo Roterodamo, uiro omnibus modis maximo, cuius incomparabilem in omni disciplinarum genere eruditionem pari coniunctã prudentia, posteri & admirabuntur & praedicabunt: Bonifacius Amerbachius, Hieronymus Frobenius, Nicolaus Episcopius, haeres, & nuncupati supremae suae uoluntatis uindices, patrono optimo, non memoriae, quam immortalem sibi aeditis Lucubrationibus comparauit, ijs tantisper dum orbis terrarum stabit superfuturo, ac eruditis ubiq; gentium colloquuturo, sed corporis mortalis quo recondi tum sit ergò, hoc saxum posuere. Mortuus est IIII. Id. Iul. iam septuagenarius, Anno à Christo nato. M. D. XXXVI.

Gilbertus Cognatus.

Magnus

Magnus Roterodamus ille noster
Hæc quo secula neminem tulerunt
Maiorem, neq; prisca clariorem
Norunt tempora, nec cui futura
Parem posteritas habebit, ecce
Hoc sub marmore mortuus quiescit.

Nicolaus Episcopius.

Delitiæ Christi fugitat super æthera Erasmus
Terricolûm infensus fraudibus ac sceleri.
Cedere pollutis decus hoc mortalibus ultra
Omnipotens noluit, esse suum uoluit,
Diuorum inq; choro diuum uersarier usq;,
Rellicto terris nomine perpetuo.

Idem.

Arteis omnigenas tentat quum Phœbus in unum
Cogere, & exemplar perficere eloquij.
Musarumq; suum quæq; addit munus aceruo,
Quo parte ex omni sit decor atq; nitor:
Dotibus en nobis tot cultus prodit Erasmus,
Sæcula cui similem nulla tulere uirum.
At gemmam eximiam uilescere rector olympi
Non passus terris, fulgida in astra tulit.

Hieronymus Frobenius.

Marmoreo iacet in tumulo modo mutus Erasmus,
Orbis enim linguam sustulit inde sibi.

Ille ego qui totum quondam uirtutibus orbem
In mea conuerti splendidus ora meis,
Quem stupuit fantem genitor Cyllenius heros,
Quem metuit, natum Pallas alumna suum,
Quem bene narrarunt paßim iuuenesq; senesq;
Indigetem tanquam talibus esse uirum.
Occido cunctarum uictrix Mors inuida rerum
Me quoq; funereum fecit inire iugum.
Non tamen exitum sentit mihi nobile nomen,
Nec uenit in nostram iam simul illud humum
Nescia concludi uirtutis fama uirentis
Cum stabili durans sole coæua uiget.
Nescia tot unquam meritorum gloria tolli
Cum stabili durans permanet orbe mea.
Iam functum fouet ille Deus, quem uiribus acris
Ingenij totis uiuus in orbe tuli.

GRATA POSTERITAS.

Ergô manes æuo, nunquam uiolandus in ullo
Scimus uirtutes inclyte Erasme tuas
Non Pario mittis perituram marmore molem
Aut statuam Cyprio nobilis ære nouam.
Sed moriens mittis Decus ære perennius omni
Quod nullorum æquant ulla trophæa Ducum,
Liuor edax fatis tandem saturate, facessas
Et referat gratas mens benè culta uices.

Cornelium Graphæum.

Cuia hæc ossa, atq; hi cineres? illius Erasmi
Spurcam barbariem qui expulit orbe procul,
Ecquæ plorantum mulierum hæc turba, profusis
Quæ lachrymis mœstæ marmora dura rigant?
Hæ dulces sunt Musæ, hæc est Germania mater
Illius, insignem hic flentq; dolentq; virum.
Qui pueri hi? salsiq; sales, lepidiq; lepores,
Vna cum magno hoc qui periere Viro,
Qui uero hi iuuenes haud læti? sectatores
Illius, ablato qui duce triste gemunt,
Quæ geminæ hæ læto ridentes ore puellæ?
Hæc fama, hæc summo est gloria digna Viro,
Cur rident? quòd cum dudum mortalis is esset
Nunc immortalis factus obire nequit,
Quid sibi uult turpe hoc stratum tellure cadauer?
Est, quam ille extinxit gotthica barbaries,
Quid stilus? qd charta ad bustũ? his strẽnuus armis
Vandalicas acies ille triumphat ouans.

ALIVD.

Pugnando fessus tandem hic requiescit Erasmus,
Dum cum barbarie bella cruenta gerit,
Edomuit gotthos, prostrauit uandala uictor
Castra, per hunc Musis ocia paxq; manent,
Ne quæso, ne illi somnum interrumpe uiator,
Iam uigilent alij, sat uigil ille fuit.

ALIVD.

Somno adeò optato dulce hic iã dormit Erasmus,
At uero haud dormit mens generosa uiri,

Scripta

Scripta uolant totum latè iam sparsa per orbem,
Et celebri applausu nomina magna sonant.
Mens ea in his ueluti spirat, loquiturq;, mouetur&q;
Atq; hominũ obuersans ambulat ante oculos.

ALIVD.

Corpore paruus eras, parua hac qui conderis urna.
Vtriq; hic illic notus Erasme polo.
Verum quàm excelso fueris, quã pectore magno,
Diuini ingenij id uel monimenta docent.

ALIVD.

E *t parua ista quidem uidetur urna*
R *ari & sunt cineres reposti eadem,*
A *t supra tamen omnem opinionem*
S *upra, & quàm queat exprimi loquendo*
M *agnus ille fuit, superq; cunctos*
V *iuentes celebri sonante fama*
S *ublimis, tumulo hoc qui agit quietem,*
R *em iam iam litterariam tenebris*
O *h fermè horrificis sepultam, amico*
T *utatam auxilo, in suum nitorem*
E *ho restituit, polita mundo*
R *educens studia, expulitq; toto*
O *rbe spurcitiem, grauesq; sordes*
D *iræ barbarei, & undiq; omnem*
A *bstulit ruditatem, agens triumphos*
M *irandos, At enim Viri huius heus tu*
V *is perdiscere nomen: heus age horum*
S *ume principia, hæc legens, metrorum.*

IN ERAS. IMAGINEM.

Quod simulachrum istuc? ter magni illius Erasmi
Sub pedibus quaenam foemina? Barbaries,
Vnde ea sub pedibus? scribendo sceduli illam
Postrauit, uicit, perdidit, enecuit.

IN MORTEM DOCTISSIMI ET *Sanctißimi uiri, Erasmi Roterodami* Georgius Cassander.

Quid tam superbum contuere crudelis,
Quid mors quid alti pectoris minas spiras?
Ignota non es, non tuae latent uires,
Non saeua blandae tua tyrannis ignota est
Aduersa uitae, iusq; ferreum fati.
Eóne tanto quaeso nunc tumes fastu?
Eò metentem cuncta concutis falcem?
Ferox, quod immortalitate donandum
Virum triumphas, uecta funebri curru
Horrentibus quem flammei iubis raptant
Equi, flagrantis pasti ad impias ripas
Phlegethontis, herbas ubi cicuta praecellit
Illos gubernat noctis improbae proles
Furens Erinnys, undiq; obstrepens saeuum
Insana turba militum nefandorum
Heu triste eheu spectaculum ducem cingit
Pallore tetro squalidi ruunt morbi
Saeui dolores, haud amabilis coetus.
Paralyses, & Pleuritides, Phthises, Febres,
At calculum atra cypressus ornat insignem

Luctus

Luctusq; gemitusq; intonans polus reddit.
At tu reuinctas ferreis manus nodis
Impellis umbras, quas uolens recensere,
Numeret arenas littoris, maris guttas
Has inter acri uix prehenditur uisu
Recens Erasmi mœsta conuolans umbra,
Hanc tu superbo sæua murmure ostentas,
Victos ut olim Iulios, Titos, Neruas,
Marcos, Catones, Publiosq;, Flaccosq;,
Hieronymos, Chrysostomos, Petros, Paulos,
Sed ô superni numinis potestatem
Lenem, Tyrannis cui tua haud libens cedit
Ten' scilicet te Erasmum habere credemus
Nostrum, deorum nectare affatim potum?
Terram & fretum nunc ille despicit lætus.
Sublimis & te nunc & inferos ridet,
Tibi in triumphum inanis umbra concessa est.

D. Des. Erasmi Epitaphion.
Domini Stephani Comitis.

Hoc latitat saxo lux orbis & alter Apollo,
Hoc Euangelij est tecta lucerna specu.
Hic alter Cicero: & numerosus Horatius alter,
Hic saxi & stricti est gloria uera stili.
Concilio ante diem cecidit. Sed mente ferendum
Est æqua: cœli quicquid ab Arce uenit.

FINIS.

DE OBITV ERASMI EPÆNOS Trochaicus Tetrameter Archilochius Catalecticus. per Iacobum Meyerum Baliolanum.

O Erasme summe uates, ò sacerdos inclyte
Digne qui uocere lumen sydus atq; claritas
Digne quem laudet suaui, mundus omnis carmine.
Nunciatur ex caduco te migrasse corpore
Terreum liquisse falcem carnis & grauamina
Luget orbis ceu parentem dira mors oppresserit.
Te tamen magis beatè nunc fatemur uiuere
Nam mori uiros recusat musa dignos laudibus
Quos per ora cuncta spargit prædicatq; gẽtium.
Luce bissena beatus scandis astra Iulij,
Quando sex nouemq; Christus plena cõdit secula
Et quater nouẽ decẽbres corpus ex quo sumpserat
Hic dies nomen diserto traxit à Cyllenio
Qui deus tuos honores auxit à cunabulis
Clarus artium magister Præses eloquentiæ.
Qui dies inter sacratos Præsules uenit duos,
Alter à Graijs & alter à Latinis est satus
Quos Anacletum piumq; Roma rectè nominat.
Aptior tibi nequisset ulla lux contingere
Qui pius, Graius, Latinus, orbe toto fulgeas,
Talium dignus fauore, dignus & consortio.
Quis satis referre poßit quanta cœlo gaudia?
Acta sunt choros per omnes, quanta gratulatio
Ciue de nouo cateruas inter omnes cœlitum.
Hic tubæ, nerui, modiq;, barbiti testitudines.
Ora, pecten, pes, arundo, plectra, pæan, nablia,
Tibiæ, chordæ, camenæ, uox Erasmo percrepant.

Te

Te facit suum sodalem diuus hic Hieronymus:
Gaudet Augustinus altis te locatum sedibus.
Cyprianus te uidere gestit & Chrysostomus.
Teq; Matthæus salutat. Marcus ora cernere
Poßit & Lucas Erasmi, datq; Ioannes tibi
Dexteram, tibiq; Paulus osculum uult figere.
Hic Erasme clare uates (Paulus inquit) largiter
Sunt tibi dapes paratæ, nectarisq; copia
Hic eris cibi perennis poculiq; particeps.
Atq; nobiscum beatus sempiternis seculis,
Gloria cœli frueris ac beatitudine
Auræ quantam nullus haurit mente nemo cōcipit.
Hæc enim iucunda pacis hæc quietis ciuitas,
Auræ cuius plateæ, murus omnis aureus,
Estq; perpes hic uoluptas, nulla sunt hic tœdia.
In libro tuum repostum nomen est uiuentium
Esq; dignus qui supernis gaudeas cum ciuibus
Omne uitæ qui per æuum laude tanta fulseris.
Non fodis terræ talentum, nec sacram pecuniā
Stultus ut minister ulla dißipas inertia
Sed bonus negociator reddis amplo fœnore.
Est tibi uitæ peractus cursus omnis gnauiter
Nomen ingens comparasti, nam tuo nec nos latet
Redditam terris labore literarum gloriam.
Vtilis ciuis fuisti semper in republica
Eruditione clarus, moribúsq; fulgidus
Vult deus donare tantis præmium uirtutibus
Rhetor, oratórq; magnus & Poëta nobilis
Magnus interpres sacrorum doctor & uoluminū
Et paraphrastes, & almæ prima lux Ecclesiæ.
Iure cultor & Mineruæ Mercuriq; diceris

Nemo namq; fulsit unq̃ Christiani sanguinis
Tam uenustus, tam disertus, tamq; diues literis,
Vnicus phœnix Erasmus artifexq; floridus
Luculentæ scriptionis, disciplinæ candidæ,
Mundioris dictionis, castioris paginæ.
Et patronus atq; uindex literarum strenuus
Fortis assertor politioris elegantiæ
Alter ut Camillus arcem qui Latinam liberat.
Vãdalos armis decoris uincit & fugat procul
Prælio feliciore submouet Getas feros
Castra doctá ne premantur seruitute Barbara.
Vt sacris inaugurati Pallados mysterijs
Dediti piæ palestræ candidati milites
Hauriant sacros liquores purioris fluminis.
Vnde phœbææ cohortes signa sectantur tua
Te uocat ducem patremq; cœtus omnis Palladis
Et tuo ductu petessit militare iugiter.
Te senes omnes uerendi te canunt iuuenculi
Et cothurnatũ choragum, classicorum principem,
Ac suum decus perenne gloriamq; nominant.
Te scholæ plorãt Latinæ, lachrymãt Grecanicæ
Non secus q̃ uirgo destituta sponso nubilis
Aut ubi amisere fortem milites boni ducem.
Nõ tamẽ tam flent Erasmũ quàm suorũ tẽporũ
Ingemunt malignitatem qua suus nec literis
Est honor, uiris nec ulla digna doctis præmia.
Nanq; tu iam plenus annis demigras feliciter
Inclytum mundo relinquis nomen & famam tui
Alta scandis astra solis ante tempus asseclis.
Non nocet liuor sed extra fulgis inuidentiæ
Aleam, ridesq; uana, despicisq; spicula

Hostium

Hostium,sed te dolenter candidi desiderant.
Mœret alta Roma tantũ morte sublatũ uirum
Graia plorat,& Latina,natioq; Gallica,
Maximè,sed Belga luget,maximè Germania,
Luget Hispanus.Britãnus,Scotus,et Dan⁹ ferox
Rhenus,Ister,& Mosella, Lysa,Scaldis,Sequana,
Clitis,Obris,& uisurgis,Hũbrus,Albis Matrona.
Omne regnum ciuitasq; Christiani nominis
Portus,ora,cardo,tractus,limes & toparchia,
Sed magis natale cunctis Roterodamum solum.
Omnis ætas,sexus,ordo,cœtus imprimis sacer,
Papa,reges,& monarchæ,cum poëtarum choro,
Et sacras quicunq; musas corde fido diligunt,
Diligunt omnes amantq; liberales literas
Sana queis mens atq; pectus recta queis sententia
Qui nec unquàm ueritati præferunt mendacium.
Funerant tristes Erasmũ,qui tamẽ semper sui,
Hoc habent pij doloris optimum solatium
Mille detur perfruisci quod libris Erasmicis.
Haud secus quã quæ maritũ fida cõiũx extulit,
Atq; beaticata luget,prole sed pulcherrima
Funebrem lenit dolorem,mœsta corda recreat,
In libris sales,leporq;,mens,imago spiritus,
Schema,nerui,lima,filum,lux,Erasmi cernitur.
Cernitur cor,lingua,pectus,uita,uultus,sanctitas
Viuit ergo,uiuit omni seculorum tempore
Nobilis uirtus Erasmi,uiuit eruditio,
Orbe toto sparsa,cunctis Christianis utilis.
Paulus hæc:ò Christe nobis qui faues benignius
Suscita plures Erasmos,mitte tales spiritus
Qui canant Erasmiana plura nobis carmina.

Christe fata post suprema, post peracta stamina
Pande cœli templa nobis, celsa pande limina,
Atq; læta da perennis gloriæ consortia.
FINIS.

MONODIA DE OBITV ERASMI
eiusdem.

Luge Calliope decora uirgo
Et tristes cane nænias Thalia
Dic cantus elegósque luctuosos
Defunctus tuus alter est Apollo:
Eheu nobilis est sepultus Orpheus:
Vates inclytus & pius sacerdos.
Luge Ecclesia quæ cupis redire
Ad primordia pristini decoris:
Omnes Pallados expoliti alumni
In pullo lachryment nigróq; amictu
Et plorent uelut orphani relicti:
Quem nunc inuenient ducem camœnæ?
Ecquod præsidium tibi fidele?
Eheu occubuit chori magister,
Iam nostri Cicero migrauit æui,
Nec possum sine lachrymis referre:
Quæ chartam maculant suis lituris,
Quem nunc inuenient sacri poëtæ
Patronum? cecidit choragus artis.
Quis nunc Mercurialibus fauebit?
Quæ solatia, quæue spes? Erasmus
Æternum decus occidit Mineruæ
Quis terget mihi lachrymas acerbas?
Heu quis tristia recreabit ora?

Extinxit Libitina lumen orbis
Quis nunc sol tenebras fugabit atras?
Extinxit Libitina sydus orbis
O mors sæua nimis uiris disertis.
O parcæ nimis inuidæ poëtis.
Quis tantum mihi leniet dolorem?
Quis lamenta mihi grauésq; planctus?
Quis sistet gemitus leuétq; fletus?
Quæ nunc musica quæ fides Lyreuæ?
Postquàm Pieridum nouem sororum
Immortale decus iacet sepultum:
Extinctum est Latiæ decus Palestræ,
Quis certamine fortiore pellet
Victor barbaricas pugil cateruas?
Postquàm conticuit nouus Camillus
Linguarum coryphæus emigrauit
Mellitus cytharœdus ille Erasmus
Omnis criticus elocutionis.
Noster Meonides sacérq; Flaccus
Consolatio, gaudium, uoluptas.
Dulcis gratia, mellis & medulla,
Fandi formula, flos amœnitatis,
Rerum copia, fons uocabulorum,
Vatum gloria, Rhetorumq; splendor:
Cœlestis sapientiæ lucerna,
Legis Christi dos unicus Lyristes
Et princeps studij elegantioris,
Instaurator honósq; literarum,
Vitæ semita, pulchritudo morum,
Virtutum schola, laus & omnis æui.
Thesaurus probitatis ac decoris

Præsignis quoq; gemma castitatis,
Lex & norma piæ eruditionis,
Suauis regula paginæ sacratæ,
Lux quæ promicat omnibus diebus:
Cunctarum sator artium bonarum
Quis tantum mihi leniet dolorem?
Mecum melliflui fleant amici,
Decantentq; Monodiam sodales.
Quos tutela fouet sacræ Mineruæ
Ploret Pourtius, Hantsamusq; charus,
Laurinus uetus hospes alti Erasmi
Insignis Comes, atq; papa Hypranus
Edingus, Spetebrodius, Megangus,
Vates Lacteus, Insulensis urbis,
Bergani Curius Chori magister,
Et Schonouius integer sacerdos:
Lybbus candidus Hantsami sodalis,
Cornusenus in urbe Caßilana
Leuinus Crucius, Reuelliusq;.
Alopecius, in Steuertiaco,
Fratres Eucharij iugum uenustum,
Et portu Leoperdus in nouello.
Et Laurentius atq; Meninorum
Papa, & Becius in Virouiaco,
Necnon Zoutero quem colit Popringa,
Et Basconius arua qui benigni
Gaudet pulchra mei uidere patris
Cum multis alijs scijs probisq;
Quos longum foret hac citare charta,
Nobiscum eximium fleant Erasmum.
Sed tu Meyere quem creauit illud

Pulchrum Balliolum, modum dolori
Funesto statue & tuis querelis
Atram pone chelym & precare Christum
Iungat coelicolum choris Erasmum
Cuius chare Deus suprema uox est.

FINIS.

EPITAPHIVM DES. ERASmi Roterodami, Authore Eligio Euchario.

Ecce in puluere dormiens Erasmus
Non dormit, Tacet ore sed diserto
Eructat uarium & pium axioma:
Viuit mortuus: audit, aurium expers,
Cernit non oculis quibus solebat
Mundum cernere sordibus repletum.
Tangit, non manibus pice inquinandis.
Miraris (scio) Lector antilexin,
Miraris paradoxa. Desine oro
Mirari. facilè omnem Erasmus istum
Nodum soluet, In aureis suorum
Thesauris operum, in quibus tonantem
Omnis posteritas tubam eius audit.
Est ægris odiosa lux ocellis,
Fastidit stomachus cibô grauatus
Mensæ fercula lautioris: Inter
Cygnos, stridulus anser obticescit:
Nec dulces Cytharæ excitant asellum

Auro stramina præferentem: In atris
Prædam noctua quæritat tenebris:
Porco deliciæ lutum est, quid istis
Lector docte Parœmijs uelim, audi:
Doctas, doctus Erasmus ut moratur
Indoctas, ita non moratur aures.
Despectum esse uiro improbo probandum,
Et laudarier à probo, æqua laus est.
In scriptis igitur tuis perennem.
Vitam uiue Deo, te Erasme Christus
Cœli luce beet, benigna cuius
Egit gratia, In organo suo te,
Esses ut fide tinnula & sonora
In sancta Ecclesia canis fidelis.
Vt posses rapidos grege à pusillo
Christi, arcere Lupos tuo latratu.
Isthæc meta fuit tuorum Erasme
Dum mortem moreris bonam, laborum.

FINIS.

IN BARBAROS NE QVICquàm sibi ob Erasmi mortem gratulantes Nicolai Charelli Emerentij Carmen Iambicum trimetrum.

Amusa turba fœda, inepta, putida,
Stribligmosa turba, turba garrula,
Insulsa turba, ridicula, stulta, absona,
Quid gratularis? utraq; quid plaudis manu?

Io triumphe castra quid resonant tua?
Quanuis Erasmum tetra subduxit dies,
Mersitq; acerbo funere, & silentio
Linguam disertam, mundioris eloqui
Tum uindicem, tum interpretem pressit graui,
Inuictus & nunc ille si stilus iacet
Antiquitatis erutor, sapientiæ
Promúsq;, condúsq;, & iocos & seria
Miscere doctus, annuente Pallade,
Quanuis iacet calamus Erasmi, inscitiæ
Fatale telum sordidæ, & præsens lues,
Ne gratulare turba confusanea,
Neu morsibus dentes para, bellum uelut
Motura laruis, atq; pugnam umbraticam,
Decessit ille sed catus, sed prouidus
Non antè quàm ter mille Erasmos linqueret
Musisq; literisq; præsidio sacris
Qui se referrent ore, corde, pectore
Hi rem profectò perbreui confecerint
Tecum, negotij quando non multum super
Est, iam coacta barbarie in angustias,
Nam prorsus istam, fato ineluctabili,
(Rumpare quanquam, & dissecére pertinax)
Ludis, forisq; & omnibus pomœrijs
Pulsam, iubebunt iam semel tandem emori
I gratulare, plaude utraq; nunc manu
Amusa turba, fœda, inepta, putida.

FINIS.

Anges

ANGELI ANDREÆ RE-
sendi Lusitani, In Erasmo mas-
stygas Iambi.

Quid ò morosi, fabulis anilibus,
Merisq; nugis, obstrepescitis mihi.
Furace pica & graculis loquacius?
Erasmus ille, Erásmus orbis totius
Decusq;, honorq;, criminum obiurgator est
Non destitutor ordinis, nec hæresum
Fautor, quod illi impingitis, falsò tamen,
Quis impudentium & ora perfricantium
Ferat graue supercilium, iniquis & feris
Plenum minis? Quis dij deæq; cœlites
Rerum exitus iam nos manet? nec hiscere
Mutire nec dabitur in hosce perditos
Mores? At olim eupolidis in cotyttia
Baptis licebat improba excandescere,
Dicax Bion nigris salibus admissus est
Et prisca Aristophaneos, & Lucilij
Comœdia, anticis solebat lusibus
Sannáq; præsenti, rea in præcordia.
Mucronem acuere linguæ, & induta reum
Prodibat in theatra nobis non licet
Milonium, Pantolabum, & addo fusium
Et id genus, turbam balatronum grauem
Natalium, repotiorumq; aucupem:
Et barbarorum odia, politioris m
Musæ studia, summotenus perstringere
Leui nota, iocisq; liberalibus?
Nascuntur hinc cunctæ hæreses, Lutherus hinc

Con-

Conclamitant, quum potius impostoribus
His debeatur omnis hæc tragœdia
Malorum, ob huius seculi tyrannidem,
Venum sacrata (ignoscite loquendum est ita)
Quis non uel indignis dari uidet? scelus,
Quid præsulum aulis nequius uel mollius?
Hic purpura omnis, omnéq; hic patagium
Venatio hic, effœminatius nihil
Aut delicatius, libris non his opus,
Aut rara auis, similéq; mulæ fœtæ erit
Monstrum, ast ubiq; plena morionibus
Aula est, Sacerdotum quis impiam ferat
Vitam? Hic ego ausim ferream uocem mihi
Optare, cuncta ut expediam ubi neminem
Ferè sacerdotem, impleat qui munus, &
Viuat sacerdotem dabis, Iam qui modis
Extorsionibusq;, nummulis sciant
Rete inuolucráq; iacere, hi latè patent,
Iidemq; suffœni, sibi nimium placent
Suisq;, quod soli columen & lumen hi
Vocantur interim minus quum nullibi
Sit frugis, insanire iam cogor nimis
Et splene aperto non ad hæc Democritum
Qui rideat noctes, dies qui rideat
Accire, dum magnum sophos iuri suo
Deuindicant, buccis nimis turgentibus
Subire ferulam nos magistelli iubent,
Quin & minerual soluere ad quinquatria,
Iam si quod illis contigit, non discere
Tentabimus, terrent minis feroculi
Suadentq; rebus afferentem incommoda

Desinere, Græculorum inanium sequi, &
Rhetorculorum ineptulam facundiam,
Vides Erasmum, & hosce literatulos.
Aiunt, triobolares? in hoc dogma impium
Lutheri, adegit sola Græcitas, fidem
Quæ labefactat triados, atq; spiritum
Negat, uin & tu stolidus hæreseon sequi
Schedas? & oppedere magistrorum ordini
Nostrorum? at ipse nil magis perhorreo
Verum hæresim Hieronymus si ullam sapit
Phrasin trium linguarum ab incunabulis
Edoctus apprime, uelit quis non magis
Errare cum tanto antesignano, & duce,
Et primipilo Ecclesiæ, quàm barbaris
Cum singulis, cúmq; omnibus uerum loqui?
Vis clarius, simplicius hæc me dicere?
Nugas Erasmi, dum manebit integer
Vt modo, mille præferam subtilibus
Scotis, Eant nunc, nosq; Erasmicos uocent.

FINIS.

D. ERASMI ROTERODAMI LITERARVM OMNIVM ANTISTITIS Encomium.

Per Guielmum Piscem Atrebatem.

Non alius quiuis, sed solus Erasmus Erasmũ
 Dixerit, hoc nomen sit temerare nefas.
Hæc ubi detonuit Phœbi cortina canori,
 Articuli dextræ contremuere manus.
Sed tamen & mica gaudent cœlestia parua,
 Et supplent salsæ thurea dona molæ.
Cesserit e uiuis in terram terra recedens,
 Ignea nobilior spiritus astra tenet.
Hunc tamen ipse sibi post fata parauit odorem
 Nominis, ut præ se balsama surda probet.
Nec dubito qua sint capienda exordia nobis,
 Materia numeros suppeditante sibi.
Sed modus in dubio est, ita Musa pollet in omni,
 Vt cum dixerimus plurima, plura uacent.
Per partes alijs Musæ fauere canoræ
 Pierides debent huic sua plectra nouem.
Nil fuit ignotum (dictu mirabile) Erasmo,
 Quatenus ingenium uel penetrare potest
Seu lyricos dulci modulatur carmine neruos
 Seu sua Cadmeo uerba sapore polit.
Siue Hecubam nobis tragice Cysseida transfert
 Iphianassai seu renouatur himen.
Coniurauerunt pariter natura deusq;,

Cordaq; præcipuis instituere bonis:
Hic contempsit opes animo, seruauit ad usum,
Plures capturus, si uoluisset, erat.
O quoties & quot miserunt munera reges?
Et quot honorarum constituere schedis?
Terrenum quoties numen sua pignora præsul
Maximus appellat, scriptaq; sancta probat.
Grandis in eloquio semper sublimis Erasmus.
Fulminis in morem fluminis inq; modum
Aut uelut aërijs prolabens montibus amnis,
Rupit in exhaustos cum cataracta sinus.
Aut uelut orba suis tigris cum Parthica natis,
In predatores currit acerba suos.
Tersus erat Batauus, calamo felicior omni,
Pace tua Tulli, Quintiliane tua.
Struxerit Amphion Bœotia mœnia cantu,
Fecerit & lapides huc properare rudes.
Armenta & syluas & flumina duxerit Orpheus,
Eumenidum & madidas fecerit esse genas.
Et Mityleneus delphina equitarit Arion,
Quo duce damnatas exuperarit aquas.
Parui (quanq̃ etiam sint hæc mendacia) pendo
Omnia, plus illis omnibus unus agit,
Græcia mendacis testes sortita Camœnæ
Vincitur à ueris, & ratione rei.
Felices qui te Batauis fouere parentes,
Terraq; uagitu facta beata tuo.
Credibile est tibi Dædaleas stillasse uolucres
Ceras, eq; suis dulcia mella fauis.
Mella alimenta quidem, sed diuina orgia ceræ
Significant, sat enim tu quoq; utrisq; facis,

Eloquio

Eloquio informas homines nutrisq́; fouesq́;,
Tum prætergreßus sacra deumq́; doces.
Tu trahis affectus, ipsos retrahisq́; uicißim,
Vimq́; Pericleo grandior ore facis.
Lacte modo currit sententia dulcior ipso,
Dilataq́; suas cum spaciatur opes.
Nunc instans strictim ruit in compendia uerbis,
Spartana nusquam uel breuitate minor.
Quodq́; cupit facit, & calcar spectantibus addit,
Siue legunt oculis seu magis aure bibunt.
Sed siluisse magis præstat q̃ pauca referre.
Prurit ad intentum, sed mihi prona manus:
Quid faciã? stimulor, magno & deterreor ausu,
Hinc mihi pugnat amor, sed tamẽ inde pudor.
Vincat amor, cedatq́; pudor, rediturus abundè.
Dum mea nescio quis carmina carpet edax.
Interea campo parui luctemur in amplo,
Paucaq́; de multis sint memoranda mihi.
Amplior est illis cursus qui lege soluta
Narrabunt laudes dulcis Erasme tuas.
Namq; uelut rapto quondam Cicerone poëtæ
Flebant, & laxo turba uagata pede,
Sic tibi plus patriæ patri dabit utraq́; mistim
Gloria, seu laurus, seu mage lingua placet.
Non modo cui prosis tibi te dimittere durum est,
Pelingnam frangis sic mihi dente nucem.
Suppositum breuiter nec dedignare Catonem,
Atq; obscura prius disticha clara facis.
Ciuibus esse pares pueros, orare docesq́;,
Instauras ueterum tot monimenta uirum.
Barbariem craßa siccas uligine plenam,

Et latius per te nunc iuuenescit ager.
Copia uerborum rebus coniuncta superbit,
Mox libertatis ludis in arbitrio.
Tu Phœnix studiorum ingens, quot millia uiues
Annorum exuperans tempore Gangis aues?
Nam monumenta tui nunq̃ delenda dedisti,
Nec nisi supremis interitura rogis.
Tot speciosa equidem nobis uiridaria plantas,
Nostra tuo sit ut his parta labore quies
Lucius à Græco per te sermone recessit,
Exhilarans salibus Romula sensa suis.
En sub repentis memoras austera senectæ
Iura, in quæ medicæ nil potuere manus.
Et meritò extollis diuisos orbe Britannos.
Et gracili dominis concinis ore casam.
Dein sic colloqueris pugnantia uerba uicissim,
Nulla sit ut summa pagina fruge carens.
Scribis ea ad formas puerorum, at turba diserta
In manibus semper nocte dieq; terit.
Chiliadum sparsos missus sic cogis in unum,
Vt desint nulli ad prandia lauta cibi,
Et similem simili confers, contraria iungis,
Quodq; olim dictum pro breuitate placet.
Tu puerum ex urso formas teneroq; leone,
Et scis ad uiuum de Cicerone loqui.
Non hic iudicium Paridis, sententia uera est,
Et si summates indoluere uiri.
Reijcis à dono, qui se occidisse tyrannum
Iactitat, & munus demeruisse negas.
Tu mirè nobis facis arridere Silenum,
Atq; tabernaculum pura decere doces.

Confessos

Confeſſosq́; doces animorum extinguere morbos,
Et ſacra uitalis das alimenta cibi.
A noſtris Thurcas animis prius ipſe repellis,
Dulcia inexpertis Martia bella uocis.
Tu uiduæ in Chriſto donas ſolatia uera,
Atq; ad uirtutem principis orſa moues.
Lubrica ne quicq̃ rediturum in guttura peccet,
Tu lingua clauſo quum licet ore tenes
Túq; iter ad mortem primam, uitamq́; ſecundam
Conſtruis, o miles non retrouerſe dei.
Nulla tibi ſummo uacua eſt epiſtola melle,
Vel ſale, ſed miſtim mel tibi ſalq́; fluunt.
Nunc urges, nunc ipſe doces, nunc corrigis, inſtas,
Arguis, exultas, deprimis atq; leuas.
Obijcis, emendas, laudas, propellis, honoras,
Deriuas, uerſas, conſulis, obloqueris.
Gratulor inuidulis, qui tunc fortaſſe quietum
Ad calamum ſtimulis te pupugere ſuis.
Hinc equidē factũ eſt ut nos quoq; plura legamus
Et fuerint ſtudijs ocia nulla tuis.
Quæſiuere ſibi nomen, reperere, ſed illi
Non alia noti conditione forent.
Omnia ſic tractas, ne quid non hæreat apte,
Condiat & mirus gemmea dicta lepos.
Ad maiora uocor, quo me meus impetus urget,
Sed quid polluta myſtica uoce loquar?
Dixerit è turba quiuis, Quid piſcis inepte
Sacra canes ſacri neſcius eloquij?
Aurea ſi quondam de ſtellis ſcipſit Aratus
Carmina, quanq̃ idem non erat Aſtrologus.
Quis me fortè uetet breuia in compendia Eraſmi,

Ponere, quæ fusim lacteus ipse parit.
Quæ precor inuidia est numeris breuioribus uti?
Sæpius in tabula totus & orbis habet.
Non sub censuram ueniunt hæc omnia nostra,
Fallit enim cæcos proprietate color.
Mantica sic uobis sit plena, & sancta cucull a,
Vt septis nolim prosiluisse meis.
Mittite me paulum, rursusq; ad nostra reuertar,
Auspicibus uobis ni mihi porta patet.
Ille paraphrastes ceu commentaria ponit,
Explicat obscuros hac ratione locos.
Matthæum, Marcūq; sonat, Lucamq;, Ioannemq;,
O opus excellens commoditate pari.
Sanctaq; missorum illustrans dehinc acta uirorum
Ambiguum patitur præuius esse nihil.
Et uas electum domini scrutatur ab imo,
Dum uocat ad ueram Romula corda fidem.
Siue Corinthiaco uox est pollentior ære.
Quum duplici gentem pulsat epistolio.
Castigat tardos Galatas, Ephesosq; Dianam
Pellit, & idolis non sinit esse locum.
Ex Macedum terris animos solatus honorat,
Inq; Antichristum fortia corda parat.
Seu te per mistum uaria de gente Timotheu
Instruit excusans uincla tenere pedes.
Seu te habitū gnati in morem Tite chare salutat,
Accersitq; ad se, non tamen ante diem.
Siue Phrygem miti tractare Philemona charta
Aggreditur, quamuis carcere tentus erat.
Arguit Hebræos & raptim umbracula Mosis.
Completa à Christi sole oriente canit.

Clauis

Clauigerum noster Petrum mox dicit Erasmus,
Dum scribit primo, aut posteriore loco.
Atq; pari sanctum declarat stemmate Iudam,
Explanat formis teq; Iacobe tuis.
Tuq; Aquilæ gestator Io diuine Ioannes,
Expreßa in chartis sensa duabus habes.
En per te cuiuis mediocri est orbita trita,
Non iam caligo fallat ut ulla uirum,
Quin & defendis sic per te emissa potentur,
Nusquã ut sopitum te tua scripta probent.
Spicula sic habetas in te uibrata malorum,
Ceu tibi thoraces ex adamante forent.
Vt nisi qui se male sentiat, audeat in te
Nemo, adeò recta prælia fronte subis.
Quin quid stultitia dicent sapientius ipsa,
Quæ probat ingenuè cuncta subesse sibi?
Quid festiuius est? quid nam est ornatius? atq;
Dulcius? aut quidnam tinnit amabilius?
Sola hæc una tibi nomen uel reddere clarum
Sufficit, hac una summa aditurus eras.
Et ne quid sacras desit tractantibus artes,
Instruitur libris contio sancta tuis.
Cur igitur, qui sic prodes, sic ipse fereris?
Excipis & clypeo tela tot arta tuo?
An ne quod inuidiam patiuntur summa supremã?
An ne mali quod uix sustinuere bonos?
An ne quod ægrotos oculos offendit Apollo?
An ne quod ad signum quæq; sagitta uolat
An ne q; improbitas solita est odisse modestos?
Et sunt nequitiæ signa placere malis?
Ah quoties pro se memorant dixisse Catonem,

Inuidia toties exagitantercum.
Absoluit toties grauior censura petitum,
Atq; in uirtutem nil potuere doli.
Et Maro Aristarchos toties perpessus amaros,
Viuit, & æternum ac nobile nomen habet.
Qui sacrum impeteret non defuit unus Homerũ,
Cui dederit meritam pynea sylua crucem.
Ecce tibi rumpunt uitalia stamina Parcæ,
O immortali tempore digne pater.
Tempore namq; tuo, non nostro tempore, nam te
Calculus & uentris subluuies tulerunt.
Concilio dum sublimis speraris adesse,
Et finiturus plurima marte tuo,
Lurida te nobis subduxit Erynnis Erasme,
Dum studet obliquas continuare uias:
Dum dubitat ne sit tandem discordia concors,
Dum timet excußis cuncta quieta sagis.
Falleris Alecto, functi reuerentia crescet.
Sunt quoq; qui parteis immorientis agent.
Tam sanctus nobis Romana in sede refulget,
Tam sanctus Cæsar Romula lora tenet.
Vt tibi fas non sit sanctum turbare senatum,
Tu licet indignans excutiere loco.
Proderit aduersos nil commisiße monarchas,
Ibitur in fœdus bestia dira ratum.
Ad te sed rursus diuine reuertor Erasme,
Quem nequeo dictum præterijsse semel.
Non quicq̃ aduersi pateris, nos damna subimus,
Non tibi, sed nobis illachrymare decet.
Idem te perdit, patriam qui perdidit olim
Iulius, en similis gestit adesse sui.

Postris

Postridie mortis se matutinus Orion
Ostendit totum nuncius ipse necis.
Te cessisse sibi iactans, dum cursor ab alto
Ventus in æquoreas flatq; reflatq; sinus.
Quinto Idus uadis misera à tellure beatus,
O uir colloquio non reprobande poli.
Ille dies mihi post decimum uenerabilis usq;
Semper erit, semper festus honore suo.
Nil opus est, uastas ad Erasmica busta colossis,
Nil opus est obelo, nil quoq; pyramide.
Ipse sibi uiuus monumenta affixit Erasmus,
Vllo quæ non sunt interitura die.
Tēperet à lachrymis uoluit bene quisquis Erasmo,
Ne uiolet fletu numina sancta suo.
Mentibus in nostris bustum sibi firmat Erasmus,
Cuius habet quæuis bybliotheca decus.
Deucalioneas merito contempserit undas.
Non uolucres uetitos, non Phaëtonta timens,
Tempora nullius paueat cariosa senectæ,
Chalcea quem nullo uita sopore nouat.
Mirentur Virbi reducem post fulmina uitam,
Martia Cadmea & semina missa manu.
Virbius haud primum retinet rediuiuus honorem,
Sed latitat lucis dia Diana tuis.
Et fata Agenorides uidit pereuntia pallens
Mutua ciuili fata dedisse manu.
At nostri celebris celeberrima fama uolabit,
Circumscribetur nec tamen ille locis.
Horrebit dentes nullius & ipse draconis,
Horrebit dentes nullius inuidiæ.
Quodq; fuit rarum inuidiam uirtute domabit,

Figet

Figet inassueto festa trophæa Tholo.
Hæc tibi nos superum canimus conuiua beate,
Testati in primis quæq; minora sequi.
Serpit humi mea musa timens, nec surgit in altum,
Non ausa in uastos mittere uela sinus.
Parce nec increpita, namq; est syncera uoluntas.
Audet enim affectus, sed mihi plectra labant.
Tuq; tui desiderium sine fine relinquis,
Solamur libris tempora mœsta tuis.
Salue Musarum sublimis gloria, apexq;,
Atq; in perpetuum dulcis Erasme uale.

GVILIELMVS PISCIS
Atrebas faciebat.

FINIS.

Paulus Scuticamastix, in defunctum
Eras. Rotero.

Vidit ut in Cœlis animam uenientis Erasmi
Franciscus dixit, cernis ut ille uenit?
Ille ad nos uenit Thoma, percharus Erasmus,
Hic certe est nostræ, relligionis honos,
Iste reformator fuerat nostri ordinis æquus,
Sed quid profuerit nescio? quidue uenit?
Huius si scriptis monitus non uixerit ordo
Noster, mittemus, quem trepident alium.

DE DESIDERIO DESIDERII
Erasmi Carmen, Ioanne Lacteo
Gandauensi autore.

Cur Desiderium desiderat orbis Erasmum
Vsq; adeo ereptum? sic bona cuncta solet.
Diuersa ratione tamen desiderat illum,
Virtutem absentem ac inuida turba solet.
Præsentem illam odit, sublatam stulta requirit,
Vtrinq; ingenio iudicioq; carens.
Hunc uiuum ut stupuit Phœbus surgensq; cadensq;
Sic raptum nollet, fert tamen & tolerat.
Et quæ uiua super linguæ monimenta utriusq;,
Iis desiderium sarcit alitq; suum.
Sic uiuit uita functus quoq; magnus Erasmus,
Viuit ut in natis patris imago suis.

D. ERASMI EPITAPHIVM PER.
Dicaum Pyrrhum Lusitanum.

Postquam importuno fato consumptus Erasmus
Desijt humana conditione frui.
Romani periere sales, periere lepores,
Et periere omnes delitiæ & Veneres:
Et periere nouem decima cum Pallade Musæ,
Et perijt blandis gratia mista iocis.
Et sic unius perierunt omnia morte,
O grauis, ò doctis mors lachrymanda uiris

D. ERAS-

D. ERASMI

ROTERODAMI EPITAPHIA,

per Eruditiss. aliquot uiros Academiæ Louanien. ædita.

Epitaphium D. Erasmi extemporaneum per Thomam Lineum.

En breuis urna capit perparuū corpus Erasmi,
Orbis at immensus non capit ingenium.

Aliud eiusdem.

Fata sui Mori, mœstus dum luget Erasmus,
Morone careat, non fugit ipse mori.
Terra pares animis spatio diuisit iniquo,
Nunc iunctos pascit nectar & ambrosia.

Aliud eiusdem.

φαίδιμος, εὐδόκιμος, πολύφημος, ἔρασμε βιώσας
ἀντίθεος μοῖραν ἴσχε μετ' ἄρ ἀθανάτοις

Idem latine per eundem.

Vixisti clarus, celebris mirandus Erasme,
Dijs similis uiuis nunc quoq; post obitum

DIDACI PYRRHI LVSI-*tani in Erasmum Roterodamum Epitaphium.*

Si qua

Si qua fuit lachrymis mors digna perenibus unq̃,
Si qua fuit doctis mors inimica uiris.
Edite singultus, & pectore rumpite questus,
Et multo indignas imbre rigate genas.
En iacet ille satis nunquam laudatus Erasmus,
En iacet Hollandi *gloria prima soli.*
En iacet eoo populo notißimus unus,
En iacet occiduis notus & hesperijs.
En ille obmutescit olor, qui sæpe canoro,
Sæpe sacro dulces fudit ab ore sonos.
En illa & Latiæ linguæ tacet unica Siren,
En & Cecropiæ gloria prima tacet.
En tacet os Musis, & Phœbo *digna locutum*
Plurima, longæua non peritura die.
Et quod Castalio largos è fonte liquores
Hauserat, en olidis uermibus esca datur.
Ingenium cuius uix unus ceperit orbis,
Cuius in æternum fama superstes erit.
En dolor, en tacet, en parua requiescit in urna,
En iacet Heluetiæ putre cadauer humo.
Si qua tamen multis lachrymis indignaq; fletu
Mors fuit, & doctis non inimica uiris.
Hæc est illa quidem, nam quis dubitarit? Erasmi
Hæc eadem siccis mors adeunda genis.
Ille patri charus, Christo charißimus, ille
Diuino afflatus numine Roterodamus.
Dum uidet Europam *belli feruere tumultu,*
Dum nullum paci iam superesse locum.
Dum uocat audaces Gallos *in prælia* Cæsar,
Corpus humi linquens, ocyus astra petit.

Eiuſdem in eundem Epitaphium Græcum.

ἀθάνατος σοφίαν, ζῶν δὲ θνητὸς ἔρασμος
ὧδ' ἐν τοῖς κόλποις κρύπτεται ἐλβετίας.
γαῖα μὲν οἰμώζει, μακρὸς συγχαίρει ὄλυμπος,
αὐτὴ ἔτι στάρται αὐτὸς ὅτι μετέχει.

Aliud eiuſdem.

ἐνθάδε κεῖται ἀνὴρ θεῖος τρισέραστος ἔρασμος,
ψυχὰ δὲ τῶν μακάρων οἶκον ὄλυμπον ἔχει.

Aliud per eundem.

Ecquis in hoc recubat tumulo? diuinus Eraſmus,
Ecqua ſuper tumulo (fare age) Diua ſedet?
Lingua latina, graues quænã imo è pectore queſt*
Rumpit, ſciſſa comas, & laniata genas?
Turba diſerta uirũ, cedo hæc quænã altera turba ē
Ex Helicone nouem cernis adeſſe deas.
Phœbus ubi? lachrymis illic conturpat ocellos.
Proxima quæ Muſis aſsidet? alma Venus.
Illa ne Lemniacis quondam deprenſa catenis,
Dum iacet amplexu Martis anhela Venus?
Illa ne laſciuos ſemper quæ curat amores?
Illa cytheriaco de ſale nata Venus?
An magis æthereo Venus hæc eſt orta tonanti,
Cui placet (ut fama eſt) non niſi caſtus amor?
Et quæ ſola poteſt blandos donare lepores,
Innocuosq; iocos, & ſine felle ſales?
Quam ſimplex comitatur amor, quã gratia nuda?
Hæc eadem eſt prorſus. quis puer ille refer?
Hic? Deſiderium, quemnam deſiderat illum
Cui Deſyderius nobile nomen erat. (illis?
Mitte pias lachrymas, quis enim, quis fructus in
Excute ſingultus pectore, quæſo, graues.
Stat ſua cuiq; dies, gemitus nil profuit ulli

Qui

Qui semel in campos uenerit Elysios.
Imo age quæ tantas ciet hæc sine fine querelas?
Cur alata sedet? nec tamen inde uolat?
Garrula fama comes uiuo iunctißima Erasmo,
Cur non defunctum deserit illa uirum?
An quia mirificè uiuum dilexit Erasmum,
Nunc quoq; post obitum perstat in officio?
Imo quia paucos, aut nullos cernit Erasmos,
Nunc quoq; post obitū hæc monumenta colit.
Sic est, fama tuum tumulum, doctrina libellos
Seruat, ut æthereus te quoq; Erasme locus.

Aliud eiusdem.

Quod bonus atq; pius fueris, quod doctus Erasme,
τοῦτό γε τοῖς ἀγαθοῖσι πᾶσι διὰ στόματος.
Quod non ipse tuos mores culpauerit unquam
ζωΐλοι, οὐκ αὐτὸς μῶμος ἔρασμε neget.
Quod diuorum auges numerum nouus incola cœli
δεικνύτω ἡ ἀρετὴ τοῦτο, τεός τε βίος.
Quod proferre parem ualeant tibi secula nostra,
μὴ νέμεσις ἐν τοῖς, τοῦτο μὲν ἀδύνατον.

Lamentatio Ditij Fernandi Friatis Hispani
in mortem Erasmi.

Flete decus, quæso Graiæ Pallanta Camœnæ,
In quarum arbitrio spesq; fidesq; mihi.
Nil uultis tanto feriam mea pectora planctu,
Mœstaq; continuis fletibus ora rigem.
Vos alacres mecum supera conuexa meate,
Atq; ore effuso talia uerba date.
Heu ubi palladium diuini nomen Erasmi,
Heu ubi nunc Pallas, Roterodamus ubi?
Heu ubi nunc latitat, potuit qui scribere tanta?

Heu ubi nunc uiuit Musa colenda tua?
Quam releuat uirtus multo sudata labore,
Seu dederis uacuo languida membra toro.
Quem uelut oraculum cuncti commune premebāt
O Desyderij maxima cura mei.
Quem deus ingenua uoluit præstare Minerua,
Morte uirum hunc doctum deperijsse, queror.
Proh dolor? heu? charo uelut à genitore relicti.
Ah quanta ingenijs facta ruina bonis?
Græcia docta tulit quē, quē et tulit inclyta Roma,
Ingenij huic nunquam fama perire potest.
Qui scit Aristotelem, qui basiat ora Platonis,
Ingenij huic nunquam fama perire potest.
Cui Cicero Grai resonant Demosthenis ora,
Non immatura laus sua morte cadet:
Qui sic doctiloquo, sic protinus ore sonabat,
Ver huic perpetuum est, perpetuusq; dies.
Cuius fama manet nullo uiolabilis æuo,
Dicetur nomen tempus in omne suum.

Eiusdem nomine Ludouici Viuis in mortem Erasmi lamentatio.

Inuida cur me sic o nex disiungis amantem,
Quem bene colludens conciliauit amor.
Me dolor & lachrymæ uexant sine fine labantem,
Hei mihi, quod tantis subdita uita malis.

Eiusdem ad Ludouicum Viuem grauiter Erasmi morte perturbatum, consolatio.

Inclyta quem genuit tam fonte Valentia diuo,
Orator, toto clarus in orbe mane.

Tu quoq; iam lumen simul immortale latinis,
Gloriaq; Hispanæ gentis, & orbis honos.
Audi, tam armatus cur morti obstaret Erasmus?
Si moriens phœnix unicus orbis erat?
Viue, tua in longos abeant suspiria risus,
Mortis enim hæc nemo tela cauere potest.
An perit ex toto, quē languida mēbra remittunt?
Viuit? an in cœlum, uenerat unde, redit?
Mens æterna manet, manet immortale sepulchrū,
Per quæ præclarum plus micat ingenium.
Numina, qđ supest, tibi dēt hinc sancta precamur
Hoc lachrymas casu si cohibere queas.
Ad quater undenos qui nondum ueneris annos,
Quem omnes suspiciant, atq; sequantur eris.

Eiusdem ad quendam petulantē, qui ualuis templi D.Petri asscripsit, animā Eras. diris manibus cruciari, responsum.

Non est μωροσόφων *qui temperet Annubal iram?*
ἑλλάδι, ῥωμαϊκῆ, ἑβραϊκῆ λαλία
Postq̄ doctiloquus fato cessauit Erasmus,
Qui fregit tauros hos bene quosq; truces.
Ingeniosa uidens mordacis carmina uatis,
Tam (inquā) alius faciles nō dedit ore modos.
Sed miser angusta nimium preclusus in aula,
Spreuit Pieridum, Thespiadūq; domos.
Namq; ego dū miror numerosq; pedesq; modorū,
Dij meritis (inquam) dent tibi digna tuis.
En quo stultitiæ? aut quæ tandē in secula uētū est?
Si licet, ut tam audax manet ab ore furor.
Saxum Acheronteū premit, an præcordia Erasmi

Cuius ab euentu est;uita probata suo?
Quin potius tua iam Titij præcordia fiunt,
Ardentem unde fugax non leuat unda sitim
Quæ uiuum stygias uexit te cymba per undas?
Talia cum doctus uerba poëta dabas?
Vidisti triplici latrantem Cerberon ore?
Seruantem nigri limina tetra ducis?
Ferreq; Erasmum celso saxum in uertice montis
Sisyphi ut expositū rursus ad ima ruat.
Sed mitto,est asinum pulchrum,conferre leoni,
Vel quia tu talis,uel quia pauca potes.
Huc scelerate uenis?Sed dic precor optime uates?
Dic(inquam)uates ὄλβιε πιερίδων.
Ecquis tartareum te iam furor egit ad amnem?
Dic(inquam)uates,cinctus honore comas?
Te neq; Romanum cœpit dementia uatem?
Vt tabem sæuo saucius ore uomas?
ὦ φίλε χαῖρε, *& Erasmū iam nūc perfer ad astra,*
Crudeles pœnas dum tua lingua luit.
Quanq̄ Castalio demerseris ora liquori,
Crudeles pœnas at tua lingua luet.
Dum laudes tecum famamq; decusq; reportes,
Et titulum,& sacri nomina uatis emas.
Dic,age,ni graue sit tibi,nostri dedecus æui?
Non tua conueniens lumina uitra premit?
Funde preces igitur cœlo iungaris in ipso,
Nectar Erasmus cum pascit & ambrosiam.
Nam uirides hederas,laurosq; tenebis in ore,
Si sic non pergas ad Phlegethontis aquas.

Ioannis

IOANNIS HELIARIS ANGLI *carmen in Desiderium Erasmum Roterodamum.*

Nominis Alcidæ non tantum clara parauit,
Monstrosas fertur qua domuisse feras.
Exiguus solidæ quantum peperit tibi laudis,
Articulis calamus ductus Erasme tuis.
Ille feris uastum portentis liberat orbem,
Et peragit ualida bella cruenta manu.
At tua barbariem facundia clara triumphat
Et uitium ex animis optima scripta fugant.
Angiacum magno stabulum sudore repurgat,
Inuictaq; fimum dimouet ille manu.
At tua monstriferis sacros simul atq; profanos
Autores mendis sedula cura leuat.
Hic claua horribilem nodosa contudit hydram,
Quæ cœpit proprijs ditior esse malis
Tu trucis inuidiæ uibrantis undiq; linguas.
Et cohibes penna sibila dira tua.
Ille ferox sæui peragit dum iussa tyranni,
Immensis spacijs dissita monstra petit.
In te certatim κυρταύχενα monstra feruntur
Inq; tuum iaciunt liuida tela caput.
Sed tamen ut uictis portentis diciturille,
Ad proprios semper uictor abisse lares.
Sic tua certamen læsus quodcumq; capessis,
Gloria deuicto clarior hoste nitet.
Illius aßidua exercent discrimina corpus,
Perpetuusq; negat ocia cuncta labor.
Vtraq; Erasme tui studijs pars sudat honestis

Et legit, aut condit irrequieta libros.
Hic uanos titulos & nomen inane reliquit,
E queis posteritas commoda nulla capit.
At tu digna lini cedro monumenta relinquis,
Postera quæ insigni tempora fruge iuuent.
Iam portentorum domitorem tetra libido
Perdomat, & crepidis mollis amica ferit.
At tu perpetuo macerata carne labore,
Fœda uoluptatum sub pede regna teris.
Fingitur hic patrio demum donatus olympo,
Qui tamen æterno tostus in igne iacet.
Te uerò ad summi diuina palatia Christi
Euexit sancta cum pietate fides.

τοῦ αὐτοῦ ἰωάννου ἡλιάρου ἄγγλου,
εἰς τὸν μέγαν ἔρασμον.

στοιχείων πῦρ λαμπρότατον. χρυσὸς δὲ μετάλλων,
φωσφόρος ἀσάρων ὅστι φαεννότατος.
παιδείας δ' αὐγαῖς οὕτω σελάγησεν ἔρασμος.
πῦρ, χρυσὸν, κἀυτὸν φωσφόρον ὥστε νικᾶν.
φοῖβος ἦν ἕτερος καὶ φαιδραῖς νοῦ τε λόγων τε.
λαμπάσι κἀκτῖσιν φώτισε κόσμον ὅλον.

τοῦ αὐτοῦ ἄλλο.

κἂν μίαν οἱ πολλοὶ κοσμεῖν πόλιν ἀδυνατοῦσιν,
εἷς δὲ μέγας κόσμου κόσμος ἔρασμος ὅλου.

ἄλλο τοῦ αὐτοῦ.

ἐν χοϊκῷ τούτῳ τὸ ἐράσμου σήματι σῶμα
κεῖτ', εἰς χοῦν φυσικῶς χοῦς ἐπανερχόμενος.
ζῇ δὲ ψυχὴ μακάρων μετ' ἀγήραος ἀθάνατός τε,
πρὸς θεὸν ἱπταμένη, ὃν πεπόθηκεν ἀεί.
ζῇ δ' ἀνδρὸς κλειτὴ φήμη, καὶ ζήσει ἕως γ' ἂν,
αὖθις ἐγερθεῖσαν σάρκα τὸ πνεῦμα λάβῃ.
σαρκὸς ζημία μικρὰ, μέρος δὲ τὸ κρεῖττον ἐράσμου,
ζῇ, πάλιν ἐν πυλάτῳ ἤματι ζήσεθ' ὅλος.

Erasmi Epitaphium per Leonardum
Falesium Leodiensem.

ABstineat lachrymis nullus, licet impi⁹ instet
Zoilus, at fusco tingantur membra colore,
Si caussam poscas, clarum abstulit inuida Erasmũ
Mors, sacra qui ingenio scripturæ limina pandit,
Non igitur doctum laceres, nec dente canino
Rodere quæso uelis, quo non præclarus Apollo
Facundum mage conspexit, uerum simul alto
Sermone extollas (omnis quem luget) Erasmum,
FINIS.

EPITAPHIVM ERASMI ROTERODAMI, PER FRANCISCVM

Craneueldium, Iuris utriusq; doctorem,
Consiliarium Cæsareum.

ABstulit una dies, qualem uix tẽpore Prisco
Mortalem erudijt Calliopea uirum.
Occidit eximijs rebus decoratus Erasmus,
Quo nihil in terris doctius inuenias.
Lugeat extinctum Musis operata iuuentus,
Nec cesset iustas fundere lachrymulas.
Quisq; amas solido sophiam cognoscere cultu,
Quisq; scripta animo uoluere sacra cupis.
Vnus erit pro mille tibi, rectissima pandet,
Quæ uia in æthereum fert super astra polum.

Ipse fatigatus studiorum mole perenni
Horruit ad Mori non pia fata sui.
Iamq; simul summo residet sublimis olympo,
Liber ab incertæ conditione uiæ.
Cæsar ut in Gallos magno tulit arma fragore
Carolus, hinc tuta se statione locat.
Ne uideat diris fratres concurrere telis,
Qui docuit semper pace nihil melius.
Viue, uale Lector magnũ ueneratus Erasmum,
Cuius honos nullo sistitur Oceano.

Aliud eiusdem.

NVnc elegos tristes dictent, pia turba, poëtæ,
Et uelut in patrio funere dent lachrymas.
Linguarum sophiæq; decus, suadela, nitorq;
Et sapidi in terris iam periere sales.
Occidit incertum quo morbo ereptus Erasmus,
Sed nimis heu damno certum obiisse meo,
Hic escas auido solitus condire palato,
Quanta dedit studij pignora clara sui?
Inuida mors coruis parcit, ceruoq; fugaci,
Sed claris gaudet sordida funeribus.
Gaudeat & sæuum ducat malè sana triumphum
Dum sciat illustris uiuere scripta uiri.
Viuere non ullis iam pridem obnoxia fatis,
Dum tybris rapidas in mare uoluet aquas.

Aliud per eundem.

VIx orbis capiet libros, uix nomina tellus:
Cui9 habet cineres nũc breuis urna, uale.

S OLAHI

PANNONII TRANSYLVANI Thesaurarij Albensis Ferdinandi Serenißs. Roma. Regis &c. ac Mariæ Reginæ à secretis & consilijs, Elegia ad sepulchrum Eras. Roterodami.

Sollicita si mente cupis nouiße uiator,
Frigidus hic cuius deprimat ossa lapis.
Siste gradũ celerem, nostramq; aduerte querelam,
Spe potiere tua, tu modo siste pedem.
Vt reor audisti diuinum nomen Erasmi,
Quo nihil hic noster notius orbis habet.
Is iacet hac tristi collapso corpore tumba,
Spiritus at læta uescitur Ambrosia.
Ingenij specimen magnum puerilibus annis
Præbuerat cunctis non sine laude uiris.
Florida quũ membris teneris adoleuerat ætas,
Tunc animi uires exeruere caput.
Huius erat studijs crebris operosa iuuentus,
Dedita, dum uoluit biblia sacra manu.
Vt sapienti animo creuit mentemq; uirilem
Induit, hoc primum sydus in orbe fuit.
At pede cum tremulo subijt ueneranda senectus,
Perspicuum mundus uix capit ingenium.
Quæ uires minuit mentis prouectior ætas,
Omnia in hoc uno fertiliora dedit.
Cur animi referam claras ex ordine dotes?
Nullius has certè lingua referre queat.
Sic uirtute uiros celsa præcelluit omnes,

Sydera ceu cœli sol superare solet.
Omnia sic purè transegit tempora uitæ,
Exemplum felix præstet ut ipse tibi.
Plurima sunt horum monimenta fidelia testes,
Pectore quæ sancto scripsit & ingenio.
Hæc domini referunt uultus simulachráq; uiua,
Ingenuos mores egregiamq́; fidem.
Hæc rectũ monstrãt ad summa cacumina cursum,
Astriferi cœli regna parata bonis.
Sed caussam quæris quare mea lumina fletu.
Et lachrymis rorent? Accipe pauca precor.
Cæsar in occiduis ageret dum uictor Iberis,
Carolus, hic mundi qui tenet imperium
Magnanimisq́; soror Flãdros, fortesq́; Brabãtos,
Imperio iusto consilioq́; regit.
Tunc Basilæa pio sedem seruabat Erasmo,
Nomine quæ regis sic uocitata fuit.
Iungebant animos nostros, uirtusq́; fidesq́;
Suadebántque simul uiuere, deinde mori.
Mutua de uarijs hinc uenit epistola rebus,
Ad nostras ædes nunc reticenda mihi.
Magno etiam regina fuit deuincta fauore,
Huius præstanti scilicet ingenio.
Hæc feruenti animo, clarum cupiebit Erasmum
Cernere, & usq, simul uerba referri sacra.
Tam gratũ cunctis igitur mea littera quando
Et monet, & charis sollicitat precibus.
Ecce suum reditum fuerat iam iamq́; futurum
Pollicitus, chartis pluribus ipse mihi.
Atq; etiam puri reticenda silentia cordis,
Adscripsit digitis multa notata suis.

Iamq; parabat iter socios inuisere charos,
Natalesq; lares, & sibi dulce solum.
Inuida sed Lachesis fatalia stamina rupit,
Atropos, & pressit fila resecta manu.
Quare non potuit conceptum absoluere uotum,
Sic uoluente dea, & sic statuente Deo.
Propterea grauibus teneor cruciatibus, & qui
Solabar mœstos, nunc ego tristis ago.
Ergo erit ista dies atro signanda lapillo,
Quæ tantum nostro dempsit ab orbe decus.
Heu mœstos fundant elegos, sacer ordo, poëtæ,
Flete simul Musæ, Pieridesq; deæ
Occidit ille senex, claris celebratus Erasmus,
Eloquijs patrum, decidit orbis honos.
O nimium felix essem, si fata dedissent,
Cernere uiuentis lumina chara uiri.
Quid iuuat at lachrymis nostros augere dolores,
Tundere & immiti pectora nostra manu.
Stamina cum filent tristes scindantq; sorores,
Obscuris pariter conspicuisq; uiris.
Nec datur immoti quenquam transcendere fati
Limina, namq; hominum stat suaq; cuiq; dies
Quare age quisquis ad hūc tumulū uestigia tēdis
Lector, supremum hæc uerba benigna refer.
Salue perpetuumq; uale prælustris Erasme,
Ciuibus æthereis adnumerate, Vale.

Aliud per eundem Olahum.

NOn fuit insigni præstantior alter Erasmo,
Hoc Desiderio sole sub æthereo.

Siue

Sydera ceu cœli sol superare solet.
Omnia sic purè transegit tempora uitæ,
Exemplum felix præstet ut ipse tibi.
Plurima sunt horum monimenta fidelia testes,
Pectore quæ sancto scripsit & ingenio.
Hæc domini referunt uultus simulachraq; uiua,
Ingenuos mores egregiamq; fidem.
Hæc rectũ monstrãt ad summa cacumina cursum,
Astriferi cœli regna parata bonis.
Sed caussam quæris quare mea lumina fletu.
Et lachrymis rorent? Accipe pauca precor.
Cæsar in occiduis ageret dum uictor Iberis,
Carolus, hic mundi qui tenet imperium
Magnanimisq; soror Flãdros, fortesq; Brabãtos,
Imperio iusto consilioq; regit.
Tunc Basilea pio sedem seruabat Erasmo,
Nomine quæ regis sic uocitata fuit.
Iungebant animos nostros, uirtusq; fidesq;
Suadebántque simul uiuere, deinde mori.
Mutua de uarijs hinc uenit epistola rebus,
Ad nostras ædes nunc reticenda mihi.
Magno etiam regina fuit deuincta fauore,
Huíus præstanti scilicet ingenio.
Hæc feruenti animo, clarum cupiebit Erasmum
Cernere, & usq, simul uerba referri sacra.
Tam gratũ cunctis igitur mea littera quando
Et monet, & charis sollicitat precibus.
Ecce suum reditum fuerat iam iamq; futurum
Pollicitus, chartis pluribus ipse mihi.
Atq; etiam puri reticenda silentia cordis,
Adscripsit digitis multa notata suis.

Iamq;

Iamq; parabat iter socios inuisere charos,
Natalesq; lares, & sibi dulce solum.
Inuida sed Lachesis fatalia stamina rupit,
Atropos, & pressit fila resecta manu.
Quare non potuit conceptum absoluere uotum,
Sic uoluente dea, & sic statuente Deo.
Propterea grauibus teneor cruciatibus, & qui
Solabar mœstos, nunc ego tristis ago.
Ergo erit ista dies atro signanda lapillo,
Quæ tantum nostro dempsit ab orbe decus.
Heu mœstos fundant elegos, sacer ordo, poëtæ,
Flete simul Musæ, Pierides q; deæ
Occidit ille senex, claris celebratus Erasmus,
Eloquijs patrum, decidit orbis honos.
O nimium felix essem, si fata dedissent,
Cernere uiuentis lumina chara uiri.
Quid iuuat at lachrymis nostros augere dolores,
Tundere & immiti pectora nostra manu.
Stamina cum filent tristes scindantq; sorores,
Obscuris pariter conspicuisq; uiris.
Nec datur immoti quenquam transcendere fati
Limina, namq; hominum stat suaq; cuiq; dies
Quare age quisquis ad hūc tumulū uestigia tēdis
Lector. supremum hæc uerba benigna refer.
Salue perpetuumq; uale prælustris Erasme,
Ciuibus æthereis adnumerate, Vale.

Aliud per eundem Olahum.

NOn fuit insigni præstantior alter Erasmo,
Hoc Desiderio sole sub æthereo.

Siue

Siue quis ingenij rarum perpendat acumen,
Numinis afflatu, quo decoratus erat.
Seu quis iudicium cordato in pectore rectum,
Iustitiamq; uiri, & cum pietate fidem.
Omnibus is toto fulsit uirtutibus orbe,
Viuere dum parcæ sustinuere deæ.
Virtutis tantæ sunt docta uolumina testes,
Quæ scripsit summi non sine mente dei.
Conditur hoc tumulo corpus, quod talia uiuens
Aediderat, mentem sed tenet ipse polus.

ALIVD PER EVNDEM N. Olahum.

Σήματι τῷδε κεῖται τὸ νεκρὸν φρονέοντος ἐράσμου.
Αὐτὰρ ἔχει ψυχὴν οὐρανὸς ἀστερόεις.
Κλαίουσιν πάντες τούτου μόρον οἱ ἐνὶ κόσμῳ,
Ἀλλά γε χαίρουσιν πνεύματ' ἐπουράνια.

Idem uersum per Craneueldium.

Conditur hoc tumulo corpus sapientis Erasmi,
Atqui animam cœlum possidet æthereum.
Funus & hoc merito totus lachrymabitur orbis,
At pia cœlestis gaudia cœtus habet.

De Epitaphijs in Erasmum ab Olaho conscriptis, Petri Nannij hendecasyllabon.

OB doctos gemitus fideq; plenos,
Et testes animi pij probiq;,
Quos tu flebilibus modis Olahe
Bustis eximij assonans Erasmi.

Affecta

Affectu uario sibiq; discors,
Lętatur pariter, doletq; Erasmus.
Laudari uolupe est tuis Camenis,
Sed mœret lachrymis eas rigari,
Namq; has Castalio liquore tantum,
Non fletu madidas tuo esse uellet.
Vt gratum ingenium est diserti amici,
Sic chari capitis dolor dolori est.

Francisci à Burgundia Elegia, in diem obitus Erasmi Roterodami.

SCilicet una dies crudelibus insita fatis
Astulit emeritum morte nefanda senem.
Egregiam uero laudem scelerata tulisti,
Dum tenues artus, lassaq; membra necas.
Nunc ego te iustum merito excessisse pudorem
Conqueror effœtum uincere nonne pudet?
Huic saltem poterat illa effrenata uoluptas
Parcere, non desunt corpora digna mori.
Excidit ingenium doctis quod certet Athenis,
Nec metuat Latij rostra diserta fori.
Excidit ingenium medijs quod sedit in Astris
Dogmata dum diuis auribus apta refert.
Et quamuis solitos corpus nunc deserat usus
Ingenij remanent, sed monumenta sui.
Et partæ superest sublimis gratia famæ,
Hic tua præstabunt rura proterua nihil.
Lucem sollicitam rapuisti, æuumq; senile,
Mortis opem sensit pars onerosa malis.
Quid senibus dulce est? cum sit mœstissima uita,
Cur graue sit mœstos anticipasse dies?

Belgica Lugubri nunc tota dolore fatiſcit,
Condere dum neſcit, quem peperiſſe iuuat.
Orba ſuos luget partus, & flebile pignus,
Quot bona nunc habuit, tot modo damna refert.
Tum etiam lachrymis odioſas ſcribere leges
Tentas? & iuſtis planctibus eſſe modum?
Cum ſis illa dies, quæ magni conſcia damni,
Linguarum decus hæc dum ſiluiſſe iubes
Canitiemq; feris ſacram, pectusq; miniſtrum
Sancti operis, tumulo ſuppoſuiſſe iuuat.
Sed quæ militiæ nomen, tituloſq; ferebat
Doctrinæ laudem terra Bataua gerit.
Ad quã, primitias mortis dum cernit Eraſmus,
Talia ſupremo creditur ore loqui.
Si quid adhuc memor es genitrix Hollãdia noſtri,
Et nati abſentis leuiter adflat amor.
Rumpe ſuperuacuos luctus. nam pigra ſenectus
Deſtituit miſerum feſſaq; membra labant,
Me grauia oppugnant effœtæ incommoda uitæ,
Calculus à ſæuo funere tentat opus.
Corpus naturæ uitio compage ſolutum eſt,
Et totus cecidit, qui fuit ante decor.
Mens confuſa diu, merito ſtupet, ipſaq; totis
Senſibus obriguit nunc hebetata ſuis.
Quid? q̃d multa grauãt animũ ſpectacula rerum,
Quis mala tot uitæ diſsimulaſſe poteſt?
Sic mihi nunc requies petitur ſomnusq; piorum,
Viuere deſinimus, tu pia terra uale.
Quis mihi nunc demens homini perſuaſerit unq̃,
Vt cupiat uoto longior eſſe ſuo?
Hunc mors, grandæuo uitæ ſpoliauit honore,

Quo

Quo tamen intendit, claudere nescit iter.
Nam pius æternas diuum penetrauit ad arces,
Sic proprijs mors est ludificata dolis.
Nam meritis cœlos diuinus adiuit Erasmus,
Hanc laudem in terris Roterodamus habet.

Petrus Nannius de uiuidis
Erasmi scriptis.

Cũ numero umbrarũ tandem sensisset Erasmũ,
Non esse redditum Æacus.
Mercurio mandat, quacumq; in sede repertum
Vt ad inferos ducat uirum.
Obuia quærenti fit Fama ac talia reddit.
Vbiq; adest quem quæritas.
Ille refert, non me fallit dea, quod sit ubiq;,
Sed dic ubi est potißimum?
Nomen ubiq; uiri est, animã sed quæro fugacem,
Quæ uitat inferos lacus.
In libris habitat, respondet garrula Fama,
Animatq; codices suos.
Hæret Atlantiades, nec diuam uera referre,
Vt sæpius uanam putat,
Ad libros properat, uidet hic spirantia uerba,
Vitamq; habere uolumina.
Euocat hinc animam, non uult discedere, firmis
Inhæret usq; his sedibus.
Hinc tantum ingenij, uitæq;, & mentis, Erasmi
Monumenta clara continent.

Idem

Idem de eodem Argumento.

Corporeis uinclis cum liber abiret Erasmus,
Tam celeri gressu quam fuit ingenio.
In biuio dubius fixit uestigia, namq;
Hac iter ad manes, hac iter ad superos.
Ecquid ago? secum loquitur, uia tendit utroq;,
Et placet Elysium, nec minus astra placent.
Sunt in utroq; loco multi firmiq; sodales,
Est hic, est illic, gratia magna mei.
Hic tot Theologi, maculis & uulnere pleni,
Quondam, quos studio undice restitui.
Illic Eurypides illic tanta agmina uatum,
Plutarchusq; meus, Lucianusq; meus.
Quosq; alios docui uoces resonare Latinas,
Romæ ut se genitos, Romulidasq; putent.
Sed uereor ne sit calumnia sedibus istis
Momus habet cœlum. Zoylus Elysium.
Insideam libris, ea sunt habitacula tuta,
Ante his uictor eram nunc quoq; uictor ero.
Cum uideas igitur, lector tam uiuida scripta,
Hic Desiderij sis memor esse animam.

Aliud per Olahum Pan.

Iussu Pontificis Pauli cum doctus Erasmus
Concilio patrum gestit adesse sacro.
Tūc deus omnipotens superas transuexit au auras
Cœtibus ut diuum redderet ætherеis.
Concilio Pauli poterunt tua scripta probari,
Viuere te mecum malo, ait ipse deus.

Aliud per Eundem.

Non desyderium, sed mors subduxit Erasmū,
Et tamen amborum nomine nunc gemimus.

Petri

Petri Nannij de Amore omnium eruditorum in Erasmum.

SI partes uitæ transire in munera possent,
Atq; aliorum alijs tempora cessa dari,
Mortalis nunquam doctißime Erasme fuisses,
Tantum æui de se turba deserta daret.

Aliud eiusdem.

TEutoniam ingenijs quo posset uincere terrã
Itala Germanis raptus Erasmus, obit.

Aliud eiusdem ad Viatorem Hendecasyllabon.

SI quæras recubet, quis hic sepultus?
Qualem non iterum mori uidebit
Tellus Teutoniæ parens Erasmi.
Tali sub tumulo hoc latet uiator.

Aliud eiusdem.

Marginem Rheni coluere Musæ,
Pegasi fontem nihil æstimantes,
Teutonum donec fluuio propinquus
Vixit Erasmus.
Nunc ubi fato perijt, Camœnæ
Illius bustis habitacla iungunt,
Hæc placet sedes, nequeunt Erasmo
Numina abesse.

Aliud eiusdem ad uiatorem.

Quid plorent oẽs, habuit quid mundus, & ultra,
Non speret rogitas? ista sepulchra uide.

De Moro & Erasmo eiusdem iambicum.

VIuebat in pectusculo Mori sui
Erasmus ille seculi nostri decus.

Viues

Viuebat in præcordijs Erasmicis
Morus, Britanniæ unicum lumen suæ.
Vitamq; mutuabat alter alteri,
Aliena uterq; non sua uixit anima.
Mirum nihil si mortuo Moro, mori
Voluit Erasmus, nequijt ultra uiuere.

Eiusdem de Fecunditate ingenij Erasmi,
& calculosis renibus.

CÆlebs Erasmus, nuptijs ab omnibus,
Et fœminarum purus à consortio.
Tamen frequenter extitit felix pater.
Nam si libros recenseas quos edidit,
Prolemq; mentis entheæ pulcherrimam,
Dic obsecro cui nam data hæc fœcunditas?
Si calculis numerare uis, quot calculos
Enixus est, quæ sæpius puerpera?

EIVSDEM IN DOCTOS
Erasmi libros.

Nata Iouis cerebro Pallas, sed sola, libellos
Quot scribis, toties, Pallida Erasme paris.

Eiusdem de Amore Musarum
in Erasmum.

Quæ Veneris flāma est, age dic? Cinareia proles?
Quæ Phrygiæ Cybeles? non bene sanus Atys.
Quas aurora fouet curas, quibus ignibus ardet?
De Cephali flamma luthea Diua rubet.
Cui luna addixit firmos dea candida amores?
Endymionæa pallida diua face est.
Delia cur syluas celebrat uenatibus aptas?

Venas

Venatur syluis impiger Hippolytus.
Quid Cereri gratū est? animus cui nixa recumbit?
Triptolemus, segetis cui sua dona dedit.
Sed quodnam ex superis numen dilexit Erasmum,
Extincti cuius mœsta sepulchra uides?
Perfida non Cypris, nec anus de lyra Cybellæ,
Non Luna inconstans, non furiosa Ceres.
Non aurora suos uultu quæ damnat amores,
Ni pigeat, non sic tincta rubore foret,
Non uaga per syluas mortiq; intenta ferarum
Delia quæ nugis tempus inane terit.
Sed studijs operata sacris pia turba Camenæ,
Quæ nunc immenso uicta dolore gemit.

Erasmi Epithaphion per Christinum Furnensem.

καὶ μέγας ἐν θνητοῖς θεὸς ἦν τοῖς σώματ' ἔρασμος,
καὶ μετά τὸν θάνατον νῦν μέγας ἐστὶ θεός.

Idem uersum.

Et Deus ipse fuit mortali in corpore Erasmus,
Mortuus & magni numinis instar erit.

Aliud per eundem.

Barbariem primus fœdam iugulauit Erasmus
Eloquio dulci regum compescuit iras,
Armatos tenuit populos, gladiosq; furentes,
Ora uiri stupuit posito certamine mundus.
Inuidit fera parca, iacet sacrum caput aurea
Lingua tacet, mœstæ charites sunt omnia surda.
Mars furit, & misero redeunt certamina mundo.
In rebus dubijs quis nunc erit alter Erasmus?

Aliud per eundem.

NAturam effœtam pariendo diximus olim,
Quod nil boni produceret.
Indignata dea est, subitoq; redarguit omnes,
Ingens dedit miraculum.
Edidit exemplar summæ uirtutis Erasmum,
Heroibus priscis parem.
Hunc eadem rapuit, ne sæcli tot mala nostri
Videret, in tuto locans.

Per Iacobum Danum Arusiensem Poëtam
Epitaphium Erasmi Roterodami.

OCcidit immēsum columē præclarus Erasm⁹
Musarū uindex, gloria, summus honos.
Idem promotor studiorum maximus, idem
Autor doctrinæ sedulus occubuit.
Quæq; sui florens Academia nouerit acrem,
Hunc prouectorem, perpetuūq; decus,
Barbariem longè prius extirpauit inertem,
Innatamq; suis, undiq; mille modis.
Nec tamen hoc satis esse ratus, uigil institit usq;
Artibus omnigenis, addere mundiciem.
Sustulit è medio librorum plurima menda.
Errorum ueterum sustulit omne genus.
In uice substituit quorum meliora reposta
Cuncta nothis pulsis candidiora dedit.
Extitit interpres, nulli candore secundus,
Græcorum quicquid uertere contigerat.
Moribus integris iuuenum turbam instituebat
Omnem etiam ingenuis artibus erudijt.
Huius prouecti iuuenum pleriq; minerua,

Quos

Quos exornauit musa diserta modo.
Author hic impulsorq́; trilinguis Buslidiani
Gymnasii extructi Louaniensis erat.
Ex quo linguarum mox euasere periti
Inq́; breui docti tempore ritè trium.
Vt Troianus equus proceres, sic plurima nobis
Clarum hoc Gymnasiū nomina docta dedit.
Quid multis peropus longa (cū facta recludant)
Verterit aut quænam scripserit ille die.
Omni nemo fuit doctrin a mille per annos
Præditus in tantum, uixq́; futurus erit.
Ast instar scoriæ sumus auro præ radianti
Huius respectu, quotquot in orbe sumus.
Nunc adeò quisnam temerarius esse putetur,
Aut sibi Suffenus ridiculúsue Thraso?
Laudis Erasmiacæ famam qui captitet altam,
Ambitiosus homo ni sit & Ardelio.
Ergo laudemus, si non ascendere detur.
Eius ad ingenium, perpetuumq́; decus.
Floreat idcirco diuinum nomen Erasmi,
Sydera dum lucent, uel fluit unda maris.

FINIS.

P.1.

GODOFRE

DI RHODI STEGRII: DE TOTIVS *orbis literatiß uiri* D. Erasmi Roterodami *felici in Christo obitu*

ELEGIA:

In qua potißimum conqueritur de cuiusdam inhumanitate, ne dicam impietate: qui præter candorē Christianum, omnêis in Erasmi *morte à lachrymis temperantes, æternis inferorum supplicijs deuouere uidetur.*

Quid stupefactà mihi horrētes ad pectora sensus
Concurrunt? animi quid penetrale mouent?
Vah, quid id est, mentē quod non sinit esse quietā:
Quæ solet immoto cardine adesse mihi?
Nunquid marmoreis perijt mihi fulta columnis,
Assueta inuicto pectori inesse fides?
Hæc exporrectam solita est mihi reddere frontem
Triste licet supera fulmen ab arce ruat.
Nam nihil est, stabilem ualeat quod pellere iustum
A summo infusa numine lætitia,
Quur stupet attonitū tibi cor, bone lector honorū
Iustitiæ titulum q mihi sumo probæ?
Non modo sunt iusti, iusto qui fidere Christo
Norunt, aut sancti, hos sanctificāte fide:
Quinetiam Regesq; sacerdotesq; uocantur,
Quodq; Deo fidant, Dij quoq; nomen habent.
Quæ tam dira igitur percellit causa recessus
Mentis, ut insolito uix sinat esse loco?

An quia

An quia defuncti felix effertur Erasmi
Funus humum, uolitat mensq́; beata polum?
Hic nulla esse potest lugubris causa doloris:
Si modo sit ualida mens solidata fide.
Quandoquidem æterno repletus numine Paulus
Tristari ob uitæ stamina rupta uetat.
Fausta quod in domino morientibus esse probatur
Mors, & in aspectu sit preciosa Dei.
Sitq́; magis leuis ipsa sopor, quo mēbra quiescunt,
Fausliter extremo uiuificanda die.
Quæ mala uis igitur nostram turbare quietem
Tentat, & è solida pellere mente fidem?
Non mors, nempè beata, nec omnibus æquus amici
Casus, quem uirtus non sinit esse malum.
Quoddam aliud grauius, quoddā sceleratius omē,
Turbauit læso numine corda mihi.
Nulla fræta fide uox gutture fusa prophano,
Vox, cui nulla sacri flammula amoris inest:
Vox quæ non flenteis magni felicia Erasmi
Funera tartareo deuouet atra Ioui.
Atro (inquit) cadat Orco, tristia quisquis Erasmi
Fata uidens, charis temperat à lachrimis.
Quo ruis, ó cæcæ deuotio mentis iniqua?
Quo raperis, fidei luminis orba piæ?
Quod facinus tam grande, uiri non flere beati
Funera, ut in domino perdere læta queat?
Vos, ó felices, appello, cœlica manes
Dite quibus Christi munere regna patent:
Nonne laboriferum donec uegetastis Erasmum,
Semper honorifica uiuere laude datum est.
Quid memorem Herculea istius uirtute labores

Christo exautlantos, Christicolisq; pijs?
Quicquid opus senibus, quocunq; eget ipsa iuuēt?
Ad linguæ cultum, pectoris atq; decus:
Copiæ Erasmiacum fudit bene fertile cornu;
Limpida ut è uiuo fonte resultat aqua.
Impiger Isaaci fuit hic imitator, opertos
Qui puteos fodit dextra Abrahamiacos.
Cura Philistæi quas uiuas inuida uenas
Liuoris prauo clauserat ingenio:
Sedula synceri solertia rursus Erasmi
Fecit, ut æternis fluctibus ora rigent.
Fecit ut in multis pietas comitata probatis
Moribus, hortatu regnet honora pio.
Fecit ut occluso Gotthorum gutture, lingua
Facunda toto Tullius orbe sonet.
Illotis tractata prius sapientia palmis
Cœlica, tractatur castius huius ope.
Huius ope æterni uenerabile nomen Iesu
Maiori colitur relligione pijs.
Hoc duce iam penetrat sensus humana profundos
Mens studiosa sacræ legis olympiacæ.
Talibus ut saturum repleuit fructibus orbem,
Talia ut in lachrymis semina iecit humo:
Spiritus à magno iubet hunc cessare labore,
Iucunda & segetem falce secare bonam:
Sic opera authorem proprium sunt pone sequuta,
E madidis omni tersa oculis lachrymat
Gaudeat hic igitur tellus, mare, sydera, summa
Gaudeat in cœlo concio & Angelica.
Omnia felici læta gratentur Erasmo
Fronte, canant hymnos cuncta creata sacros.

Inclyta supremo cantetur gloria patri,
Perpetua & Genito laude canatur honos.
Omni utriusq; sacer celebretur Spiritus ore:
Detur ita ut soli gloria cuncta Deo:
Maximus hac magnum magna qui fecit Erasmum
Laude ad stelliferum fauſtiter ire polum.
Cuius & hos nobis tribuit clementia Versus,
Nulla docens sanctis fata nocere uiris.
Vt fidei in Christo fundatum robore pectus,
Discat Christicolum fata carere malo.
Discat & optandam sitienti pectore mortem
His, quibus in domino pectora fixa manent.
Et sua constanter discat fata, atq; suorum
Ferre, sciens mortem prospera ferre pijs.
Et meritis Christi summo conamine fisos
Ad paradisiacos scandere morte larêis.

FINIS.

Epitaphium Desiderij Erasmi Roterodami,
per Ludouicum Masium.
Siccine crudeles Parcæ necuistis Erasmum:
Semideumq; uirum, Semiuirumq; deum?

Aliud.
Inuida disrumpens lachesis? Æua stamina Erasme.
Heu quantum nobis abstulit illa boni?

Aliud.
Fatalis series nobis inuidit Erasmum
Sed Desiderium tollere non potuit.

P.4. Aliud

Aliud eiusdem per Thomam Liuium.

Fata sui meri mœstus dum luget Erasmus,
Moro ne careat non fugit ipse mori.
Terra pares animis spatio diuisit iniquo,
Nunc iunctos pascit nectar & ambrosia.

Aliud per F. Andream Hyperium.

Te tuus ecce trahit qui nulli cedit Erasme
Terminus ut cedas imperat ipse tibi
Tu tamen haud cedis, sed contra audentior obstas
Non animæ aut famæ terminus ullus erit.
Nam licet hoc tenerum credatur corpus habere
Terminus, haud uincet nomen Erasme tuum.

Aliud per eundem.

Munere qui diuûm toti nunc præsidet orbi
Paulus cui cingit terna corona caput.
Quem censent cuncti terræ dominumq́; deumq́;
Hic te concilijs iußit adesse sacris
Sed deus ille unus cœliq́; soliq́; monarcha
Qui regit arbitrio cuncta creata suo
Ille Deus magnum nobis subduxit Erasmum
Protinus ac superum iußit adire domos,
Heu, ait, aliit pondus, mox præmia iusta laborum
Accipiet uobis profuit ipse satis
Ambrosia pascam, uescetur nectare diuûm
Cælicolis uinctus Roterodamus erit
Indignus tanto est infelix lumine mundus
Digna uiro non sunt ferrea secla bono
Hæc Deus. Heu q́ suã qui talia precipit, heus quis
Temperet à lachrymis, ô studiosa cohors?
Desine mordaci defunctum rodere dente

Zoile

Zoyle, ni cesses te metanoia coquet.
Quod superest, quicunq; uenis hac forte uiator,
Dixeris hoc saltem, sit tibi terra leuis.

Aliud per eundem.

Qui docuit uerbis ad mortem qua sit eundum,
Nunc remonstrauit flebile mortis iter.
Dum rogat exemplo uatis, quis monte quiescet
Sancto, uel quisnam tecta beata colet?
Tum deus, hũc cernens sine crimine, dixit, Erasme
Tu montem sanctum, tu mea tecta coles.
Et merito quis enim scriptis uel moribus usquam
Sanctior, hunc igitur præmia tanta decent.

ERASMO ROT. DICAT GEORgius Cassander Dactyli Alcma.

Sparge decora puella comas
Indue luctiferos habitus,
Abijce florida serta procul
Stantia sydereo capite
Fulua Monilia deme precor
Quæ redimunt tibi marmoreum
Collum, uti gemma metalla solet;
Aurea proijce texta procul
Oris & illa Venus rosei
Et facies mage sole nitens
Pallidulo uariata situ
Tristiciem notet, & faciat.
Luminis ille decor gemini
Sordidet imbre tepente genas.

Sparge

Aliud eiusdem per Thomam Liuium.

Fata sui meri mœstus dum luget Erasmus,
Moro ne careat non fugit ipse mori.
Terra pares animis spatio diuisit iniquo,
Nunc iunctos pascit nectar & ambrosia.

Aliud per F. Andream Hyperium.

Te tuus ecce trahit qui nulli cedit Erasme
Terminus ut cedas imperat ipse tibi
Tu tamen haud cedis, sed contra audentior obstas
Non animæ aut famæ terminus ullus erit.
Nam licet hoc tenerum credatur corpus habere
Terminus, haud uincet nomen Erasme tuum.

Aliud per eundem.

Munere qui diuûm toti nunc præsidet orbi
Paulus cui cinxit terna corona caput.
Quem censent cuncti terræ dominumq́;, deumq́;
Hic te concilijs iußit adesse sacris
Sed deus ille unus cœliq́; soliq́; monarcha
Qui regit arbitrio cuncta creata suo
Ille Deus magnum nobis subduxit Erasmum
Protinus ac superum iußit adire domos,
Heu, ait, aliis pondus, mox præmia iusta laborum
Accipiet uobis profuit ipse satis
Ambrosia pascam, uescetur nectare diuûm
Cælicolis uinctus Roterodamus erit
Indignus tanto est infelix lumine mundus
Digna uiro non sunt ferrea secla bono
Hæc Deus. Heu quæ sna qui talia precipit, heus quis
Temperet à lachrymis, ô studiosa cohors?
Desine mordaci defunctum rodere dente

Zoile

Zoyle, ni cesses te metanoia coquet.
Quod superest, quicunq; uenis hac forte uiator,
Dixeris hoc saltem, sit tibi terra leuis.

Aliud per eundem.

Qui docuit uerbis ad mortem qua sit eundum,
Nunc remonstrauit flebile mortis iter.
Dum rogat exemplo uatis, quis monte quiescet
Sancto, uel quisnam tecta beata colet:
Tum deus, hūc cernens sine crimine, dixit, Erasme
Tu montem sanctum, tu mea tecta coles.
Et merito quis enim scriptis uel moribus usquam
Sanctior, hunc igitur præmia tanta decent.

ERASMO ROT. DICAT GEOR-
gius Cassander Dactyli Alcma.

Sparge decora puella comas
Indue luctiferos habitus,
Abijce florida serta procul
Stantia syderio capite
Fulua Monilia deme precor
Quæ redimunt tibi marmoreum
Collum, uti gemma metalla solet;
Aurea proijce texta procul
Oris & illa Venus rosei
Et facies mage sole nitens
Pallidulo uariata situ
Tristiciem notet, & faciat.
Luminis ille decor gemini
Sordidet imbre tepente genas.

Sparge

Sparge decora Thalia comas
Indue luctiferos habitus
En tuus unicus hinc abijt
Cultor Erasmus, *& alta super*
Sydera, regna beata tenet
A patre pollicitata bonis
Deseruit tamen heu miseros
Ac animi illa sacrata domus
Vermibus esca parata iacet
Mors inimica bonis studijs
Falce metens caput, hunc rapuit
Forte ubi Teutonicum *ægra solum*
Illa uigere dolet nimium.
Proh dolor hanc fera gemmam adi mit
Sed nihil ô hera flere iuuat
Ferrea quæ statuere semel
Fata, adamante notata manent
Nec superis uiolare licet
Collige pulchra Thalia *comam*
Exue luctiferos habitus.

Aliud per eundem Geor. *Cassan.*

Hic mortem deflet, laudes hic cantat Erasmi
Officioq́; suo fecit uterq; satis.
At diuersa mihi nunc est sententia cordi,
Par studium dicas omnibus esse tamen.
Accipe Christe preces summi sapientia patris
Linguarumq; sator, spiritus alme faue:
E quo cuncta fluit ueluti sapientia fonte
Qui das diuino uatibus ore loqui.
Fac sapiat quisquis sapientem spernit Erasmum
Linguacis linguam fac inimicus amet.

ERASMI ROTERO. EPITAPHION, PER

Eruditum quempiam.

Qui uespas, qui crabrones, & inertia fucos
Animalia abstulit, repurgans alueos.
Obstreperas picas, & raucos gutture coruos,
Et garrientes propulit qui gracculos,
Qui fœdos cuculos, & noctiuagos bubones
Et inelegantêis longè abegit anseres.
Qui porcos, hebetesq; asinos, olidos quoq; & hircos
Fugans, superba ademit tauris cornua.
Qui cæcos etiam talpas, ranasq; loquaces
Cum turpibus disperdidit buffonibus.
Lappis, & tribulis, urticis, sentibus, atris
Et uepribus agros qui purgatos reddidit.
Hoc est, qui spurcam toto nunc orbe fugatam
Barbariē, & omnē sordem explosit Gotthicam.
Et dulcêis Musas, disciplinasq; Deorum
Dona, atq; literas reduxit exules,
Corruptasq; (nephas) multo iam tempore linguas,
Et perditam restituit eloquentiam.
Hic ille, ille iacet, fama usq; ad sydera notus
Erasmus, ingens ille honos Germaniæ.
Ille Europæi certè noua gloria mundi,
Lumen, decus, parens rei literariæ.
Nullius sanè qui crescere laudibus unquam
Queat, uel ulla deminui inuidentia.

Sed tu heus Barbarice, num nunc in gaudia praeceps
Feraris, huius maximi ob necem Viri.
Spiritus illius uel adhuc iam uiuit, in omne
Victurus æuum, semper hostis Barbaris.
Quin hominis sectatores ter mille superfunt,
Qui uindicent illum, cauete Barbari.

FINIS.

IN EFFIGIEM ERASMI
Per Franciscum Craneueldium Iuris utriusq; doctorem Consiliariũ Cæsareum,
Carmen.

QVisquis es annosi effigiem qui cernis Erasmi,
Non hominem, ast hominis uideris exuuium.

Versus Monocolos Asclepiadæus Acathalecticus in Desyderij Erasmi Roterodami mortem, omnibus & uirtutis,& literarum studiosis deplorandam.

Mors Desyderium siccine tu quoq;
O Desyderium, siccine subripis:
Mortales retinent quo nihil amplius?
Sic Desyderium, sic decus eripis?
Ah Desyderium mors itane improba,
Ah teterrima mors, peior & Atrëo.
Hoc Desyderio, hoc nil magis expetit,
Nil ploratq; uiro tota uolubilis
Nostri orbis facies. Cum mare fœmina
Hunc desyderat. Hunc luget inanis &
Peritus sophian. Hunc pueri, hunc senes
Deflent. Sed lachrymas illachrymabilis
Ducis pro nihilo. Peßima peßimis
Multis digna modis, quid potius rogem
Crudelißima mors? quid ue tibi imprecer?
Quid durißima? quid deuoueam tibi?
Irrides etiam: ac delicias facis
Nosq; angi uolupe est, & iocus est tibi
Atrox, impia mors, dira scelestaq;.
Sed nil conuitijs mouero tetricam.
Ergo quid facio? flebo suauius?
Irridet lachrymas: luctibus utroq;
Et gaudet gemitu, fletibus innatent
Nobis forte genæ, discutitur fera
Risu. Differimur quando doloribus
Ridendo quatitur protinus inuida.

Nec re

Corpus cædemus, hem. Cæde sed ocyus
Huc tu redde unum: Redde sed ocyus
Huc Desyderium, quem prohibet mori
Vnquàm, Musa potens: quem tibi ius sacrum
Extorquet manibus quemq; labor comes
Virtutum aßiduus uendicat aureus.
Tu laruam insequitor. Sed sine corpora.
Aut corpus potius tu quoq, habe tibi.
Ast huc cæde hominem. Sed quid ago? uelis
Nolis noster erit: cædere cogeris.
Is præsentius ac uerius (& si abest)
Viuit, spirat, agit, (diximus ut prius)
Misces pectoribus dum modo pectora
Dum uel doctiloquis colloquemur libris, mellifluis
Quam quasi corporeus spiret homunciolus.
Nos ergo interea uiuimus ad fatum.
I nunc obstiteris respice quantulum.
Hoc uictoq; tibi quid lucrifeceris:
Nempe hoc, aßiduè mortiferis uti
Proscindare stylis: ut nec acerbius
Confossus fuerit, discipuli stylis
Quem occidere sui. Dum uocitabere
Paßim sæua, ferox, inuida, peßima,
Immanis, fera, trux, impia, brutaq;,
Atrox, ferrea mors, mors adamantina:
Paßimq; opprobrijs dum lacerabere,
Fama nil melius, nomine nil bono.
Quanquam hæc pro nihilo duxeris improba.

FINIS.

epitaphium
debita cum patriae rapis oss[...]
in agnum.
Jure lubet te orbis dicere Sarco[...]
cum

Scheda tec

Progetto n.
Colloc.: 6.

Interventi:
Documenta
Spolveratu
Valore del
Scucitura,
con carta g
Cucitura su
Capitelli n
Distacco d
Restauro d
e Tylose M
montaggio
della coper
Pulitura de
Cartella di
Residui de
allegata al

Laboratori
Progetto:
Operatori:
Data del r